

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "בראשית"

כ"ד בתשרי תשע"ד, 28/09/2013

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה

אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
שמעון תורג'מן

תשפנאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים
18:11	18:08	17:59	18:09	17:53
19:07	19:05	19:05	19:05	19:04

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת בראשית – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	15
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	25
4 .	בין אדם לחברו	48
5 .	במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	72
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	79
7 .	החיים הבריאים	86
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים	90
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	95
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה , נא לפנות לדוא"ל: h-tourjy@smile.net.il	בכריכה האחורית

1 . על הפרשה

1 . על התורה / על החומש ועל פרשת בראשית

1.0 . נתונים ומספרים על התורה ועל חומש בראשית

בשעטו"מ אנו מתחילים השבת מחזור חדש של קריאת התורה. התורה מחולקת לחמישה ספרים, הנקראים "חומשים". החומשים מחולקים ליחידות הנקראות פרשיות. חמשת חומשי התורה מחולקים ל- 54 פרשיות:

א . ספר בראשית (12)

חומש בראשית מחולק ל- 12 פרשיות:

בראשית, נח, לך לך, וירא, חיי שרה, תולדות, ויצא, וישלח, וישב, מקץ, ויגש, ויחי

ב . ספר שמות (11)

חומש שמות מחולק ל- 11 פרשיות:

שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו, משפטים, תרומה, תצוה, כי תשא, ויקהל, פקודי

ג . ספר ויקרא (10)

חומש ויקרא מחולק ל- 10 פרשיות:

ויקרא, צו, שמיני, תזריע, מצורע, אחרי מות, קדושים, אמור, בהר, בחוקותי

ד . ספר במדבר (10)

חומש במדבר מחולק ל- 10 פרשיות:

במדבר, נשא, בהעלותך, שלח, קרח, חקת, בלק, פינחס, מטות, מסעי

ה . ספר דברים (11)

חומש דברים מחולק ל- 11 פרשיות:

דברים, ואתחנן, עקב, ראה, שופטים, כי תצא, פי-תבוא, נצבים, וילך, האזינו, וזאת הברכה

פרשיות מחוברות

מכיוון שישנם יותר פרשיות (54 פרשיות) מאשר שבועות בשנה רגילה (כ- 50.5 שבועות) (מה עוד שיש להוריד כמה שבועות שאין בהם קריאה של פרשה מהסדר, כמו שבת חול המועד, שבת שחל בה יו"ט וכדומה), ישנם כמה פרשיות שנהוג לחברם (תלוי באורך השנה, מספר השבתות הפנויות לקריאה בתורה, האם השנה מעוברת), ולקרוא באותו שבוע שתי פרשיות. כשמחברים פרשיות נוהגים שיש 3 עליות בכל פרשה ואחת שמחברת את סוף פרשה אחת לשניה.

הפרשיות שנהוג לחבר:

בספר שמות : ויקהל-פקודי,

בספר ויקרא : תזריע-מצורע, אחרי מות-קדושים, בהר-בחוקותי,

בספר במדבר : חקת-בלק, מטות-מסעי,

בספר דברים : נצבים-וילך.

השנה שנת תשע"ד היא שנה מעוברת

השנה כאמור היא שנה מעוברת והיא בת 13 חדשים (יש בה שני חדשי אדר :

אדר א' ולאחריו אדר ב' ויש בה כ- 55 שבועות, לכן רק הפרשיות וילך וניצבים

מחוברות ויתר הפרשיות נפרדות

חלוקת הפרשיות בחו"ל

פעמים רבות קורה שיש הבדל בין הפרשה הנקראת בארץ ישראל לפרשה הנקראת בחוץ לארץ. הסיבה לכך היא שבחו"ל חוגגים יו"ט שני של גלויות, ואם הוא חל בשבת אז יוצא שבני חו"ל "הפסידו" פרשה אחת בזמן שקראו אותה

בארץ. כדי להתגבר על בעייה זו מחברים בני חו"ל 2 פרשיות כדי לצמצם את הפעם שנוצר.

קריאת התורה

נהוג שבכל שבוע קוראים בתורה בציבור. הקריאה נעשית בשבת בבוקר, בין שחרית למוסף. קוראים פרשה אחת כל שבוע, לפי הסדר (ואם הפרשות מחוברות אזי קוראים באותה שבת את שתי הפרשות המחוברות).

לתורה עולים שבעה אנשים לפחות הקוראים כל אחד חלק מהפרשה לפי הסדר, ועוד אחד החוזר על הפסוקים האחרונים של הפרשה ונקרא מפטיר. נהוג שהמפטיר קורא גם את ההפטרה ועולה למוסף. בקהילות רבות נהוג להוסיף עולים לפי הצורך. במועדים מיוחדים המפטיר אינו קורא מהפרשה אלא מענייני דיומא. סבב הפרשיות נמשך שנה. מתחילים את פרשת בראשית בשבת שלאחר שמחת תורה. קוראים פרשה אחת כל שבת, עד לפרשת האזינו הנקראת בשבת האחרונה לפני סוכות. בשמחת תורה, קוראים את וזאת הברכה.

זהו מנהג בבל, שנהוג כיום בכל קהילות ישראל, אולם בעבר היה נהוג בארץ ישראל חלוקת פרשיות אחרת לפרשיות קצרות יותר, כך שסיימו את התורה פעם בשלוש שנים.

קריאה בשני וחמישי

עזרא הסופר תיקן שבמשך השבוע, בימים שני וחמישי עולים לתורה 3 אנשים וקוראים את העלייה הראשונה של השבת הבאה, כשהיא מחולקת ביניהם. (בדרך כלל, אלא אם כן היא קצרה מאוד או בשל מנהגים)

קריאת שניים מקרא ואחד תרגום

חוץ מהקריאה בציבור הנעשית בשבת בבוקר, חובה על כל יחיד להכין את הפרשה ולקוראה פעמיים, ואת התרגום (אונקלוס) פעם אחת. פוסקים רבים סוברים שכיום שרובנו לא מבינים ארמית עדיף לקרוא גם את פירוש רש"י.

נתונים על חמישה חומשי תורה

מס'	שם החומש	שורות בס"ת	פרקים	פסוקים	מילים	אותיות	סה"כ מצוות	מצוות עשה	מצוות לא תעשה	% מהתורה
1	בראשית	2,418	50	1,533	20,432	78,064	3	2	1	25%
2	שמות	2,132	40	1,210	16,713	63,529	111	45	66	21%
3	ויקרא	1,539	27	859	11,950	44,790	247	95	152	15%
4	במדבר	2,193	36	1,288	16,408	63,530	52	29	23	21%
5	דברים	1,915	34	956	14,293	54,872	200	77	123	18%
	סה"כ חמישה חומשי תורה	10,197	187	5,846	79,796	304,785	613	248	365	
	סה"כ חומשי תורה	10,197	187	5,846	79,796	304,785	613	248	365	
	% מחמישה חומשי תורה	1	1	1	100%	100%	100%	100%	100%	100%

דירוג החומשים לפי משקלם	בראשית	שמות	ויקרא	במדבר	דברים	ממוצע
10	5	5	5	1	1	1
16	3	3	3	3	2	3
26	1	1	1	5	5	5
16	4	4	4	2	3	2
22	2	2	2	4	4	4
18	3	3	3	3	3	3

נתונים על פרשות השבוע של חומש בראשית

מס' מס	שם הפרשה	שורת בס"ת	פירוט הפרקים והפסוקים	פרקים	פסוקים	מילים	אותיות	סה"כ מצוות	מצוות עשה	מצוות לא תעשה
1	בראשית	241	א', א' - ו', ח'	6	146	1,931	7,235	1	1	0
2	נח	230	ו', ט' - י"א, ל"ב	4	153	1,681	6,907	0	0	0
3	לך לך	208	י"ב, א' - י"ז, כ"ז	6	126	1,686	6,336	1	1	0
4	וירא	252	י"ח, א' - כ"ב, כ"ד	5	147	2,085	7,862	0	0	0
5	חיי שרה	171	כ"ג, א' - כ"ה, י"ח	3	105	1,402	5,314	0	0	0
6	תולדות	173	כ"ה, י"ט - כ"ח, ט'	3	106	1,432	5,426	0	0	0
7	ויצא	235	כ"ח, י" - ל"ב, ג'	4	148	2,021	7,512	0	0	0
8	וישלח	237	ל"ב, ד' - ל"ז, מ"ג	4	153	1,976	7,458	1	0	1
9	וישב	190	ל"ז, א' - מ', כ"ג	4	112	1,558	5,972	0	0	0
10	מקץ	155	מ"א, א' - מ"ד, י"ז	4	146	2,022	7,914	0	0	0
11	ויגש	178	מ"ד, י"ח - מ"ז, כ"ז	3	106	1,480	5,680	0	0	0
12	ויחי	148	מ"ז, כ"ח - נ', כ"ז	4	85	1,158	4,448	0	0	0
1	סה"כ חומש בראשית	2,418	א' - נ'	50	1,533	20,432	78,064	3	2	1
365	סה"כ חמישה חומשי תורה	10,197		187	5,846	79,796	304,785	613	248	365
0.3%	% מחמישה חומשי תורה	24%		27%	26%	25.6%	25.6%	0.5%	0.8%	0.3%

1.1 . נתונים על הפרשה

פרשת בראשית בסימנא טבא

פרשת בראשית היא הפרשה הראשונה בספר בראשית ובתורה כולה
 הפרשה מתחילה בפרק א' פסוק א' ומסתיימת בפרק ו' פסוק ח'
 את פרשת בראשית קוראים תמיד בשבת הראשונה אחרי שמחת תורה.

את ראשית פרשת בראשית (מפרק א' פסוק א' עד פרק ב' פסוק ג' – "אשר ברא אלוקים לעשות") קוראים גם ביום שמחת תורה, מיד לאחר שמשלימים את התורה בקריאת פרשת וזאת הברכה הפרשה האחרונה שבתורה. העולה לקריאה ביום 'שמחת תורה' מכונה "חתן בראשית".

שם הפרשה היא המילה הראשונה בה פותחת הפרשה – "בראשית"
בפרשה זו יש 146 פסוקים

1.2 . ההפטרה

מפטירים בספר ישעיהו פרק מ"ב:

1. הספרדים מתחילים: בפסוק ה' – "כה אמר ה'".
ומסיימים: בפסוק כ"א – "יגדיל תורה ויאדיר"

2. האשכנזים מתחילים: בפסוק ה' – "כה אמר ה'".
ומסיימים: בפרק מ"ג פסוק י' – "ואחרי לא יהיה"

3. התימנים מתחילים: בפסוק א' – "הן עבדי אתמוך בו".
ומסיימים: בפסוק ט"ז – "אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם"

בהפטרה מספר ישעיהו על גדולתו של ה', "בורא השמים ונוטיהם, רקע הארץ וצאצאיה".

מברכים את חודש מרחשוון שיחול ביום שישי וביום שבת הבעל"ט
המולד של החודש יהיה בליל שבת בשעה 11 בלילה, 30 דקות ו-3 חלקים

1.3. תוכן הפרשה

הפרשה מתחילה במילים:

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וּבִהוּ וְחֹשֶׁךְ
עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר
וַיְהִי-אוֹר. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאוֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין
הַחֹשֶׁךְ. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם
אֶחָד. – (בראשית פרק א', פס' א' – ה')

פרשת בראשית והפרשה שאחריה, פרשת נח, עוסקות בתולדות העולם והאנושות לפני תחילת האירועים שכוננו את עם ישראל. בפרשת בראשית מתוארים בריאת העולם וקורות בני האדם עד המבול, כדלהלן:

א. תיאור בריאת העולם (בראשית, א, א-ל"א)

התיאור המוכר של בריאת העולם על ידי אלוהים בשישה ימים:
יום ראשון – בריאת האור וחומרי יסוד של הבריאה כמו מים, אוויר ואדמה, כשהם מעורבים זה בזה. הבדלת האור מהחושך, מאפשרת הגדרה ראשונה של יממה – היום הראשון לבריאה.
יום שני – הגדרת המושגים ארץ ושמים תוך פינוי החלל שביניהם ממים.
יום שלישי – הקווית אל חלק משטח כדור הארץ והגדרת ים ויבשה. בציווי ה', מוציאה הארץ מיני צומח, עשבים ועצים.
יום רביעי – בריאת גרמי השמים – שמש, ירח וכוכבים וחלוקת המשמרות והתפקידים ביניהם.
יום חמישי – דגים ויצורי המים, עופות וכל בעלי הכנף.
יום שישי – כל היצורים החיים על האדמה, ובריאת האדם. האדם מתואר כיצור הנברא בצלם אלוקים. האדם מקבל את הסמכות למשול בכל הנבראים שבים וביבשה.
יום השבת – הקב"ה סיים את מלאכת בריאת העולם בששה ימים ובחר לקבוע את היום השביעי, האחרון במעגל השבוע, כיום שביתה ומנוחה. ה' בירך את יום השביעי וקידש אותו.

ב . בריאת האדם והגדרת תפקידו ביקום (בראשית, ב, ד-ו)

תיאור המפרט את בריאת האדם, הבאתו לגן עדן ובריאת האישה. בהמשך ישיר לתיאור זה מסופר על חטא עץ הדעת – כיצד גרם הנחש לאדם וחווה לאכול מפרי עץ הדעת והעונש שקיבלו על כך.

ג . יצירת האישה – "עזר כנגדו" לאדם (בראשית, ב, יח-כה)

ה' אינו רוצה להשאיר את האדם לבדו בעולם, ויוצר מאחת מצלעותיו את האישה. מכאן תכונת היסוד באדם לדבוק באשה ולהקים עמה את התא המשפחתי.

ה' מביא לפני האדם את כל בעלי החיים, כמי שתפקידו לשלוט בעולם החי והצומח, כדי שייתן להם את שמם הראוי. בהמשך, לאחר תיאור חטא עץ הדעת, מספרת התורה (ג, כ), כי גם לאשתו נתן האדם שם – חווה, כי היא אם כל חי.

ד . חטא עץ הדעת (בראשית, ג, א-כד)

הנחש הקדמוני, שונה ומתוחכם בהרבה מהנחש אותו אנו מכירים כיום. הוא פונה לאישה ומפתה אותה לאכול מפרי עץ הדעת האסור באכילה. האישה אוכלת, ומפתה גם את בעלה לאכול מהפרי. אכילת פרי הדעת, יוצרת אצל שניהם תחושת אי-נוחות מהיותם ערומים, והם תופרים לעצמם חגורות מעלי התאנה.

הקב"ה כועס על הנחש המחטיא ועל האדם והאישה החוטאים. על הנחש נגזר להיות ארור מכל חית השדה ולזחול על גחונו, כשהוא נמצא בעימות מתמיד עם האדם. האישה נידונה לקושי בהריון ובלידה ולתשוקה אל הגבר שימשול בה. האדם, נידון למלחמה מתמדת בהשגת הפרנסה מן האדמה שנקללה אף היא בגינו. האדם גם נידון לשוב לאחר שנות חייו אל האדמה ממנה נברא.

הקב"ה מגרש את אדם וחווה מגן עדן, וחוסם את האפשרות לחזור אליו.

ה . קין והבל (בראשית, ד, א-כ)

אדם וחווה מביאים הילודים הראשונים לעולם – שני ילדים – קין והבל. קין, עובד אדמה, מחליט להביא מנחה מפרי האדמה לה'. אך הוא מביא מנחה עלובה. לעומתו הבל, רועה הצאן, מביא ממבחר עדריו. ה' מקבל את מנחת הבל ודוחה את מנחת אחיו. בראות ה' את אכזבתו של קין הוא מסביר לו את יסוד הבחירה החופשית, את הצורך לגבור על יצר-הרע המסית את האדם לדבר עבירה.

קין הפגוע ומקנא, מנצל את היותם לבד בשדה, והורג את הבל אחיו. הקב"ה כועס על קין ומגרשו מעל אדמתו. למך, דור שישי לצאצאי קין וצייד עיוור הנעזר בבנו תובל-קין, הורג בשוגג בשעת צייד את קין סב-סבו מתוך טעות כאילו הוא חיה בשדה. כך מגיע קין על עונשו.

ו . עשרה דורות מאדם עד נח (בראשית, ה, א-לב)

הדמות המשמעותית הבאה בסיפור התפתחות העולם הוא נח, הצדיק בדור המבול. התורה מונה בפירוט אך בלא להרבות בסיפורי דברים, את הצאצאים של אדם וחווה עד להולדת נח והולדת שלושת בניו שם חס ויפת. תוך כדי פירוט סדר הדורות אנו לומדים, כי אנשי הדורות ההם חיו שנים רבות. השיא שייך למתושלח שחי 969 שנה!

ז . למחות את היקום (בראשית, ו, א-ח)

בני התקופה ההיא הכעיסו את הקב"ה, בורא העולם, במעשיהם. ה' מחליט למחות את כל המין האנושי, ואת כל בעלי החיים למיניהם, מלבד נח שמצא חן בעיניו וקומץ בעלי חיים שיישארו לצורך הקמת העולם החדש.

1.4 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת בראשית

א. לאחר שחגגנו את חג שמחת תורה שבה סיימנו לקרוא את הפרשה האחרונה בספר דברים פרשת "וזאת הברכה" אנו נתחיל השבת לקרוא מהתחלה או בלשון אחרת מבראשית שזהו גם שמה של פרשת השבוע וכן של הספר הראשון של חמשת חומשי תורה. (לקום מחר בבוקר ולהתחיל מבראשית)

ב. נשאלת השאלה מדוע התורה שלכאורה ספר מצוות מספרת לנו את כל קורות חייהם של האבות, מדוע לא התחילה התורה במצווה הראשונה שלנו כעם והיא מצוות קידוש החדש והמצוות הקשורות בחג הפסח (כפי שמסופר בספר שמות בעת יציאת מצרים). על כך עונה רש"י (רבי שלמה יצחקי שהיה מגדולי הפרשנים של תורת ישראל) שהסיבה שהתורה התחילה בכל אותם סיפורים היא: ומה טעם פתח בבראשית? משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. במילים שלנו שלא יבואו אומות העולם לעם ישראל ויגידו לו שהוא גזלן שלקח ארץ שלא מגיעה לו וכבש שטחים של עם אחר (מוכר במקצת!!). באה התורה ומספרת לנו ולכל העולם (כידוע התנ"ך הינו הספר הנפוץ ביותר בעולם) שארץ ישראל אכן שייכת לעם ישראל על בסיס ההבטחות שנתן בורא העולם לאברהם יצחק ויעקב. אקטואלי לימים אלו שישנם אנשים שלא מאמינים בכך. אגב, יש לשים לב שרש"י אומר כח מעשיו הגיד לעמו, היה צריך להיות כתוב כח מעשיו הגיד לאומות העולם אלא, יש פה מסר חשוב: קודם לעמו, קרי כולנו צריכים להכיר ולהאמין בכך ורק אחר כך אומות העולם והאמת גם ראשי הציונות הבינו שהמקום של העם היהודי הוא אך ורק בארץ ישראל (ולא באוגנדה)

ג. כהמשך לרעיון זה אנו מוצאים את שמעון בן מתתיהו שהיה מנהיג היהודים בימי היוונים ומעשה שהיה כך היה. באנטיוכיה עלה לשלטון אניטיוכוס השביעי שלאחר התבססות שלטונו החלו לעלות תביעות ביחס למדינת יהודה ולשמעון שכללו דרישה לווייתורים טריטוריאליים בארץ ישראל ותשלומים כספיים. תגובתו של שמעון לכך הייתה: "ויען שמעון ויאמר לו (לשליחו של אניטיוכוס) לא ארץ

נוכריה לקחנו ולא ברכוש זרים משלנו, כי אם נחלת אבותינו, אשר בידי אויבינו בעת מן העיתים בלא משפט נכבשה. ואנחנו כאשר הייתה לנו עת, הושיבנו נחלת אבותינו" (מקור: ספר מכבים א') מה שנקרא משפט חובה לכל ילד וילדה בישראל

ד. בששת ימי הבריאה ברא הקב"ה את השמים ואת הארץ, את היום ואת הלילה, את הימים והיבשות, את הצמחייה, את השמש, הירח וכל הכוכבים, את כל היצורים ולבסוף את האדם. ישנם דעות אשר מקשרים ללא סתירות את המתואר בספר בראשית לבין התגליות המדעיות ("המפץ הגדול", תקופת הקרחונים וכו')

ה. לפני מספר שנים נערך בשווייץ ניסוי במאיץ החלקיקים הגדול בעולם שבו ניסו מדענים לשחזר את הנקודה בה אירע "המפץ הגדול" שלטענת מדענים רבים זוהי נקודת הזמן בה החל להיווצר היקום, כשנשאל פרופסור משה קווה נשיא אוניברסיטת בר-אילן שהוא פרופסור לפיזיקה כיצד המתמטיקאים הדברים עם האמונה ועם מה שמתואר בפרשתנו ענה בפשטות שבעזרת הניסוי נבין כולנו יותר את מעשה הבריאה של הקב"ה. נקודה חשובה בניסוי זה שחלק נכבד מהמדענים המשתתפים בו הינם ישראלים.

ו. נאמר לגבי הבריאה ביום הרביעי "וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים, אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת הַמְּאֹר הַגָּדֹל, לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם, וְאֶת- הַמְּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה, וְאֶת הַכּוֹכָבִים" נשאלת השאלה: בהתחלה נאמר המאורות הגדולים (ברבים) ובהמשך נאמר מאור גדול ומאור קטן ועל כך אומר רש"י שהירח בא לקב"ה ואמר לו שלא יתכן שיהיו שני מלכים מושלים בכתר אחד (שלא יתכן שגם השמש וגם הירח יהיו בעמדה שווה) ולכן הירח מבקש להיות המלך היחיד. אמר הקב"ה ללבנה (ירח) "לכי ותתכווצי" ולכן יש מאור קטן (ירח) ומאור גדול (שמש). מספר לנו המדרש שהפיצוי לכך שהקב"ה המעיט בגודלה של הלבנה הוא שכל מועדי ישראל והחודשים נקבעים על פי הירח

ז. ביום הששי לאחר שנבראו כל בעלי החיים נברא האדם וכך נאמר "וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים, נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ". נשאלת השאלה מדוע כתוב "נַעֲשֶׂה" ולא "אֵעֲשֶׂה", מדוע בלשון רבים ואם מי הקב"ה רצה לבצע את המשימה? ועל כך

עונה רש"י שהקב"ה נועץ במלאכים ללמדינו שגם מנהל גדול שיודע הכל ראוי להתיעץ עם צוות עוזריו.

ח. לאחר סיום הבריאה הגדיר הקב"ה את היום השביעי, את יום השבת כיום מנוחה (שבת מלשון שביתה) וכך נאמר "וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְכָל צְבָאָם. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, מְלֵאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה; וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, מִכָּל מְלֵאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ: כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכָל מְלֵאכֶתוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת". (יש השואלים מדוע אין שבת פעמיים בשבוע)

ט. היות והקב"ה לא רצה להשאיר את האדם לבדו יצר הקב"ה את האשה שנאמר "לא טוב היות האדם לבדו; אַעֲשֶׂה לוֹ עֵזֶר, כַּנְּגֹדוֹ" ועל כך אומרים הפרשנים שבמידה והאדם מתחתן עם אשה טובה הרי היא בעזר לו ובמידה והתחתן עם אשה לא טובה הרי היא כנגדו. ("לא טוב היות האדם לבדו", השיר שפרסם את יהודית רביץ ודני ליטני).

י. המקור הקדום לבעיותיה של האמא הפולניה לגבי מערכת היחסים עם כלתה בכך שהכלה (האשה) לקחה לאמא את הבן יקיר לה מצוי בפרשתנו ובה מצווה האדם ללכת עם אשתו אפילו במחיר שעוזב את הוריו שנאמר "עַל בֶּן, יַעֲזֹב אִישׁ, אֶת אָבִיו, וְאֶת אִמּוֹ; וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ"

יא. הנחש שהיה החיה הערמומית ביותר שכנע את האשה לאכול מפרי עץ הדעת למרות האיסור של הקב"ה. נשאלת השאלה כיצד הצליח הנחש לשכנעה? מסבירים המפרשים שהאיסור של הקב"ה היה לא לאכול ואילו היא אמרה לנחש שהאיסור הוא לא לאכול ולא לגעת. ואז הנחש דחף אותה לעבר עץ הדעת ולא קרה לאשה כלום וכך הסביר לה הנחש שכמו שכלום לא אירע בנגיעה בעץ כך לא יקרה כלום באכילה. כשהקב"ה "תישאל" את האדם מדוע אכל מעץ הדעת אנו מוצאים תהליך של גילגול אחריות מאחד לשני. האדם טוען שהאשה אשמה והאשה מטילה את האשמה על הנחש. בעקבות האירוע גורשו אדם וחווה מגן עדן כשהעונש לאדם היה "בַּיַּעַת אַפְיָךְ, תֹּאכַל לֶחֶם" (יש להתאמץ בשביל לחיות). העונש לחווה היה יסורי לידה ("בְּעֶצֶב, תֵּלְדִי בָנִים") ועונשו של הנחש היה שיזחל על הגחון ויפחד מהאנשים שלא יהרגוהו.

יב. לאדם וחווה נולדו שני ילדים. קין שהיה עובד אדמה והבל שהיה רועה צאן. שניהם הקריבו קרבן לה' כשה' קיבל את קורבנו של הבל שהיתה מהעידית

(מהטוב) שבצאנו, ולא קיבל את קרבנו של קין. קין נעלב והרג את הבל. עונשו של קין היה להיות נע ונד בדרכים וכדי להגן עליו טבע בו הקב"ה אות במצחו ("אות קין", לימים התפרש מושג זה כדי לסמן אדם שעשה מעשה רע). סופו של קין שנהרג בטעות על ידי למך שהיה מצאצאיו של קין.
יג. בהמשך התורה מספרת לנו על תולדותיהן של בני אדם ומונה 10 דורות עד נח. אנו רואים שבני האדם האריכו ימים רבים כשהשיא שייך למתושלח שחי 969 שנים.

יד. הקב"ה ראה שיש קצת בעיה עם חייו הארוכים של האדם לכן צמצם את חיי האדם למאה ועשרים שנה "וְהָיוּ יָמָיו, מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה". מכאן הביטוי שמאחלים לאדם ביום הולדתו "עד מאה ועשרים"

2.1 . "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

מעשה ב"כתב חידה" / ר' משה רוט

פרשת בראשית היא בבחינת "מעט המחזיק את המרובה" – מילים שיש בהן יותר כיסוי והסתר, מאשר גילוי והסבר. מילים כגון: "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים", "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים", "וַיִּרְא אֱלֹהִים", "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים", "וַיִּצַר ה' אֱלֹהִים" ועוד, מילים שאין לנו בהן ובמהותן, שום הבנה ותפישה כלל...

סודות רבים יש בפרשה זו: סוד היקום וקיומו, סוד כוחות הטבע והתנהגותם ומעל לכל – סוד החיים והמוות.

החיים – מהם!?

האם חיי האדם ושאר הברואים, חד הם? האם אין הבדל בין חיי האדם והבהמה? ברגע בו נפח הקב"ה בגולם האדמה את נשמתו – את החלק הרוחני – אלוקי שבו, הפך גוש האדמה, לאדם. זהו הרגע המכונן של יצירת חיי בן אנוש על פני האדמה.

אם כן, כיצד באה הנשמה הרוחנית לידי ביטוי בחייו של האדם?

לפני לידתו של כל אדם חדש, מתרחש בעולמות הרוחניים העליונים, מעמד

מופלא של "תדריך", לפני ירידת האדם (הנשמה) לעולם הגשמי. מסגרת

ה"תדריך", משביעים המלאכים את האדם ואומרים לו: תהי צדיק אל תהי רשע ושמור את הנשמה שקיבלת, בטהרה.

יש הרואים בהשבעה זו, לא רק אזהרה כללית, אלא גם כתב שליחות אישי

ופרטי. העובדה שדווקא אדם זה – על כל יכולותיו וכישרונותיו ירד לעולם דווקא

בזמן הזה ודווקא אל החברה והסביבה הזאת, מלמדת אותנו שכנראה יש לו מה

לתרום ולעשות דווקא כאן ועכשיו (הגרי"ד סולובייצ'יק, בספרו ימי זכרון).

ומהי שליחותו של האדם? על כל אדם לפענח את "כתב החידה" של חייו בעצמו.

גם זה חלק משליחותו...

ביטוי נוסף לרעיון השליחות והתפקיד האישי, אנו מוצאים במאמר חז"ל הבא:

"ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטיין, עמד ושתלן בכל דור ודור" (יומא לח

ע"ב). הקב"ה "שתל" והוריד צדיקים מסויימים בדורות מוגדרים, כדי שימלאו את

תפקידם – יובילו וינהיגו את עדתם ואת דורם. כל דור קיבל את מה שחסר לו ואת מה שהיה צריך.

כתב השליחות האישית הוא בהחלט בבחינת לא נודע והוא בהחלט חלק מחידת חייו של האדם.

השיר "קה סרה סרה" – Que Sera sera - "מה שיהיה יהיה", הוא אחד משיריה הידועים של הזמרת דוריס דיי (שנות החמישים...) שיר איתו הופיעה בסרטו של אלפרד היצ'קוק "האיש שידע יותר מדי" (נכתב ע"י ג'יי ליווינגסטון וריי אוונס). והנה חלק ממילות השיר – בתרגום חופשי...

בְּשֶׁהֵייתִי יִלְדָה קִטְנָה, שְׁאַלְתִּי אֶת אִמִּי,
מָה אֶהְיֶה כְּשֶׁאֲגִדֵּל?
הָאִם אֶהְיֶה יָפֵה וְעֹשֶׂיָה...
וְהִנֵּה דְבָרֶיהָ שֶׁל אִמִּי:
'קָה סָרָה סָרָה' – מָה שֶׁיְהִיָּה יְהִיָּה
הָעֵתִיד אֵינּוּ בְיַדֵּנוּ וְלֹא בְיַדֵּעֵתֵנוּ,
'קָה סָרָה סָרָה',
מָה שֶׁיְהִיָּה יְהִיָּה...

בשאלתה של הילדה הקטנה – "מה יהיה איתי" ו"מה עתידי", טמונה בעצם השאלה – מה היא השליחות האישית שלי. במה אני טוב, מה אני יכול לתרום לחברה ולסביבה. מה הוא הייחוד האישי שלי וכיצד אני יכול להביא אותו לידי ביטוי...

יש להניח ש"אם יהודיה" היתה עונה לביתה תשובה שונה מזו של הזמרת דוריס דיי. אמנם הָעֵתִיד אֵינּוּ בְיַדֵּעֵתֵנוּ, אבל הוא בהחלט כן בְיַדֵּינּוּ. כי אם נמלא את שליחותינו האישית, נוכל להשפיע על החברה, על הסביבה ואולי אף על העולם כולו. ומעל לכל – בראש ובראשונה, על עצמנו. וכאן כל אחד שואל את עצמו – אני?! שליחות?! תפקיד?! לא הגזמתם?! ממש טעות בכתובת...

הרי לא אהיה "מורה לחיים", או מרכז גרעינים חינוכיים,
לא יזם הייטק, או קבלן בונה בתים וקניונים.
סתאם אחד הזורם על גלי הזמן.
ואתם מדברים איתי על "שליחות"?
פשוט, חבל על זמנכם...

לאה נאור בשירה: "מקהלה עליזה" (לחן: נורית הירש), מספרת על מקהלת
ציפורים עליזה, השרה על ראש הברוש שבחצר. ובמקהלה, ציפורים רבות:
עפרונים ודרורים, סנוניות ובולבולים. מקהלה בה, גם לכל פשוש זעיר יש תפקיד
ו"אמירה"...

על ראש הברוש שבחצר
שמחה והמלה,
שם כל הצפרים בעיר
הקימו מקהלה.
העפרונית הסולנית
נקתה את הגרון,
שלבּה בנף, זקפה מקור
וגם פעחה ברון.

ציף ציף, שריק שרק
בול בול בול בול ביל ביל ביל
לה לה לה לה...

וכל מי ששמע אמר,
אח איזו מקהלה.

פתאם הפסיק את השירה
פשוש אחד זעיר,
אם אין מלים ואין תוים
הוא לא מוכן לשיר.

"אנחנו לא רוצים מלים"

רְגֵזוּ הַבּוֹלְבוֹלִים,
"אֲנַחְנוּ, גַּם לְלֹא מַלְיָם,
נוֹרָא מִתְּבַלְבְּלִים"...

גם העולם הזה הוא מקהלה גדולה ואדירה, עם הרבה רעש ובלבולים. וגם במקהלת המציאות, לכל פשוט זעיר יש תפקיד, יש לו את "הקול היחודי" שלו, קול שבלעדיו שירת המקהלה כולה לא תהיה שלימה ומושלמת. בלעדיו, יהיה מחסור ופגם בהרמוניה, גם אם הוא לא יהיה הסולן הראשי.

ובכל זאת, איך יפענח האדם את כתב החידה וימצא את "שירת חייו" – את תפקידו ושליחותו בחיים?!

על האדם ללמוד להתבונן. להתבונן פנימה אל עצמו ולדעת מהם חוזקותיו, יתרונותיו ויכולותיו. ובמקביל, לראות את האתגרים שסביבו. מכאן ואילך, מוזמן כל אדם לפתור את כתב החידה האישי שלו – את "חידת חייו", ולכתוב במו ידיו את ה"תווים", של "שירת חייו", שירה שאין לה סוף... שירה שרק הוא יכול וצריך "לשיר" ולעשות אותה... ולשם כך הוא נברא והגיע לעולם, דווקא כאן ועכשיו. לאחר ש"הצטיידנו" בתפיסה בראשיתית, יסודית וחשובה זו, יכולים אנו לצאת לדרך, אל השנה החדשה...

בברכת שבת שלום ושנה טובה
משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

נא לשמור על קדושת הגליון ולהכניסו לגניזה לאחר השימוש.
יש לך הערה או הארה? אשמח לקבלם למייל:

nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

ויבדל אלוקים בין האור ובין החושך / ניר אביעד

המחזוריות הנפלאה של התורה ושל החיים. בשמחת תורה קראנו את פרשת "וזאת הברכה", המסיימת את ספר "דברים", ובשבת שלאחריה כבר נתחיל שוב את כל מחזור הקריאה מחדש עם פרשת "בראשית". מעיון בשתי הפרשות עולה שיש רעיון אחד משמעותי שמחבר בין שניהן והוא זכות ויכולת הבחירה שיש לנו כבני אדם בעולמו של הקב"ה. הפסוקים האחרונים של פרשת "וזאת הברכה" מסתיימים בתיאור קבורתו של משה רבנו, כאשר התורה טורחת לציין שהוא נקבר "בגיא בארץ מואב מול בית פעור". בית פעור, כידוע, מסמל את שיא הטומאה והעבודה הזרה, כאשר הסיבה שמשה נקבר דווקא מולו מרמזת על העובדה ש"זה כנגד זה ברא אלוקים", כלומר שיש בעולם כוחות טובים ומולם כוחות שליליים, ושעלינו מוטל לבחור בכל רגע נתון מחדש בטוב ובנכון (גם אם הוא קשה ומפתה פחות). פרשת "בראשית", להבדיל, נפתחת בתיאור בריאת העולם ביום הראשון בו הקב"ה מבדיל בין האור ובין החושך, ומגדיר את ה"אור" כ"טוב". בקבלה למונחים "אור" ו"חושך" משמעויות עמוקות ורבות, כאשר גם הן מדברות על הצורך שלנו להבדיל בין הטוב, המותר והמעשים שבונים את העולם, לבין הרע, האסור ואלה שמחריבים אותו.

פרשת בראשית נפתחת, כאמור, בתיאור נפלא ואופטימי על בריאת העולם והאדם. האדם נברא בצלם אלוקים כנזר הבריאה, הוא הושם בגן עדן ונאמר לו כי הוא יכול לשלוט על כל שנברא, אולם מרגע זה ואילך התחלנו לבחור בחושך במקום באור, לחרב את שניתן לנו ולקשקש על התמונה והציור היפה שקיבלנו. וכך, בפרשת "בראשית" מתואר לא רק חטא אדם וחוה, אלא גם רצח קין את הבל אחיו.

לחטא אדם וחוה, באוכלם מעץ הדעת האסור, פרשנויות רבות. מה שבטוח זה שהיום אנחנו כולנו עדיין סובלים מההשלכות של הגירוש מגן עדן ומהעונשים שהם קיבלו. למרות שהאפידורל היום מטשטש מעט את החוויה, כל אישה הכורעת ללדת (תעיד אשתי שעשתה זאת השבוע...) נזכרת בעונשה של חוה: "הֲרָבָה אֲרָבָה עֲצָבוֹנָךְ וְהֲרַנֵּךְ. בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים", ולמרות שאת הזיעה בשדה תחת השמש

הקופחת החליפו משרדים ממוזגים ונורות ניאון, אנו נזכרים כמעט מידי יום בעונשו של אדם: "בִּזְעַת אֶפְיָךְ, תֹּאכַל לֶחֶם".
למהות החטא ולתגובה הקשה עליו הסברים רבים והיום ננסה להביא שלושה פרושים שונים.

1. חוסר סבלנות – האר"י הקדוש ז"ל (מקובל וגאון עצום שחי בצפת במאה ה-16 ופירש את ספר הזוהר שכתב רבי שמעון בר-יוחאי) טען כי אדם וחוה נענשו על חוסר סבלנותם. לדבריו, הקב"ה אמר להם שאם הם ימתינו לכניסת שבת (כזכור הם נבראו ביום השישי) הם יוכלו לאכול מעץ הדעת, אולם הם נחפזו ואכלו ממנו שש שעות לפני הזמן המותר. האר"י עשה הקבלה בין חטא אדם וחוה לחטא עם ישראל ועגל הזהב, כאשר גם בפרשה אומללה זו, עם ישראל היה צריך להמתין שש שעות למשה, שירד מהר סיני עם התורה לאחר ארבעים יום וארבעים לילה, ובגלל חוסר סבלנותם הם הקימו פסל וזבחו לו ועל כך נענשו. חוסר סבלנות, אם כך, היה קיים מהיום הראשון לבריאת האדם והוא מידה רעה שקיימת בכולנו בצורה כזו או אחרת.

מי לא מכיר את התחושה של העקצוצים הקלים בגוף כשאנחנו עומדים בתור שלא נגמר לקופת הקולנוע או את התסכול בפקק ארוך כאורך הגלות באיילון? סבלנות זה מהשורש סבל. להיות סבלני זה בהחלט משהו שהילד הבלתי מחונך שקיים בתוך כל אחד מאיתנו חווה ומתרגם כסבל. חשוב להבין שיש בעולם שני סוגי סבלים – סבל מיותר שאין לו שום משמעות (כמו כשאדם נעלב ממישהו ואוגר בליבו משקעים וכעסים) וסבל שמטרתו לשפר אותנו ולעשות אותנו אנשים טובים ומודעים יותר. היהדות מדברת על התמרת הסבל למשהו גבוה יותר – להתקדמות רוחנית! אדם, כאמור, נדרש לחינוך עצמי. כשהוא סבלני הוא מתגבר על הקולות בתוכו שקוראים לו להיות אגואיסט, שתלטן ורודף אחר התאוות המיידיות. אדם אמיתי יגלה שבסופו של דבר אנחנו רוצים לממש סיפוקים מיידים וחושבים שהכול מגיע לנו. אנחנו מרגישים שאנחנו מרכז העולם ושהכול נע סביבנו. בסופו של דבר, חוסר סבלנות נובע מהחולי הידוע של האגואיזם והאגוצנטריות.

האמת היא שכל פעולה חסרת סבלנות בסופו של דבר אינה משתלמת. כל פעולה שנעשית מתוך לחץ, מתח או חוסר סבלנות חוזרת אל האדם בצורת הפסד והוא יצטרך לעמול קשה יותר ולתקן אותה.

הדבר היפה בסבלנות – שהיא תמיד משתלמת. דברים שמושגים בדרכי נועם ובהתמדה נשארים לאורך זמן רב יותר והאדם נהנה מהפרות שלהם. לצערנו, חוסר הסבלנות מתבטא לא רק כלפי הזולת, אלא גם כלפי עצמינו. רוב האנשים מוותרים מהר מידי על דברים שחשובים להם ושהם רוצים להשיג רק בגלל שאין להם את הסבלנות לחכות מספיק זמן ואת האמונה שזה יקרה בסופו של תהליך. רבים מאתנו מתישהו לקחנו על עצמנו בהתלהבות לימוד של מיומנות חדשה – שפה זרה, נגינה בכלי מוסיקלי, חוג ספורט חדש ולאחר שהתלהבות הראשונית שככה נשברנו וזנחנו את העיסוק הנחשק. רבים מאתנו התחלנו לקרוא ספר או מאמר כזה או אחר, ולמרות שהם עניינו אותנו הפסקנו באמצע כי יכולת הריכוז וההתמדה שלנו מוגבלת.

סבלנות היא המוכנות להקשיב למה שבאמת חשוב בחיים, ללמוד לא לבצע פעולות אגרסיביות ונמהרות מידי (לא כלפי הזולת ולא כלפי עצמינו) ולרסן את הדחף לבצע מעקפים חותכים ומהירים. יש להפנים את העובדה שעלינו לעבוד קשה ולאורך זמן כדי להתחזק ולהשיג את שאנחנו מייחלים לו. לעיתים יש להמתין חודשים, שנים ואף יותר לתהליכים עמוקים שיסתיימו. יש לחיות את החיים ולעשות את הדברים בקצב נכון, במתינות, ברוגע ובחיוך. התנהלות כזו הופכת כל פעולה למבורכת, עמוקה, אפקטיבית ומתגמלת. על כך נאמר: "הסבלנות מרה אך פרותיה מתוקים".

אחד הביטויים הקשים ביותר לחוסר הסבלנות הוא בכבישים. לא צריך להכביר במילים. מספיק להתבונן בנתון של למעלה מ-450 תאונות דרכים קטלניות בשנה כדי להבין שמהו רע קורה (וזה עוד לפני שדיברנו על אלפים רבים של "סתם" נכים ופצועים מידי שנה בכבישי ישראל). משום מה נראה שגם האדם העדין והסבלן ביותר ברגע שהוא נכנס לאוטו הוא הופך לאדם אחר – אגרסיבי ופרוע הרבה יותר. בסופו של דבר מי שחותך, צופר, מהבהב, נוסע מהר, מפחיד ומטריד את כל הנהגים שסביבו אולי יגיע למקום חפצו 5 דקות קודם לכן. מה יצא לו מזה? מה כבר הוא השיג ב-5 דקות? איזו עשייה נעלה הוא כבר תכנן לזמן הזה

שהוא חסד? כמה תאונות נוראיות קורות מידי יום בגלל שלמישהו היו קוצים והוא מיהר אל פציעתו או מותו או אל פציעתם ומותם של חפים מפשע סביבו?! אדם שהחל להתבונן בדרכיו ובמידותיו יכול לאפיין היכן הם "המקומות המועדים" בהם הוא בדר"כ נוטה לחוסר סבלנות ואז לגשת אל אותן סיטואציות מוכן וחזק יותר.

2. אי לקחת אחריות – מיד לאחר החטא, הקב"ה מאמת את אדם וחווה עם מעשיהם ושואל אותם מדוע המרו פיו? התגובה של אדם הייתה: "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִיא נָתַתָּה-לִּי מִן-הָעֵץ וְאָכַל". – הוא מאשים את האישה ובמרומו גם את הקב"ה בעצמו של שהוא היה זה שנתן לו אותה. אח"כ הקב"ה פונה אל האישה והיא עונה "הֲנִחַשׁ הַשָּׁמַיִם וְאָכַל". אנחנו רואים כיצד כל אחד "גלגל את האחריות" ממנו והלאה והאשים גורם אחר. אחת הדעות היא כי הקב"ה היה מוחל לשניים אם הם היו מתוודים על מעשיהם, בעוד החטא האמיתי שבעטיו הם נענשו, היה בעצם הבריחה מאחריות ואי היכולת להודות בטעות ולבקש סליחה.

בני אדם אוהבים לתלות את האחריות באנשים אחרים. לעיתים רבות אנחנו נוטים להאשים את הסביבה בבעיות שלנו ובטוחים שכל התופעות הרעות בהם הננו מעורבים נגרמות באשמתם של אחרים (ההורים שחינכו אותנו "עקום", בן/בת הזוג שלא מבין אותנו, הבוס שלא מעריך מספיק את כישורינו המדהימים, וכו'). אנחנו מעדיפים להסיר מעלינו את החובה והעול שבעשיית דבר-מה ומנסים להטיל אותה על כתפי אחרים.

כדי להסיר מעלינו את האחריות אנו אומרים לעצמנו שהמצב בו אנחנו נמצאים אינו תוצאה של מעשיו אלא תוצאה של גורמים חיצוניים נוספים. אמצעי נוסף בו אנו משתמשים הוא דחיית העשייה ל"אחר כך". אנו מנסים לדחות ולהעביר את האחריות המיידית למעשינו לזמנים מאוחרים.

על מנת לקחת אחריות יש קודם להכיר ולקבל את עצמינו. לכולנו יתרונות, חסרונות, פחדים וחולשות. ברגע שנכיר בכל אלה, נדע גם להעריך את יתרונותינו. לקחת אחריות פרושה שעלינו לקבל את עצמנו כמו שאנחנו, קבלה שלמה, ובו בזמן לשאוף ולשפר את הניתן לשיפור.

המילה אַחֲרִיּוֹת היא מילה מדהימה (כמו כל השפה העברית): היא מתחיל ב – א ומסתיימת ב – ת, והכוונה היא שכשמישהו לוקח אחריות, היא צריכה להיות כוללת מההתחלה ועד הסוף. הוא לא מחפש אשמים ולא "שותפים" לצרה. הלל הזקן אמר: "אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי". בדבריו הוא הסביר את כלל גדול בתורה – אף אחד אחר לא יכול לעשות את העבודה (עבודת תיקון המידות או כל עשייה גשמית אחרת) במקומו ("אם אין אני לי מי לי?"). אנחנו רבי החובל של הספינה בים החיים של עצמנו. הסכנות בדרך הן רבות ואם נתרשל ונרדם בתפקיד, אנחנו עלולים להטביע את הספינה. בד בבד עם ההבנה הזו, קריטי שנבין שעם כל הכבוד לנו, כוחנו כבני אדם מוגבל ביותר ("וכשאני לעצמי מה אני?"). התנהלות בריאה ונכונה בעולם היא בשילוב של לקיחת אחריות אישית על גורלנו יחד עם אמונה שמי שבאמת משפיע על המציאות הוא הקב"ה. הסתמכות רק על עצמינו (מבחינת "אני ועוצם ידי עשו את החיל הזה") או לחלופין רק על ניסי הבורא (כדוגמת מי שאינו עובד וסומך שהפרנסה תגיע אליו מעצמה) מוגבלת וחלקית.

3. הקב"ה, באמת תודה על כל מה שעשית עד עכשיו, אבל אני יכול להסתדר בלעדיך... – כל כוחו ותורתו של הנחש, שפיתה את השניים, הוא בתפיסה שהאדם לא צריך את הקב"ה ויכול להסתדר בלעדיו. "והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע" הוא אמר לחוה. "למה אתם צריכים להיות תחתיו? למה אתם צריכים לשרת אותו? תהיו בעצמכם בוראי העולם. אתם המנהיגים ואתם העיקר". הנחש הקדמוני (המסמל גם את היצר הרע עמו כולנו מנסים להילחם בכל רגע ורגע) הוא השורש לכל הקלקולים והתכונות הרעות שלנו – האגו והגאווה. המוטו שלו הוא: אני במרכז! אני ואפסי עוד! אדם שחושב שהצלחותיו (או לחלופין כישלונותיו) באים בזכות לכישוריו אינו נידון אלא לחיים של ריחוק מאור הבורא וכפועל יוצא לחוסר שמחה וחיות. הנחש, שממשיך ומפיץ את ארס הכפירה שלו לכל עבר עד היום, רוצה בדיוק שנתמלא בתחושת הגאווה הזו ושכרו הוא באותו ניתוק שנוצר בנינו לבין השפע של הבורא כשזה קורה, שכן ידוע שהקב"ה טוען כלפי בעלי גאווה ש"אין אני והוא יכולים לדור במקום אחד". אדם שמלא בעצמו

לא יכול להכיל אף אדם/ רעיון/ מחשבה אחרים ובטח ובטח שלא את הקב"ה
("ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקך").

לסיום – לאחר אכילת התפוח, הקב"ה שואל את אדם שאלה פשוטה, אך
עוצמתית ונוקבת: "איפה?". הייתכן שה' לא ידע היכן הוא נמצא? באותו הזמן היו
בעולם שני אנשים בלבד וסיכויים רבים להתחבא לא היו להם... מטרת השאלה
הייתה, אם כך, שהיא תהדהד בכל אדם ואדם מאז האדם הראשון ועד לסוף
הדורות בקריאה לבדק בית פנימי ותמידי – איפה אנחנו? לאן אנחנו הולכים?
מהם הרצונות שלנו? האם אנחנו בכיוון טוב או רע? האם אנחנו יודעים שיש
בורא שמכוון ומפקח או שוגים באשליה שהכול מקריות, ומתוקף כך מותר לנו
לעשות הכול (כולל פגיעה בסובבים אותנו) כדי שיהיה לנו נעים ונוח?
כשעוצרים אדם ברחוב ושואלים אותו "לאן אתה הולך?" סביר שהוא ייתן תשובה
ברורה כמו "אני הולך לעבודה/ להוציא את הילד מהגן/ לקניות בסופר/ וכו'. אם
נעצור אדם ברחוב ונשאל אותו לאן הוא הולך ובתשובה הוא יאמר: "אתה יודע
מה, אני לא באמת יודע" – זה יהיה הסימן שהדבר הראשון שעלינו לעשות זה
להתקשר למחלקה לבריאות הנפש ולדווח על אדם תימהוני ומסוכן לעצמו. מי
שלא יודע להיכן הוא הולך בחמש הדק' הקרובות הוא אדם לא יציב. יחד עם זאת,
משום מה נראה לנו סביר והגיוני שביחס לחיים בכללותם זה נורמאלי והגיוני שלא
נדע להיכן אנחנו הולכים. מה המטרה של החיים? מה הייעוד שלנו? בשביל מה
נולדנו? אלה שאלות שלדעתי שווה לשאול אותן בכל יום מחדש ולא לשקוע
בשינה הכללית שעוטפת את העולם בלי להבין ולקבל החלטה – לאן אנחנו
הולכים? מה אנחנו רוצים מהחיים האלה? אייכה?
החל מתפילת המוסף של שמיני עצרת אנחנו מתחילים לברך: "משיב הרוח
ומוריד הגשם" – אנו רוצים להשיב לחיינו את הרוח ולהוריד את הגשמיים, ולכן
אין זמן טוב יותר מאשר שמחת תורה והקריאה בתורה מחדש כדי לעצור ולשאול
את עצמינו – אייכה??

חג שמח, שבת שלום ושנה של התחדשות בהבנת התורה ובאהבתה!

נר אביעד ☺

סיכום מתומצת של פרשת בראשית

מדוע התורה, המשמשת כספר חוקים של האומה הישראלית מתחילה דווקא בסיפור בריאת העולם? • מתחילים מבראשית עם מאמר המוגש לפניכם בלשון קלה וברורה.

כבכל שנה שוב אנו מתחילים "מבראשית". בפרשה זו טמון סוד בריאת העולם לפני 5751 שנה. מדוע התורה, המשמשת כספר חוקים של האומה הישראלית מתחילה דווקא בסיפור בריאת העולם? סיפור בריאת העולם מידי הקב"ה מחזק בנו את האמונה במנהיגו של ובוראו, שהיא היסוד לכל שמירת התורה. רש"י מביא בפתח פירושו על התורה את מאמרו המפורסם של רבי יצחק העונה לשאלה זו ממבט שונה: "שאם יאמרו אומות העולם לישראל: ליסטים (שודדים) אתם שכבשתם ארצות שבעה גויים (יושבי כנען) הם (ישראל) אומרים להם—"כל הארץ של הקב"ה היא, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו" תשובה זו מלווה את העם היהודי במשך כל שנות קיומו ומהווה את הבסיס לזכותו של העם היהודי להתיישב בארץ ישראל.

ששת ימי בראשית:

בעולם שרר תוהו ובוהו ולכן בראשית קבע והבדיל הקב"ה תחומים מוגדרים בעולמו במשך הימים הראשונים.

ביום הראשון— הבדיל הקב"ה בין האור לבין החושך: בחלק משעות היממה הנקרא יום ישלוט האור, ובחלקו השני הלילה החושך.

ביום השני—מים עליונים מעל הרקיע ומים תחתונים מתחתיו. בתחילת היום שלאחריו נקוו המים, שעד כה כיסו את הארץ, למקומות הנמוכים שם נוצרו ימים ואגמים ובשאר המקומות נתגלתה האדמה.

ביום השלישי—לאחר שנראתה היבשה נתן בה אלוקים את כח הצמיחה והארץ החלה להוציא אילנות נושאי פרי ועשב.

ביום הרביעי- ניתנה הפקודה למאורות, הירח השמש, שנבראו בעצם כבר ביום הראשון עם האור, ולקבוע את מקומם ברקיע השמים. מסופר בתלמוד ובמפרשים שבתחילה נבראו השמש והירח בגודל שווה, עש שבאה הלבנה לפני הקב"ה ואמרה: "וכי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד?" בתגובה אמר הקב"ה: "לכי ומעטי את עצמך, אך כדי לפייסה על שנתקטנה צירף אליה את הכוכבים.

ביום החמישי- נבראו השרצים והזוחלים למיניהם, הדגים והעופות. כדי שלא יתמעטו, היות ודרכו של עולם לצוד אותם, בירך אותם הקב"ה שיפרו וירבו.

ביום השישי- נבראו תחילה כל החיות והבהמות ואח"כ ברא אלוקים את האדם. מעפר האדמה יצר את גוף האדם ולאחר מכן נפח באפו "נשמת חיים".

ביום השביעי - יום שבת - ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה. ויברך אלוקים את יום השביעי, ויקדש אותו. כי בו שבת מכל מלאכתו, אשר ברא אלוקים לעשות.

האדם הראשון בגן עדן

"ויטע אלוקים גן עדן..." - צמחיה עשירה על כל סוגיה וארבעה נהרות שמימיהם משקים את הגן. על כולם מופקד האדם הראשון. הקב"ה מזמן לפניו את כל החיות "ויקרא האדם שמות, לכל הבהמות ועוף השמים ולכל חיית השדה."

למרות כל מגוון היצורים הסובב אותו הרגיש האדם בודד, בהיותו שונה ומוזר מכל היצורים שעברו לפניו. המסקנה ברורה: "לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו." הקב"ה מפיל עליו תרדמה ולוקח את אחת מצלעותיו ממנה הוא יוצר לו בת זוג, האדם מגיב בשמחה למראה זוגתו: "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי, לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה."

החטא הראשון

כבר בהיותו לבדו התיר לו הקב"ה לאכול מכל עץ הגן, חוץ "מעץ הדעת" אשר עליו נאמר: "ביום אוכלך ממנו מות תמות". הנחש-סמל הפיתוי, "ערום מכל חיית השדה" - שם לו למטרה להכשיל את בחיר הנבראים. הוא ניגש אל האשה. היא לא שמעה ישירות מאלוקים על דבר האיסור, כי אם מפי בעלה, ומילא רישומו חלש

יותר בעינייה, תחילה הוא מיתמם ומרחם על האדם ואשתו: "האם אלוקים אמר לכם" לא תאכלו מכל עץ הגן"? וזאת על אף שהוא יודע שהאיסור אמור רק בנוגע לעץ אחד. לאחר שהאישה מכחישה את דבריו, אך גם משנה את במקצת את דברי אלוקים וציוויו, ממשיך הנחש במסע שכנוע נמרץ: "...לא מות תמותון. כי יודע אלוקים כי ביום אוכלכם ממנו ונפקחו עיניכם וחייתם כאלוקים יודעי טוב ורע".

האישה אינה עומדת בפיתויו: "ותראה האישה כי טוב העץ למאכל.. ותיקח מפריו ותיתן לאשה עימה ויאכל". תגובת אלוקים לא מאחרת לבוא: "האם מן העץ אשר ציוותיך לבלתי אכול ממנו אכלת?" – נשאל האדם האדם מאשים את אשתו והיא תולה את העוולה בנחש. מכאן הדרך קצרה לעונש הבלתי נמנע: לנחש – "על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חיידך". לאשה – "בעצב תלדי בנים...". לאדם – בזיעת אפידך תאכל לחם עד שובך אל האדמה, כי ממנה לוקחתה. כי עפר אתה ואל עפר תשוב. פרשת החטא והעונש באה לסיומה בגירושו של האדם הראשון מגן עדן.

קין והבל

שני בנים היו להם לאדם וחווה, והם בעלי תכונות אופי שונות המתבטאות בעיסוקיהם. הבל – רועה צאן, וקין – עובד אדמה. באחד הימים החליטו להקריב קורבן לה'. קין הביא כמובן מפרי עבודת האדמה, אלא שדווקא מן הגרועים שבהם. הבל, לעומתו, הקריב מצאנו ובחר לשם כך את המובחרים. אש ירדה מן השמים וליחכה רק את מנחתו של הבל, לאות כי ה' קיבל את קורבנו. פירותיו של קין נשארו כפי שהיו.

"ויחר לקין מאוד ויפלו פניו. "אז משמיע הקב"ה באוזני קין פס' אחד, שהוא בעצם המפתח למהותו של האדם ומלווה אותנו במשך כל הדורות " הלא אם תיטיב שאת(אם תיטיב את מעשיך – יסלח לך), ואם לא תיטיב – לפתח חטאת רובץ"... החטאת – היצר הרע – רובצת ליד פתח ליבו של האדם. במעשיו הטובים מחסן האדם את עצמו מפני היצר, אך משהחל להרע את התנהגותו יתהפכו היוצרות והיצר עשוי לקנות לו מקום בליבו. כפי שמסיים הפס"ם... אליך תשוקתו (של היצר הרע, אבל) ואתה תמשול בו". זהו סוד הבחירה החופשית.

אבל קין אינו שומע אש הקנאה באחיו בוערת בו- "ויהרגהו". עונש נידודים נגזר על קין. להגנתו חקק לו הקב"ה אות במצחו לבל יכוהו.

נח-נקודת אור בעולם הרשע

עשרה דורות עברו מאדם הראשון ועד נח. בימיו של זה "רבתה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום". כעסו של הקב"ה גובר "אמחה את כל האדם אשר בראתי מעל פני האדמה"...רק נקודת אור אחת מהבהבת בתוך כל ההמוץ ונח מצא חן בעיני ה' "מה היה עונשם של הרשעים? מה עלה בגורלו של נח? כל כך ועוד - בפרשת השבוע הבא...

א . שבת זו בה אנו קוראים את פרשת בראשית נקראת "שבת בראשית"

גדולה היא שבת זו שנקראת "שבת בראשית", שלא כמו שאר השבתות שאין להם שם מיוחד. אין "שבת נח" או שבת לך לך", אבל יש "שבת בראשית".

הטור או"ח (סי' רצב) כתב: ומה שתיקנו בשבת ג' ענייני תפילות - אתה קידשת, ישמח משה, אתה אחד. אתה קידשת כנגד שבת בראשית; ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה; אתה אחד כנגד שבת שלעתיד לבוא, שבעתיד יהיה ה' אחד ושמו אחד. זוהי גדולתה של "שבת בראשית", שהיא ממשיכה מכוחה קדושה לכל שבתות השנה ובכל שבת אחת מסגולותיה של השבת היא ה"בראשית". בשבת זו יש סגולה של התחדשות, ואפילו לימוד התורה מסוגל להבנה ולהעמקה יתירה לחידושי תורה נעלים ומועילים. על כן מן הראוי שננצל "שבת בראשית זו", שהיא תחילה מבחינת מנוף רוחני להתעלות לכל שבתות השנה. חובה עלינו להקדיש בשבת זו יתר כוחות ללימוד התורה, לגלות חידושי תורה, לקדש שבת זו בקדושה ובטהרה, שהיא תהיה בבחינת מוליך ומביא לכל שבתות השנה.

בשבת בראשית זו יש חשיבות רבתי לכך שכל אדם יקבל על עצמו איזו שהיא קבלה לפתיחת חומש בראשית, שתלווה אותו עד פרשת "וזאת הברכה". אין ספק, כי דבר שהוא בבחינת "על הסדר" מדי שבת בשבתו יכול להביא תועלת רבה שאין אנו יכולים להעריך את גודל עוצמתו.

בשנים האחרונות רבים קבלו על עצמם ללמוד מדי שבת את פירושו של רבי חיים בן עטר זצוק"ל, הלא הוא "אור החיים" הקדוש. סיפור נפלא אירע לרב יעקב יוסף אויערבאך שליט"א, רבה של רמת חן, שאף הוא קיבל על עצמו ללמוד את פירושו "אור החיים", והסיבה לכך היא על פי הסיפור הבא:

בשנת תשנ"ח התגלתה מחלה חשוכת מרפא בגופו של נער, בנו של אחד מיקירי ירושלים התורניים. אביו של הנער שמע בעצת חבריו ועלה לבית העלמין בהר הזיתים, שם עמד להתפלל לרפואת בנו ליד קברו של רבי חיים בן עטר זצוק"ל. משסיים לומר את פרקי התהילים המיוחדים לתפילה על החולה, קיבל על עצמו ללמוד מדי שבת בשבתו בפירושו "אור החיים".

לתדהמת הרופאים, הבן החל להתאושש ולא עבר זמן רב עד שהבריא לחלוטין.

זמן קצר לאחר מכן שמע האב כי הרב של רמת חן, הרב יעקב יוסף אויערבאך שליט"א, איבד את מאור עיניו בעקבות החמרה במחלת הסכרת. הרופאים סברו שאין תרופה או טיפול רפואי כלשהו שיכולים בשלב זה של המחלה להשיב לו את ראייתו. מיהר האיש לבית הרב אויערבאך והציע לו לפקוד את קברו של רבי חיים בן עטר.

"יבקש הרב חנינה בעד נפשו שיאירו עיניו כמקודם, כדי שיוכל מכאן ולהבא ללמוד כל שבוע בספר 'אור החיים'".

הרב התקשה להאמין כי ישועתו תבוא ממעשה זה. ברם, לאחר הפצרות מרובות, נסע יחד עם האב להר הזיתים, עמד ליד קברו של הצדיק ושפך ליבו כמים. הוא ביקש שיתעוררו עליו רחמים רבים בזכות הצדיק, שיאירו עיניו כדי שיוכל ללמוד מדי שבת בספר "אור החיים".

בשובו לביתו פתח הרב אויערבאך את הספר. לתדהמתו הבחין כי הוא יכול לראות מעט מעט, כמתוך ערפל. למחרת ניסה שוב ואז כבר ראה יותר טוב, בתוך ימים ספורים נפקחו עיניו לגמרי.

הרופאים הודו כי מדובר בנס רפואי של ממש. כמה צדקו חכמי ונציה שכתבו בהסכמתם לספר "אור החיים": "הטועם מיערת דבשו יאירו עיניו, כי כשמו כן הוא: אור החיים."

ב. ויברא אלוקים את האדם בצלמו בצלם אלוקים... (בראשית, א, כ"ו)

מדוע על בריאת האדם לא נאמר "כי טוב"?

כאשר בורא הקב"ה את האדם נאמר עליו שהוא נוצר "בצלם אלו-הים". מה משמעות המושג "בצלם"?

על השאלה הזו ניסו לענות מפרשים רבים, וגישתו של הרמב"ם מציעה לראות במה דומה האדם לקב"ה ולהבין שבכך התייחד גם האדם.

הרב סולובייצ'יק אומר שמה שאנו רואים בפרקים הראשונים של התורה, הינו שהקב"ה הינו יוצר ובורא. זה מה שמייחד את הקב"ה בפרקים אלו ומה שאנו לומדים עליו, מכאן שיחודו של האדם, מה שהופך אותו להיותו "בצלם", הינה העובדה שגם הוא יכול ליצור ולברוא דברים חדשים בעולם (גם אם לא יש מאין). מהצד השני, אנו רואים שעל ברייתו של האדם לא נאמר "כי טוב". מדוע על העצים והאבנים, על השמים והארץ נאמר "כי טוב" ואילו על בריאתו של האדם לא?

ישנו עוד מקרה אחד שבו נמנע הקב"ה מלומר "כי טוב" וממנו נוכל ללמוד. ביום השני, לא נאמר "כי טוב" על הבדלת המים מעל ומתחת לרקיע. הסיבה הינה שהפעולה עדיין לא נסתיימה בכך. רק ביום השלישי כאשר המים נקוו אל מקום אחד, סיים הקב"ה את מה מלאכת המים, ולכן אמר אז "כי טוב". כלומר אנו רואים שלא נאמר "כי טוב" על דבר שעדיין לא נשלם. רק כאשר תהליך היצירה נשלם, נאמר "כי טוב".

זו הסיבה שעל האדם לא נאמר "כי טוב". תהליך יצירתו של האדם עדיין לא הושלם בבריאה. הוא מוטל על האדם עצמו, אשר נוצר בצלם, ואשר חלק מתפקידו הינו להשלים ולשכלל את עצמו ואת מהותו. אלוקים ואדם שותפים במעשה בראשית, והאדם הוא גם בורא וגם נברא..

יש פגמים רבים ובעיות במין האנושי. יש תרבויות שזה גרם להם להתיימש מהאדם. התורה אומרת לנו ההיפך יש באדם את היכולה להשלים וליצור את עצמו, וזהו דווקא תפקידו. רק כאשר ישלים האדם את השלמת עצמו, נוכל לומר גם עליו "כי טוב".

ג . הסבל, אינו לשווא! (א,א, - ו, ז)

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ... וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם... וְכָל
יֵצֵר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רָע כָּל הַיּוֹם... וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחָה... מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה, מֵאָדָם עַד
בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם... (א' א' - ו' ז').

אחד הדברים המעניינים ביותר בפרשת בראשית, זו הפתיחה והסיום השונים
והמנוגדים – המתובלים במעברים חדים ועזים עד מאוד. מה כוונת המשורר החזן
והפייטן?

בתחילת הפרשה אנו מתוודעים לנתונים מאוד משמחים, התורה משתפת אותנו
בבריאת ופריחת העולם, כיצד "הכלום" הפך לעולם מושלם פורח ומשגשג –
המכיל בתוכו את הכל.

אנשים, חיות, פירות, אגמים, נהרות, אלפי סוגי פרפרים, דגים, ציפורים, עצים...
הכל צבעוני וחי ותוסס ומסודר בתבנית ותוכנית מדהימים – כאשר כל יצור קיבל
את המאפיינים והצורה הייחודית שלו.

אין ספק שהמידע הזה נחמד, ומרנין כליות ולב. אך כאשר אנו מדפדפים עוד קצת
בפרשה ועוברים לשלב הבא, אנו מגלים פתאום שהעסק מסתבך.

האדם והאישה והנחש חוטאים, קין הורג את הבל, שני המלאכים "שמחזאי ועזאל"
חוטאים עם בנות הארץ ומאבדים את מעלתם (ילקוט שמעוני רמז מ"ד ד"ה כל
אותה), השחיתות פושה בכל פינה והבריאה כולה מרשיעה ומתעוותת מקצה
לקצה. האדם, הבהמות, העופות, העצים, כולם פוגמים ורוצחים וגוזלים ומורדים
באלוקים, נציין רק שרבי יוחנן מגלה לנו שאנשי דור המבול עשו את כל העבירות
שבתורה (סנהדרין קח ע"א).

למרבה התוגה והיגון המצב החרیف והחמיר והפך לבלתי ניתן לשיקום, עד שהתורה
מכריזה בסוף פרשתנו את המילים הבאות: "וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכָל
יֵצֵר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רָע כָּל הַיּוֹם", וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחָה... מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה, מֵאָדָם עַד
בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם, ונגזר על כולם כליה ואבדון. [גם על נוח נגזרה
הגזירה, אלא שה' חמל עליו ועשה לו נס (שם)].

בכדי שנביין את היקף הפשע והרשע של אנשי דור המבול, נציין רק שהגמרא מגלה לנו שמחמת שאנשי דור המבול מרדו בבורא עולם בקנה מידה שלא ניתן לתפיסת אנוש, משום כך הם נענשים לנצח. כאן בעולם גופם התייסר ונמחה במי המבול, וגם לעתיד לבוא הם לא יזכו לקום עם כולם בתחיית המתים (שם) והם ימשיכו להיענש לנצח (עייין שם במהרש"א ח"א ד"ה "נשמות לפגרים").

אכן המעברים בפרשה מאוד חדים ועזים.

הפרשה פותחת בבריאת ופריחת העולם, ומסיימת "בטרגדיה עולמית", "באבדון נצחי", בגזרת המבול.

והשאלה נשאלת: כיצד הגיע העולם לכזה שפל? הרי מדובר באנשים שהיו בדרגה מאוד עליונה ונשגבה, אנשים שחיו ונשמו את בריאת העולם – וידעו היטב שהעולם אינו הפקר, אם כן מה גרם להם לעשות תפנית כל כך חדה ומרחיקת לכת? מה גרם להם לשיבוש הגדול בהשקפת עולמם – ולמעידה והמרידה החמורה בבורא?

האמת היא שאיננו יכולים להבין את הלך חשיבתם של אנשי אותו דור, ברור שזה מעבר להשגתנו, אך דבר אחד לפחות אנו כן יודעים. חכמנו ז"ל גילו לנו מהי העבירה החמורה ביותר שביצעו אנשי דור המבול, ומה גרם להם להגיע לכזה שפל.

מהי העבירה החמורה ביותר שעשו אנשי דור המבול?

האנשים הללו התגאו על אלוקים וכפרו בטובותיו, וקִנְטְרוּ אותו בדברים – "להבעים".

הם נשאו עיניהם לשמים ואמרו: בורא עולם, מדוע שנעבוד אותך ונתכופף למצוותיך? הרי איננו זקוקים לחסדיך וְלְגִשְׁמִיךָ. יש לנו שפע של מעיינות ונהרות, ואנחנו מסתדרים יפה גם בלעדיך – ואיננו זקוקים שתעשה לנו טובות ותוריד לנו גשמים (סנהדרין ק"ח ע"א).

המילים הללו הם הפשע הגדול ביותר שעשו אנשי דור המבול. מדוע? משום שאדם שרוצח וגונב, הגם שהוא עושה מעשה נורא ואיום, מכל מקום עדיין יש לו איזו סיבה מטופשת שמחמתה הוא חוטא, ולדעתו יצא לו מזה איזה רווח גשמי מדומה.

גם מי שעובד עבודה זרה, למרות שהמעשה שלו חמור עד מאוד, מכל מקום אותו שוטה עושה זאת לשם תאוה וצורך, הוא מחפש איזו רוחניות להישען עליה. [בחז"ל מובא שפעם הייתה תאוה גדולה לעבוד עבודה זרה – ממש כמו שיש היום תאוה שנקראת "ניאוף" (סנהדרין ק"ב ע"ב)].

אכן לכל עבירה עוד אפשר למצוא איזה הסבר וסיבה גשמית שמחמתה עלול האדם לחטוא "לתיאבון".

אך המילים הנוראות שהטיחו אנשי דור המבול בבורא עולם, היו נטו להכעיס את ה' – ללא שום הנאה גשמית. זה פשוט להתגאות על ה' ולבעוט בחסדיו וטובותיו ולמרוד בו ללא שום רווח ותועלת. האם יש דבר חמור מזה?

כעת אנו מבינים דבר נוסף:

שהרי כתוב בגמרא שה' אמר לדור המבול כך: אתם מקנטרים אותי ומתייהרים עלי שאינכם צריכים שאוריד לכם גשם – ואתם מנפנפים במעיינות המים והנהרות שנתתי לכם? במים מרדתם בי, ובמים אעניש אתכם (סנהדרין ק"ח ע"א). זו הסיבה שהם נענשו במי המבול.

והשאלה נשאלת: מדוע ה' עושה עסק כל כך גדול מהעניין – עד כדי כך שהוא בוחר להענישם דווקא במים? מדוע ה' לא עושה עסק גדול מעבירות חמורות אחרות שעשו אותו הדור?

הוא אשר אמרנו. כל העבירות זה היה לתיאבון, ועוד אפשר להפעיל עליהם את מידת הרחמים. אך המילים המתריסות שהם אמרו לבורא עולם – זו הייתה פסגת הגאווה על ה', הם נאמרו להכעיס ולא לשום מטרה אחרת, ואין לך מעשה חמור יותר מזה. זו הסיבה שמחמתה ה' עשה מזה עסק מאוד גדול.

ומה גרם לדור המבול להתגאות על ה'?

עונים חכמנו ז"ל תשובה מאוד מעניינת: מחמת שלאותו דור היה "כל טוב", הם נפלו ברשת הגאווה (סנהדרין ק"ח ע"א).

והדברים תמוהים ולא מובנים. שהרי מה הקשר בין "כל טוב" לגאווה? ועוד יותר לא מובן, כיצד גאווה מובילה למרידה בה'?

אך אל דאגה, אין צורך להילחץ, התורה הקדושה פותרת לנו את החידה הסבוכה הזו. היכן?

יִשְׁמַן יִשְׂרוּן בּוּ וְיִשְׂמֵן יִשְׂרוּן וְיִבְעֹט... וְיִטֵּשׂ אֱלֹהִים עֲשֶׂהוּ... וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ (דברים ל"ב ט"ו), ואת הפסוק הזה מבארים חכמנו כך:

וְיִשְׂמֵן יִשְׂרוּן וְיִבְעֹט – אדם שמתברך בכל טוב ומקבל מהבורא "פינוק מלא", אט אט הוא מפתח חשיבה עקומה של "כוחי ועוצם ידי עשו לי את החייל הזה" – והוא מתעלם מכך שבעצם את הכל נתן לו ה'. וכיוון שכך...

וְיִטֵּשׂ אֱלֹהִים עֲשֶׂהוּ – מחמת שיש לאדם כל טוב ואין הוא זקוק לעזרה בשום תחום, ממילא אין לו סיבה לחפש את ה' – והוא כבר לא פונה אליו. וכאשר האדם לא פונה לה' ומנתק את הקשר הרוחני, אזי מתחיל אצלו דרדור גדול והוא מגיע לעומק השפל, עד לרמה החמורה של...

וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ – למרוד בה' ולכפור בטובתו, ולהטיח כנגדו בגאווה ובעזות פנים. (ספורנו, אבן עזרא, תולדות יצחק, אוצר התורה).

כעת המסלול כבר מובן: מי שיש לו כל טוב והוא מסודר בכל העניינים – הוא לא מרגיש זקוק לחסדי הבורא, כבר אין לו צורך ליצור קשר עם ה' – והוא מנתק את הקשר עם בורא עולם, אט אט הוא מתדרדר מדחי אל דחי, עד שמגיע לכפירה ומרידה בבורא.

המסלול הזה, הוא בעצם העומק שטמון בדברי הגמרא שאמרה שהמניעה והמנוע שהוביל את אנשי המבול לדיוטה השפילה ביותר – "לגאווה על בורא עולם", זה היה "הכל טוב" והשפע הגדול והמושלם שהיה להם. חלמתם פעם שזה עד כדי כך?

עד כאן המאמר, והוא מוביל אותנו למסר חד וברור כראש הגפרור:

הצרות והתלאות של האדם אינם לשווא. הם מקרבים אותו יותר אל הבורא, ובזכותם הוא שומר על קשר חם ולוהט עם ה'.

לא נעים לציין זאת, אבל זו עובדה בשטח שאין עליה עוררין ומערערים:

מתי אנשים פותחים תהילים ומשתפכים בתפילה מעומק הלב? מתי אנשים מחזרים
אחר זכויות נוספות ומתעניינים יותר בקרבת ה' האם כאשר חייהם הולכים על מי
מנוחות ולא חסר להם דבר – או כאשר יש להם קשיים ובעיות?

אין זה סוד שדווקא כאשר האדם סובל וכואב – אזי הלב שלו נפתח ומתרחב
ומצבו הרוחני פורח ומלבלב יותר מתמיד. נכון?

כעת נפתרה לנו חידה גדולה. איזו חידה?

אומר התנא (אבות ו' ד') משפט מאוד תמוה: כך היא דרכה של תורה! פת במלח
תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל,
ואם אתה עושה כן... אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

במבט ראשון המשנה הזו לא נתפסת לנו בשכל. איננו זוכים להבין מה רוצה התנא
ללמדנו. מדוע באמת שנעבוד את ה' מתוך מינימום נוחות?

למה שלא נלמד את התורה מתוך פסגת האושר כאשר אנו יושבים על כורסת
מסאג' באיזו יִכְטָה מפוארת בלב הים ונהנים משאון הגלים וְהַמִּית הַצִּיפּוּרִים –
כאשר בחלל מתנגן השיר "הנה מה טוב ומה נעים", ואיזה משרת עומד מולנו
ומחזיק לנו את הגמרא ביד אחת וביד השנייה הוא אוחז מגש עם ערגליות וכוס
קפה? מה רע בלימוד מפנק שכזה? מדוע יש עניין ללמוד מתוך עמל וחיי צער?

התנא רוצה להחכים אותנו בידיעה הנ"ל: ככל שהאדם פרוש יותר מענייני העולם
והוא מרגיש "חסר" מבחינה גשמית, כך הוא מחובר יותר לבורא – ומעמדו הרוחני
גובר ומתעצם. מצד שני, ככל שהאדם מחובר יותר לתענוגות העולם, אזי איכות
הקשר שלו עם ה' פוחתת.

את הסוד הזה אנו למדים גם מחלומו של יעקוב: עבודת ה' היא בבחינת "סולם"
מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ועל הסולם הזה נאמר "מלאכי אלוקים עולים
ויורדים בו". שמתם לב למילים? עולים ויורדים! אי אפשר להיות בו זמנית בשתי
קצוות הסולם. או שמתנזרים מהגשמיות ומנתקים מהחומריות וממריאים ועולים עד
לב השמים, או שבוחרים בגשמיות ויורדים בעבודת ה'.

חלום יעקוב מלמדנו שאי אפשר לשקוע בגשמיות וברוחניות בו זמנית!

בגמרא מסופר שרבי שמעון ורבי אלעזר בנו התחבאו במערה 12 שנה מחמת שהמלכות רצתה להורגם, לאחר מכן הם שבו במערה שנה נוספת משום סיבה צדדית, ולאחר 13 שנה הם יצאו סופית מהמערה.

במשך כל שנות שהותם במערה הם היו בתת תנאים גשמיים, ואפילו בגדים להחלפה לא היה להם. הבעיה היא שהם חששו שבמשך הזמן הבגדים יתבלו ולא יהיו ראויים להתפלל בהם, והרי יש לעמוד בתפילה לפני מלך העולם עם בגדים הגונים – ולא מטונפים ובלויים. מה עשו אותם צדיקים? חפרו במערה שתי בורות והטמינו בהם את גופם, ואת הבגדים הניחו בצד לכבוד התפילה. בזמן התפילה הם יצאו מהבור ולבשו את הבגדים, ולאחר מכן הניחו אותם בצד שוב וטמנו את גופם באדמה, ולמדו תורה בלי הפסקה. ומה המחיר שהם שילמו על כך? בשר גופם נסדק ונאכל מחמת האדמה, ובשרם היה סדוק ופצוע וכואב.

לאחר שיצאו מהמערה נודע הדבר לרבי פינחס בן יאיר, והוא הלך לסעדם ולעזור להם. כאשר ראה את מצבם הגופני הקשה נצטער רבי פינחס מאוד והחל לבכות, ואמר: אוי לי שאני רואה אתכם במצב כזה כאוב, כאשר גופכם פצוע ומוכה.

שמע רבי שמעון את דבריו ואמר: על הכאב והצער הגשמי שלנו אתה כואב? על זה אתה אומר "אוי לי שראיתכם כך"? אדרבה! אוי לנו אם לא היינו מגיעים למצב הזה. שהרי בזכות זה שלמדנו תורה מתוך קשיים עם גוף פגוע ופצוע, התרוממנו והתעלינו למדרגות מאוד גבוהות – והגענו להישגים רוחניים עצומים.

ד . "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ." (א א)

חז"ל מספרים "רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, פגע ביה בגינאי נהרא (נהר גינאי)

אמר ליה גינאי: חלוק לי מימך ואעבור בך אמר ליה אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה אני ודאי עושה

אמר ליה: אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם חלק ליה הוה ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפיסחא (שהיה נושא חיטים לפסח)

אמר ליה: חלוק ליה נמי להאי דבמצוה עסיק חלק ליה...

שואל האור החיים: כאשר רצה משה לבקוע את הים אמר לו הים: אין אני נבקע מפניך כיוון שאני נבראתי ביום השלישי ואתה נבראת ביום השישי עד שנטה ד' ימינו לימין משה ונבקע הים,

ולכאורה קשה מדוע לר' פנחס נבקע הנהר ואילו למשה לא רצה הים להיבקע עד שעזר לו ד'?

ומתרץ: כאשר ברא ד' את העולם עשה תנאי עם כל בריאה שהיא תהיה כפופה לתורה ולעמליה לעשות כל אשר יגזרו עליה, והנה בזמן יציאת מצרים עדיין לא קיבלו בני"י את התורה וכיוון שלא היה למשה כח התורה לכן לא היה יכול להכריח את הים להיבקע אבל לר' פנחס כבר היתה זכות תורה ולכן נבקע הנהר לפניו.

ה . "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ." (א א)

אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים וכו' (רש"י).

לכאורה קשה הלא מה שקנה עבד קנה רבו, וא"כ אחר שנתן נח את כנען עבד עבדים לאחיו, אם כן אין זה גזילה מה שלקחו הארץ מהם.

ונראה ליישב, דכיון דגבי מצות התלויים בארץ כתיב וירשתה וישבת בה, א"כ מה שבא להם על ידי עבד שלהם אינו נקרא 'ירושה', כי לשון 'ירושה' משמע שהוא שלך מאבותיך. ומה שאמרו 'לסטים אתם' אין הכוונה לסטים ממש, אלא היינו דדרך לסטים לקחתם הארץ, ואינו בא לכם דרך ירושה.

ועוד יש לתרץ, דאף על גב שנח נתן את כנען עבד עבדים לאחיו, מ"מ לא נתן אותו עבד עבדים ליקח ארצו, דאם כן מה הועיל החלוקה שהיה נח מחלק הארץ לבניו כדאיתא ברש"י לקמן (יב, ו). אלא נתן אותו עבד עבדים חוץ מן הארץ שתהיה לכנען, כדי שתתקיים החלוקה שיחלוק להם הארץ, והוי כאילו נתן נח הארץ לכנען על מנת שאין לרבו רשות בו, ולפיכך לא היה לישראל רשות בארץ. ואף על גב דבמסכת קדושין אמרינן, אפילו נתן לו על מנת שאין לרבו רשות בו,

קנה רבו, אלא אם כן אמר על מנת שתצא בו לחירות דלא קנה רבו, י"ל דכיון שנתן אותו נח לעבד עבדים, וגם נח הוא שחלק הארץ לבניו, מסתמא בתנאי זה נתן אותו לעבד עבדים על מנת שיהיה לו הארץ, ונמצא שאם לוקחים ישראל את הארץ אינו עבד, ולפיכך לא זכה ישראל בה.

ועוד יש לומר כיון שנתן לכנען את הארץ לשיבה, הרי הוא כמי שנתן דבר לעבד על מנת שיצא בו לחירות, דלא דוקא על מנת שיצא בו, אלא כל שפירש מה יעשה בו העבד, לא קנה רבו המתנה. וכך מוכח בפרק קמא דקידושין, ונח כאשר חלק הארץ לבניו לא נתן לכנען הארץ אלא לשיבה, ולא לשאר דברים, ולפיכך לא היו יכולין ליטול

ו. "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ" (א, כו)

בספרי המוסר הובא משל: אחד הצבאים היה רץ בסבכי היער, בחוסר זהירות, ונתקל בעצים מחמת הקרניים המסועפים שלו, שוב נחלץ ושוב רץ, ושוב נתקל, וכן כמה פעמים, הדבר הרגיז אותו, והחליט בדעתו כי למחר יבוא עם גרזן לכרות כל עצי היער. והנה למחרת פגשו חברו, מה לך עם הגרזן, ענה ואמר: אני כורת כל העצים כי הם מפריעים לי בכל פעם וכו'. ענהו חברו החכם ואמר לו, ידידי, אין הבעיה בעצים, הבעיה היא בך, תקצר את קרנותיך הארוכות, ותראה שעצי היער לא מפריעים לך. זה המשל.

והנמשל: אדם נולד עם מידות שאינן טובות, וכמ"ש הפסוק (איוב יא, יב) "עיר פרא אדם יולד", ולכן נולד האדם בלתי מהול, הכל כדי להורות "שאדם צריך תיקון", אין אדם מושלם, כך צורת הבריאה, יש מידת גאוה, קמצנות, שררה... אך עלינו מוטל לעמול ולתקן, 'אדם לעמל יולד', וכן כתיב (בראשית ב, טו): ויקח את האדם ויניחהו בגן עדן לעובדה ולשומרה. והבן. וכשאינן אדם עמל אזי נדמה לו: שאני טוב – והעולם רע.

אין לך אדם שאין לו הפרעות בחיים, הדבר מתחיל בתוך ביתו, ומסתיים בחוץ, כגון בעבודה, בכולל, עם חברים, עם שכנים וכו', אין כל הדעות שוות, אין פרצוף דומה לחברו, ואין כל הטבעים שווים, ובגין כך פורצות חילוקי דעות, מחלוקות,

ואצל קטני השכל נמשך הדבר ומתארך ללא מרפא, ואדם חושב אני טוב, אין כמוני, ושאר האנשים לא טובים.

לדוגמא, מידת ה"הירות" היא כמעט בטבע אנוש, אינו סובל שיפגעו בו, וכאשר פוגעים בו, מיד באה התגובה במריבת ידים או בפתירת פה ולשון וכו'. אכן שומה על כל אדם מבאי עולם, הן איש הן אשה, לעמול על מידת ה"ענוה" באופן היותר טוב שיוכל להיות. אך כיצד עושים זאת? אכן, רבותינו לימדונו "שבירת המידות", היפך מטבעך, פעם אחר פעם, זהו כמו "תרגילי אימון", למשל: אשתו עשתה דבר נגד רצונו (הצודק או שלא צודק), יכול הוא להשיב מלחמה שיערה, ומה עושה, שותק ולא מגיב, וכמו כן אם חברו עשה דבר כנגדו או אמר עליו דבר, ויש באפשרותו להכותו מנה אחת אפיים, ושותק, כל זה וכיוצ"ב, "מתרגל" את האדם לכפות מידותיו.

עוד עצה, להתיעץ עם קטנים ממנו, ועם מי שנדמה לו שאינו שווה, לדוגמא, אדם בפרשת שלא יגיב על כבודו, והשובר מידותיו, חייו חיים טובים!

ז . "וַיְבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם" (א, כז)

יש לעיין דבכל מעשי אף בהם נאמר ויברא אלהים את התנינים הגדולים, וצ"ב מתייעץ עם אשתו, וכמ"ש האדם והתנינים שנאמר בהם לשון ויברא'.

ויש לבאר ע"פ המבואר בדברי הגר"א בריש ספר 'אשני המאורות הגדולים ויעש אלהים את במציעא (נט): "איתתך גוצא גחין ולחיש בראשית (א, כז) "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", ללמד שגדול יתייעץ עם הקטן, וקל וחומר לה", נקטו דוגמא כזו, לרמוז "תכופף עצמך", אל תתנהג בהרמת ראש, וזאת למדנו ממה שנאמר במה נחלקו חית הארץ, מלבד האדם והתנינים את שדרת אליהו, דלשון בריאה הוא על בריאת יש מאין להורות על חידוש הדבר, ולשון עשייה הוא על תיקון הדבר להורות על השלמתו ותיקונו של הדבר שכבר נעשה, ולכן אצל כל הנבראים נאמר לשון ויעש' שכבר נבראו בשלמותם והגיעו הבריאה עד עתה נאמר לשון ויעש, כדכתיב ויעש אלהים את הרקיע ויעש אלהים עתה לידי תכליתם.

אמנם לגבי התנינים נאמר לשון 'זיברא', שהרי מבואר ברש"י שבראם זכר ונקיבה והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא, ונמצא שעדיין לא הגיעו לידי תכליתם ושלמותם לכן נאמר בהם לשון 'זיברא', וכמו"כ לגבי האדם נאמר לשון 'זיברא', כי גם האדם נברא חסר ביצה"ר וצריך להשלים את עצמו, ולכן נאמר בו לשון 'זיברא' ולא לשון 'זיעש', לומר שעדיין לא הגיע לידי תכליתו ושלמותו, עד שישלים את עצמו ויגיע לידי תכליתו.

ח . הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב זֶרַע ... לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ. (א,כט)

שנינו בגמ' (סנהדרין נט, א) אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ ולא חיות הארץ לכם וכשבאו ב"נ התיר להם וכו', והיינו דאכילת בשר נאסרה על אדם הראשון.

וכבר תמהו (ראה כלי חמדה כאן ועוד) לפי כל זה, היאך הקריב אדם הראשון שוה פר לקרבן (כדאיתא בע"ז ח, א), הא מתנאי הקרבן שיהיה 'ממשקה ישראל למנחה' והיינו שיהיה בו היתר אכילה, ואדה"ר שבשר היה אסור עליו כיצד נתקיים בקרבנו דין זה.

ויש לתרץ דיסוד איסור אכילת בשר לאדה"ר הינו איסור גזל, והיינו דרק עשב וירק ניתן לו לאכילה ובשר לא ואין כאן איסור בבשר בחפצא, ולא מיבעיא למש"כ תוס' (סנהדרין נו, ב) דרק להמית ע"מ לאכול נאסר לו אבל מתה מאליה הותר לו בשרה, אלא אפילו למש"כ בכסף משנה (פ"ט ממלכים ה"א) בשיטת הרמב"ם דאף בשר המתה נאסר עליו, עדיין י"ל דאין כאן 'מאכלות האסורות' אלא דאין בבשר היתר אכילה משום שהוא גזל, אמנם דין דמשקה ישראל לא בא אלא למעט כשהבהמה אינה ראויה לאכילה מצד עצמותה מצד איסור שחייל בה, אבל הכא שאין כאן פסול בעצם הבשר אלא שאם יאכלה יעבור איסור באכילתה, אין בכך פסול

ט . "וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שַׁבַּת מְכַל-מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת." (ב,ג)

וברש"י, 'ויברך ויקדש' ברכו במן שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגלגולת ובששי לחם משנה וקדשו במן שלא ירד כלל בשבת. והמקרא כתב ע"ש העתיד.

ויש להקשות, דלכאורה הא דירד בששי לחם משנה הוא משום שלא ירד בשבת, ונמצא דתחילה קדשו ואחר כן ברכו, וא"כ ראוי היה שיהא כתוב 'ויקדש אלקים את יום השביעי ויברך אתו'.

אכן מבואר בזה לא כן, דאין ברכת לחם משנה באה בתולדה ממה שלא ירד בשבת, אלא מילתא באנפי נפשה היא, דשבת היא בעצם מקור הברכה, וכחה להשפיע ברכה ותוספת וריבוי אף לפני בואה. וכלשון הר"ח ביצה (טז, א) בענין הנשמה היתירה שנותן הקב"ה באדם ערב שבת, וז"ל 'שנאמר כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. כלומר כל שנבראו בעולם להתענג מהן נשמתן ביום השביעי נבראו, ומתרווחות ומתגדלות בשבת'. וכדאמרי' בקבלת שבת סוף מעשה במחשבה תחילה, כלומר דאצל הבורא ית' המהלך הוא סוף מעשה במחשבה תחלה ואצל אדם הכל מתחיל משבת.

ויש להוסיף, דהנה כתיב (שמות טז, כט) בענינא של ברכת ירידת המן בששי לחם משנה, 'ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים וגו'', ונודע משמיה דרבי יצחק זאב בהא דא"י בהגדה של פסח 'אילו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו', דצ"ב דהא שבת כבר ניתנה במרה טרם ירידת המן. אלא דשני ענינים הן בשבת, מצות השבת דיניה ואיסוריה וזו ניתנה במרה, ותו מתנת השבת כדא"י בגמ' שבת (י, ב) 'לדעת כי אני ה' מקדשכם אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם', והשתא אמנס מצות השבת כבר נתנה במרה, אבל 'מתנת השבת' לא נתנה אלא אחר ירידת המן, בשעת המאמר ד'ראו כי ה' נתן לכם השבת', והיינו 'אילו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו' עכתו"ד. והראוני דהדבר מפורש בספורנו להך קרא וז"ל 'ראו התבוננו כי ה' נתן לכם השבת, ואין זו מצוה בלבד אבל היא מתנה שלא נתנה לזולתם, כאמרם ז"ל (שם פרק יציאות השבת) מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני חפץ ליתנה לישראל וכן סדרו בתפלה ולא נתתו לגויי הארצות וכו' ערלים'.

וי"ל דהוא ענין ה'באהבה' המיוחד של שבת הנאמרת בתפילה, דהך 'באהבה' מישך שייכא למתנת השבת, ובאמת הוא גם ענין ברית השבת, לעשות את השבת לדורותם ברית עולם, וברית היינו ברית אהבה כלשון רש"י שבת (פג, ב

ד"ה ומחבקה) 'זוהו לשון ברית אהבה וחבה', ויש בזה הטעמה נוספת בהא ד'אילו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו, ד'נתן לנו' היינו ולא לעובדי כוכבים, דהפקעה זו בא אחר שהאכילנו את המן כנ"ל.

ולפ"ז י"ל ד'זיברך אלקים את יום השביעי', דפירשוהו ז"ל ברכו במן, מתפרש לא אך בלשון ברכה סתם, אלא אף בלשון 'מתנה' וכדכתיב 'קח נא את ברכתי אשר הבאת לך', וכן (מ"ב ה' טו) 'ועתה קח נא ברכה מאת עבדך', וברש"י 'ברכה, מנחת שלום של הקבלת פנים', דבברכת המן מצויה היא מתנת השבת ו'זיקדש אתו', שפירושו במן שלא ירד בשבת הוא יסוד קדושת ומצות השבת, היינו מצות השביתה שהיא קבועה בבריאה בבחינה של מעלה ע"י שביתה המן בשבת.

י . וַיִּצַר ה' אֱלֹקִים אֶת-הָאָדָם עֶפְרָ מִן-הָאָדָמָה (ב,ז)

אחז"ל בבראשית רבה ששאלו הקב"ה לאדם 'ואתה מה שמך', אמר לו 'אני נאה להקרא אדם שנבראתי מן האדמה'.

ושמעתי ממו"ר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהקשה, דהלא שמו של דבר צריך להקבע על פי עיקר תכונותיו ולא על פי החומר שממנו נוצר, ובודאי לא ייקרא השולחן על שם העץ שממנו נעשה, ולא הקורנס על שם הברזל שנוצר ממנו. ויש להוסיף ולהקשות עוד, דאטו שאר בעלי החיים לא נבראו מן האדמה ומדוע דוקא האדם נקרא ע"ש האדמה.

ותירץ הגרש"ז זצ"ל, דהאדם נקרא כן כדי שיזכור תמיד מאין בא ולא יתגאה.

ועוד יש ליישב, דבאמת לא שייך לקרוא אדם על שם תכונותיו, דהלא תכונותיו ומצבו של אדם תלויים בעבודתו ובבחירתו, ואין לך אדם הדומה לחבירו. וכל מה ששייך לקרוא שם כולל לכל מין האדם הוא רק על שם תחילת האדם שהוא כעיר פרא ונמשך לחומר ולגשמיות, ועליו לזכור תמיד כי הוטל עליו להתעלות לאיש המעלה מתוך הפראיות והגשמיות שבו.

ויש להוסיף שזהו ג"כ מהותה של אדמה, שהיא בעצמותה חומר גס ועב, אך יש בה את התכונות להוציא כל מיני מגדים שבעולם כפי אשר יעבדוה וכפי היגיעה אשר ישקיעו בה.

י"א . "וַיִּצַר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֵפֶר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה (ב, ז)

קשה אם אמר הפסוק ויפח באפיו נשמת חיים למה צריך לומר עוד ויהי האדם לנפש חיה ברור שזו תהיה התוצאה כיון שנפך בו נשמת חיים אז התוצאה זה שנהיה נפש חיה ?

ואפשר לבאר שהרי התרגום אונקלוס על המילים ויהי האדם לנפש חיה מפרש והות באדם לרוח ממללא. (רוח מדברת) ובגמ' בסנהדרין ס"ה: רבא ברא גברא (רבא ברא אדם) שדריה לקמיה דר' זירא (שלח אותו לפני רב זירא) הוה קא משתעי בהדיה (היה מנסה לדובב אותו בדיבור) ולא הוה קא מהדר ליה (ולא היה עונה לו) אמר ליה מן חבריא את הדר לעפריך. (אמר לו רב זירא תחזור לעפריך דהיינו אין בכך שימוש כי אתה לא מדבר. נמצא לפי זה שאדם שבורא אדם על ידי ספר יצירה אין לו כוח ליתן בו כוח הדיבור. וזהו שאמר הכתוב וייצר ה' את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים. שרק ה' יכול לברוא את כוח הדיבור. ואם תשאל הרי ראינו שגם אדם יכול לברוא אדם לזה אמר הכתוב ויהי האדם לנפש חיה, דהיינו לרוח ממללא כלומר שהאדם אינו יכול ליתן בו דיבור אבל האדם שבורא הקב"ה הוא לרוח ממלל שיש בו את כוח הדיבור מה שאין אדם יכול לעשות.

י"ב . ויהי נח בן חמש מאות שנה (ה,ל)

מפרש רש"י במקום: "א"ר יודן מה טעם כל הדורות הולידו לק' שנה וזה לחמש מאות? אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה כבש את מעיינו ולא הוליד עד חמש מאות כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין דכתיב "כי הנער בן מאה שנה ימות" ראוי לעונש לעתיד וכן לפני מתן תורה.

וצריך ביאור, הרי אם ירבו צאצאיו יהיו הרבה אנשים שיוכלו לעזור לנח לבנות התיבה? ומשמע בדברי רש"י שרק נח יכול לבנות התיבה ויש להבין מדוע? הגר"א מסביר זאת ע"פ הגמרא בכתובות (פרק י"ב) שמסופר שם שחייא זרע פשתן ועשה מהם רשתות וצד צביים ע"י הרשתות ואת הבשר נתן לעניים ואת העור עשה קלף וכתב עליו את החומש ואת המשנה והלך ללמד ילדי ישראל שלא תשתכח תורה מישראל. והגר"א מקשה מדוע טרח כ"כ וכי לא יכל לקנות חומשים אצל

סופר ומדוע טרח לזרוע לקצור לטוות וכו'? ומתרץ זאת שבשביל מטרה כ"כ קדושה שהיא ללמד תורה (בשביל שלא תשתכח תורה מישראל) צריך שמהתחלה הכל יעשה לשם שמים ולכן הוא זרע לשם מצוה וקצר לשם מצוה וכו'. וכן לגבינו, בשביל להקים עולם חדש צריך שההצלה תעשה ע"י צדיק גדול ולכן נח היה צריך להתאמץ לעשות לבדו את כל התיבה ללא עזרת בניו, שאף שהיו צדיקים לא היו בדרגתו.

י"ג . וימת הרן על פני תרח אביו (יא,כח)

המעייין מעט בסוף הפרשה מגלה שאברם היה אבי האבות – שהוא היה אבי יצחק ואבי יעקב. והרן (אחי אברהם) היה אב האימהות שהוא היה האב של יסכה שהיא שרה וכן היה אבי מלכה (אמה של רבקה) וכן היה אבי לבן (אביהן של רחל ולאה). ויש לעיין האם יש איזה משהו מיוחד בתכונותיהם של אברם והרן שהתפלגות האבות והאמהות יצאו בדרך זאת?

והנראה לומר, שהנה רש"י מביא בסוף הפרשה שהסיבה שהרן מת בחיי תרח אביו שאחרי שאברם שיבר את צלמי אביו "והרן יושב ואומר בלבו אם אברם נוצח אני משלו, וכשניצל אברם אמרו לו להרן משל מי אתה אמר להם הרן משל אברם אני השליכוהו לכבשן ונשרף".

ההסבר במעשהו של הרן אינה שהוא הסתפק אם אברם צודק או לא שוודאי היה ברור לו שאברם צודק ויש אלוקים אלא לא היה בכוחו של הרן להיות יחיד באמונתו כנגד כל העולם ולכן אמר אם אברהם ניצל אזי אני לא אהיה לבד ואזי אני משלו.

תכונה זאת מתבטאת גם אצל הנשים שהיא נסמכת על בעלה וכן הרן רצה להסתמך על אברם.

י"ד . "וַיְנַהֵר יִצְחָק מְעַדָּן.." (בראשית, ב', י')

אומר רבי נפתלי מרופשיץ: מן ההיגיון והשכל היה שגן-עדן וגיהנום יהיו קיימים בעולם הזה, למען יראו הבריות איך מקבלים הצדיקים שכר על צדקותם, וילמדו מוסר מעונשם של הרשעים על רשעותם. אלא שצדקה עשה עמנו הקב"ה שלא כך הדבר. לו ראו הבריות אדם שהיה מוחזק בעיניהם אחד מל"ו צדיקים נלקח לגיהנום, או שהיו רואים אדם שחשבוהו לרשע נכנס לגן עדן, היו באים בטענות

כלפי מעלה ואומרים: אין דין ואין דייין. לכך הסתיר הקב"ה את גן עדן וגיהנום מעיני הבריות, מפני שאינם יודעים לדרוש במופלא ובמכוסה מהם..

ט"ו . וַיִּתְּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי תָאוּהּ הוּא לְעֵינַיִם וְנַחֲמַד הָעֵץ לְהַשְׂכִּיל וְתַקַּח מִפְּרִיו וְתֹאכַל וְתִתֶּן גַּם לְאִישָׁה עִמָּה וַיֹּאכַל" (ג', ו')

אומר ה"חפץ חיים": יש אדם להוט אחר מאכלים טובים, יש המסתפק בלחם צר ומים לחץ – ובלבד שיוכל להתהדר במלבושים יקרים, ויש מי שמוכן לוותר על שניהם והוא מבכר עליהם את ההשכלה ולימודי החכמה. הנחש – היצר הרע, פיתה את חווה שאם תשמע לעצתו, היא לא תצטרך להסתפק במועט ולוותר על דבר אחד כדי להשיג דבר אחר. על ידי אכילה מעץ הדעת, היא תשיג את כל המותרות ותענוגות העולם בבת-אחת: "טוב העץ למאכל" – מאכלים טובים, "וכי תאוה הוא לעינים" – מלבושים, "ונחמד העץ להשכיל" – השכלה ולימודי חכמה.

ט"ז . בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ... (בראשית א, א')

שמים או ארץ נבראו תחילה?

פרשת בראשית מגוללת בפנינו את סיפור הבריאה מהתוהו ובהו שהיה קודם הבריאה ועד לבריאת האדם ומנוחת השבת. למרות שהתורה טרחה לכתוב לנו מה נברא בדיוק בכל יום מצאנו שיש מחלוקת לגבי בריאת השמים והארץ בין בית שמאי לבית הלל מה קדם למה? האם השמים קדמו לארץ או שהארץ קדמה לשמים וכך כתוב במדרש:

"בית שמאי אומרים שמים נבראו תחילה ואח"כ נבראת הארץ..."

שנאמר: בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ ובית הלל אומרים ארץ נבראת תחילה ואחר כך נבראו שמים... שנאמר: ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים" (בראשית רבה, א')

מה הכוונה של בית שמאי ובית הלל במחלוקת הזו? למה זה חשוב מה נברא קודם השמים או הארץ? ומדוע כל אחד מדגיש פסוק אחר כפי דעתו? ובכלל, הסתירה היא בפסוקים עצמם ולא בין בית שמאי לבית הלל, פסוק אחד מקדים השמים לארץ והשני את הארץ לשמים, מדוע?

כפי שכבר אולי שמתם לב, לא לחינם בית שמאי אומרים שמים נבראו תחילה ובית הלל אומרים שהארץ נבראה תחילה. שיטתם נובעת מהשקפת עולמם על העולם כולו, ועל היחס לחיים שלנו כאן בארץ. בית שמאי סוברים שאדם חייב להסתכל על השמים תחילה, הכי גבוה שאפשר, לשאוף כל הזמן למצב הכי עליון,

ידוע גם שבית שמאי החמירו יותר מבית הלל, הם הסתכלו על המצב הגבוה, האידיאלי, ולכן הם אמרו "שמים נבראו תחילה" קודם כל תסתכל על השמים וכך תתנהג.

לעומתם בית הלל, שהיו יותר "ריאליים", מציאותיים, והבינו שלא כל אדם יכול להסתכל תמיד לשמים ולשאוף לרמות גבוהות בעבודת ה' לכן הם הקלו על הציבור והתייחסו למציאות גם אם היא נמוכה יותר ועל כן "ארץ נבראת תחילה", ורק אחרי זה כשהאדם מתעלה הוא ידע להסתכל על השמים. שנזכה כולנו להביט מעלה מעלה!

י"ז . "ויתהלך חנוך את האלוקים ואיננו, כי לקח אותו אלוקים" (בראשית ה:כד)

חז"ל אומרים כי חנוך הוא אחד מתשעת האנשים שזכו לחיי נצח. בדומה לאליהו הנביא גם הוא לא מת, אלא נלקח השמימה. כאשר הגיע חנוך אל השמים בא לקראתו מלאך ושאל אותו: "במה אתה חושב להעסיק את עצמך כאן בשמים?" "רצוני לתפור מנעלים", השיב חנוך. "מדוע?" שאל המלאך הנדהם.

וחנוך הסביר: "כאשר הקב"ה גירש את סב-סבי, אדם, מגן העדן, ניסה אדם לחזור לשם. במשך זמן רב הוא לא מצא את הדרך; וכאשר הוא מצא סוף סוף את השביל, הוא גילה שהשביל מלא נחשים. הנחש, אשר הביא לגירושו של אדם מגן עדן, היה נחוש בדעתו למנוע ממנו לחזור לשם, והוא שלח את כל שאר הנחשים כדי שיפחידו אותו וירחיקו אותו משם. ואכן, הנחשים הללו איימו להכיש את אדם, והוא נאלץ לסגת משם. משום כך רוצה אני לתפור מנעלים שיגנו על הנועלים אותם, כדי שכל מי שרוצה לחפש את גן העדן יוכל למצוא אותו ולהיכנס אליו." יש מקובלים הסבורים שכל הניצולים ממחנות הריכוז, שעברו את השואה הנוראה ונותרו בחיים, נעלו את המנעלים שעשה חנוך בשעה שברחו מן הברוטאליות הנאצית ומצאו את גן העדן שלהם במדינת ישראל, אשר בה הם חיים כיום בכבוד, בשמחה ומתוך חירות.

י"ח . "ויעש אלהים את הַרְקִיעַ ויבדל בין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת

לְרַקִּיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרַקִּיעַ וַיְהִי כֵן" (בראשית, א' , ז')

אמר רבי זאב וולף מסטריקוב לתלמידיו: שואלים אתם: איך אפשר לחיות ולהתקיים בעולם רע כל כך, בעולם של הבדלים בין שמים לארץ? התשובה היא: אתם אינכם

טובים כל כך כפי שאתם חושבים, והעולם אינו רע כל כך כפי שאתם מאמינים. אם תלמדו להכיר את עצמכם, תלמדו להכיר גם את העולם...

י"ט . "וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה" (בראשית, ג', ט')

התורה היא נצחית והיא נאמרה לכל הדורות ולכל אדם ועל האדם לעשות חשבון נפש באופן רציף ולבחון את עצמו מידי יום ביומו. ה' אומר לאדם בכל מקום שהוא נמצא ולכל הדורות "איכה"!? התבונן וראה איכה? היכן אתה נמצא? באיזו מדרגה אתה עומד? (רש"ז מלאדי)

כ . "ותיתן [חוה] גם לאישה עמה ויאכל" (בראשית ג:ו)

חוסר התוחלת שב"אילו..."

תלמיד אחד אמר לחכם רבי אלימלך: "לפי הכתוב בקבלה, נשמותיהם של כל בני האדם היו כלולות באדם הראשון. אם כך הדבר, הרי גם אתה היית חלק מאדם הראשון כאשר הוא הסכים לאכול מפרי עץ הדעת טוב ורע. אתה ראית שהוא עומד לחטוא; מדוע לא עצרת בעדו?"

"יכולתי למנוע את אדם הראשון מלאכול מפרי עץ הדעת טוב ורע", השיב ר' אלימלך, "אבל אילו עשיתי זאת הוא היה מתמרמר על כך כל ימיו. הוא תמיד היה חושב לעצמו: 'אילו רק אכלתי מפרי העץ יכולתי להיות כאלוקים'. נמנעתי מלעצור בעדו משום שלא רציתי שהוא כל ימיו יצטער, ויחשוב על מה שיכול היה להיות אילו, ויתלונן: 'אילו רק, אילו רק!'.

"לא פעם אנשים יושבים ומהרהרים רבות על הזדמנויות שהוחמצו. אבל אין כל תועלת להגות במה שיכול היה להיות אילו. המצב העכשווי הוא המציאות היחידה. כאן ועכשיו – זה כל מה שיש לנו. עלינו לעבוד את הקב"ה כאן ועכשיו – או שלא נעבוד אותו כלל".

בין אדם לחבירו

בין אדם לחבירו / הרב אליעזר מלמד

מאמר זה הוא מאמר מקיף בנושא טור זה: "בין אדם לחבירו" מאת הרב אליעזר מלמד.
הרב שמעון בוחניק יחדש בע"ה את כתיבת טור זה החל מהשבוע הבא.

א – ואהבת לרעך כמוך

אמר רבי עקיבא: "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ – זה כלל גדול בתורה" (ויקרא יט, יח, ספרא שם, ירושלמי נדרים ט, ד). ומן הראוי לשאול, מדוע בחר רבי עקיבא דווקא במצווה זו מכל שאר המצוות שבתורה עד שרק עליה אמר: "זה כלל גדול בתורה". וכי מצוות שבת אינה חשובה ממנה? והאם מצוות טלית ותפילין אינן חשובות כמותה? מהו הכלל הגדול המקופל במצוות ואהבת לרעך כמוך, שמתוך כל המצוות בחרה רבי עקיבא ואמר עליה שהיא כלל גדול בתורה?

ההסבר הפשוט אומר, שכל המצוות שבין אדם לחבירו נכללות למעשה תחת המצווה "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ". ומאחר שרוב המצוות שהאדם נפגש בהן בחייו עוסקות בעניינים שבין אדם לחבירו, נמצא ש"וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" הוא הכלל הגדול בתורה, שהוא היסוד לקיומן (רש"י שבת לא, א). נזכיר כאן רק כמה ממצוות התורה שבין אדם לחבירו, איסור לשון הרע ורכילות, לא תיקום ולא תיטור, מצווה להלוות כסף לעני, מצוות צדקה, ביקור חולים, מפני שיבה תקום, כל המצוות העוסקות בסדרי המשפט ובדיני העונשים והממונות, ואלו, כאמור, רק דוגמאות.

יתר על כן, ישנו שוני עקרוני בין המצוות שבין אדם לחבירו לשאר המצוות המעשיות שבתורה. ישנן הרבה מצוות שאפשר לקיימן בלי שום כוונה, למשל ניתן לשמור כשרות ושבת ללא שום כוונה או יחס מיוחד, אבל את המצוות שבין אדם לחבירו אי אפשר לקיים ללא אהבה. איך תראה למשל הצדקה שאדם נותן ללא אהבה? או איזו משמעות תהיה לביקור חולים שייעשה כמצוות אנשים מלומדה ללא יחס אישי לחולה? ועל כן אמר רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה", שבלעדיו לא ניתן לקיים מצוות רבות מאוד.

אמנם יש מקום להוסיף ולהסביר, שלא רק המצוות שבין אדם לחבירו תלויות במצוות אהבת הרע, אלא אף המצוות שבין אדם לאלוקיו תלויות בזה. זהו בעצם עיקר החידוש שבדברי רבי עקיבא, שכל המצוות כולן תלויות באהבת הבריות, החל מהמצוות שבין אדם לחבירו וכלה במצוות שבין אדם לאלוקיו (מהר"ל נתיבות עולם נתיב אהבת הרע פרק א').

אדם שאינו אוהב את חבריו, את אחיו, את בני עמו, לעולם לא יוכל להאמין בה, וממילא לא יוכל לקיים שום מצווה כפי שצריך. אדם שאינו אוהב את רעיו הוא אדם אנוכי, הסגור בתוך עצמו והדואג רק לתאוותיו ולצרכיו הפרטיים, ואדם כזה אינו מסוגל להרים את עיניו ולשאול מי ברא את העולם, את השמיים ואת הארץ. הרי מי שאינו אוהב את חבריו לא מתעניין כלל בבריאה, הוא מתעניין בעולם רק כדי להשתמש בו לצרכיו הפרטיים, אבל העולם כשלעצמו איננו מעניין אותו, וממילא גם בורא העולם לא מעניין אותו.

הפריצה מתוך האגואיזם הצר אל מרחבי האמונה נעשית על ידי האהבה. ללא האהבה העולם כולו מצטמצם אל תוך הבעה הקטנה של האנוכיות, שבה אין שום מקום לאידיאלים רוחניים. רק אדם היודע אהבה מהי, מסוגל להבין מהי אמונה. והאהבה אינה מילה בעלמא, אלא מציאות נפשית שבה האדם מזדהה עם זולתו, עד שהוא אוהבו כפי שהוא אוהב את עצמו. ובכך נפרצת מסגרתו האנוכית והקטנונית, והוא מתחיל להתבונן בעולם כפי שהוא באמת, ומתוך כך האמונה מתגלה. לכן אמר רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה".

עתה אנו יכולים להבין גם את המשפט המפורסם של הרב קוק: בעוון שנאת חנם נחרב בית המקדש ועל ידי אהבת חנם ייבנה. מתוך אהבת חנם, יצא האדם ממסגרתו הפרטית המצומצמת אל תפיסת עולם רחבה יותר, כללית יותר, ומתוך כך העולם יהיה ראוי לגילוי השכינה הכללי של בית המקדש.

ג - ואהבת לרעך - כיצד?

לאחר שלמדנו על מרכזיותה העצומה של מצוות "וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח), נשאלת השאלה, כיצד אפשר לקיים מצווה זו. הרי קורה לפעמים שאיננו

אוהבים אדם מסוים או קבוצת אנשים מסוימת, ויכולות להיות לכך סיבות רבות, אופי שונה, דעות שונות, עלבון ישן וכדומה. ובכלל כיצד יכולה התורה לצוות על עניינים שבלב, לכאורה נראה שהלב לא יכול לקבל שום ציווי, אם הוא אוהב אזי טוב, ואם לא, לכאורה, הציווי לא יעזור. הרבה זוגות היו רוצים שהאהבה שביניהם תישאר באותה עוצמה במשך כל החיים, אבל הלב, שהוא הקובע בעניינים אלו, לא מסכים. האהבה מאבדת גובה, הולכת ומתמעטת, ונראה לכאורה שאין מה לעשות. ואם כן היאך מצווה אותנו התורה לאהוב, או בלשון אחרת: האם בכלל הלב מסוגל לקיים ציווי זה?

חכמים רבים הסבירו, שהציווי של "וְאַהֲבֵתָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" אינו חיצוני, אלא הוא פונה אל דבר שבעצם האדם רוצה אותו. כל יהודי בעצם אוהב את אחיו, שכן בשורש הנשמה כולם מאוחדים. אולם האהבה הזו גנוזה בעומק הלב, והתורה מדריכה אותנו לגלות לעצמנו ולזולתנו את האהבה הזו.

ומה אם ישנו אדם, שלמרות כל הרעיונות היפים אינך מצליח לגלות כלפיו את האהבה הגנוזה? גם לכך יש פתרון על פי התורה: עשה עם אותו אדם שאינך אוהב מעשים של חסד, עזור לו, דון אותו לכף זכות. אם תראה אותו כורע תחת משאו, סייע לו. ואז תגלה בתוך לבך, שבאמת אתה אוהב אותו. ולכן אין התורה מסתפקת בציווי ערטילאי לאהוב, אלא מוסיפה מצוות מעשיות, כמו צדקה וגמילות חסד, שעל ידן תוכל האהבה הגנוזה לפרוץ את כל המחסומים ולהתגלות.

ד – איסור שנאה

מצווה מהתורה שלא לשנוא אדם מישראל, שנאמר (ויקרא יט, יז): "לֹא תִשְׂנֵא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְּךָ". ולא מדובר כאן סתם בשנאת חינם, אלא אפילו אדם שחבירו העליב אותו בצורה חמורה, אסור לו לפי התורה לשנוא את זה שהעליבו. וכך הוא לשונו של הרמב"ם (הל' דעות ו, ה): "כל השנוא אחד מישראל בליבו, עובר בלא תעשה, שנאמר: לֹא תִשְׂנֵא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְּךָ".

ויש לשאול, היאך אפשר לצוות שלא לשנוא אפילו בלב? הרי לפעמים האדם נפגע עד עמקי נשמתו, העלבון שספג חודר ונוקב את ליבו, ימים שלמים הוא נושא את כאבו, ואיך אפשר שאף בליבו לא ייטור?

כתשובה לזה נביא הלכה נוספת מהרמב"ם (הל' דעות ו, ו): "כשיחטא איש לאיש, לא ישטמנו וישתוק, כמו שנאמר ברשעים (שמואל ב' יג, כב): וְלֹא דָבַר אֶבְשָׁלוֹם עִם אֶמְנוֹן לְמַרְעֵ וְעַד טוֹב כִּי שָׁנָא אֶבְשָׁלוֹם אֶת אֶמְנוֹן (ולבסוף הרגו במרמה). אלא מצווה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך ולמה חטאת לי בדבר פלוני, שנאמר (ויקרא יט, יז): הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ. ואם חזר ובקש ממנו למחול לו צריך למחול..."

במילים אחרות: יש להידבר, לברר ביחד כל בעיה וכל הרגשת אי נעימות. שלא כמו הנימוס השקרי האומר, שאפילו אם יש לך תרעומת על חברך, אל תאמר לו אותה, אלא תסתיר את שנאתך בלב. על פי אותו נימוס, אין זה מכובד שאדם יראה שהוא נעלב, ולכן תפקידו הראשון של מי שנעלב הוא להסתיר את אותו העלבון ולחכות לשעת הכושר, שבה יוכל לנקום באופן מכובד... לעומת הנימוס המעוות הזה, שהרמב"ם קורא לו מנהג הרשעים, צריך שאדם יתנהג בישרות ולא יסתיר את עלבונו, ויבוא אצל חברו ויאמר לו במה פגע והעליב. התורה מאמינה שאפשר לפטור כל בעיה שבין אדם לחברו על ידי הידברות המבוססת על אמון הדדי. ולכן המצווה שלא לשנוא צמודה למצווה להוכיח את החבר, שנאמר (ויקרא יט, יז): "לֹא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא". ומתוך כך שאנשים יהיו ישרים זה עם זה, לא יצטרכו לנקום ולנטור, ויוכלו לאהוב את חבריהם, כפי שנאמר בפסוק הבא (שם יט, יח): "לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ אֲנִי ה'".

ה – היחס לרשע

אבל מי שהוא רשע, אמרו חכמים (פסחים קיג, ב) שמצווה לשונאו, שכן האיסור לשנוא הוא כלפי אחיך, היינו מי שאתך במצוות, שנאמר (ויקרא יט, יז): "לֹא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְךָ", אבל מי שאינו אתך במצוות, אין כלפיו איסור שנאה. ומניין למדנו שמצווה לשנוא רשע, שנאמר (משלי ח, יג): "יִרְאֵת ה' שְׁנֵאת רָע גָּאֵחַ וְגֵאוֹן וְדָרְךָ רָע וּפִי תִהְפְּכֹת שְׁנֵאתִי". וכן נאמר (תהלים קלט, כא-כב): "הֲלוֹא מִשְׁנֵאִיךָ ה' אֶשְׁנֵא וּבִתְקוּמָיְךָ אֶתְקוּטֵט. תִּכְלִית שְׁנֵאָה שְׁנֵאתִים לְאוֹיְבִים הִיוּ לִי".

ושני טעמים לשנאה זו: ראשית, רוע מעשיו גורמים להתקוממות פנימית כנגדו. שנית, כדי להביע מחאה כנגד מעשיו הרעים, ואולי מחאה זו תעורר אותו לחזור בתשובה, ולכל הפחות תמנע אחרים מללכת בדרכיו.

דיונים רחבים ישנם על הגדרת הרשע כיום, אולם אפשר לומר ככלל, שבמצוות שבין אדם למקום, הרשע הוא זה שעובר עבירות כדי להכעיס. כלומר הוא אינו מחלל שבת מפני שאינו מבין את משמעות השבת ונוח לו לעשות מלאכות, אלא הוא מחלל שבת כדי להתריס ולהראות שאינו מאמין בה' ובתורתו, ואינו מתחשב במנהגי ישראל. ואילו במצוות שבין אדם לחבירו, הרשע הוא זה שבאופן עקרוני ושיטתי פוגע באנשים, וגם לאחר שהעירו לו על כך, לא קיבל אלא ממשיך במנהגיו הרעים. אבל מי שנכשל מפעם לפעם בחטאים שבין אדם לחבירו, אינו נחשב רשע שמותר לשונאו.

ואפילו את הרשע שמצווה לשנוא מצווה גם לאהוב, שהלא הוא יהודי, ונשמתו קדושה, וישראל, אפילו שחטא נקרא ישראל (סנהדרין מד, א). וגם הרשעים שהרשיעו והשחיתו עדיין נקראים בנים לה', אמנם בנים מרשיעים, אבל בנים (כדברי ר' מאיר בקידושין לו, א). לפיכך השנאה מכוונת כלפי האישיות שמתגלה אלינו, אבל את עצמיותו הפנימית של כל יהודי צריכים לאהוב, ולקוות ולהתפלל עליו שיחזור בתשובה (תניא פרק לב; מידות ראיה, אהבה ח-ט, ועיין שם ה-ו). 1

ו - לא תקום ולא תטור

כהשלמה למצווה שלא לשנוא אדם מישראל, הוסיפה התורה עוד שני איסורים: האחד 'לא תקום', והשני 'לא תטור', שנאמר (ויקרא יט, יח): "לא תקום ולא תטור את בני עמך" (ספר החינוך מצוות רמ"א ורמ"ב).

כדי שההבדל שבין שני האיסורים יובן היטב, נבארם בדרך של סיפור, כפי שמבואר בתלמוד מסכת יומא (כג, א).

ראובן ביקש משמעון פטיש בהשאלה, אבל שמעון לא הסכים להשאיל לו. כמובן ששמעון נהג שלא כשורה, ובסירובו להשאיל לראובן את הפטיש ביטל מצווה מן התורה, אך זה עניין אחר. למחרת שמעון, זה שרק אתמול סרב לעזור לראובן, נצרך לשאול מברג, בא אצל ראובן ובקש ממנו כי ישאיל לו את מברגו. וכאן

עומדת בפני ראובן השאלה מה לעשות, האם לנקום ולנטור על מה שארע אתמול כאשר שמעון לא רצה להשאיל לו את הפטיש, או להתעלם מזה ולהשאיל לשמעון את מבוקשו בסבר פנים יפות.

על פי התורה צריך ראובן למחות את הכעס מלבו, ולהשאיל לשמעון את המברג בסבר פנים יפות. ואם יענה ראובן לשמעון: "איני רוצה להשאיל לך כשם שאתה לא השאלת לי", יעבור בזה על איסור "לא תקם". ואם יענה לשמעון: "הנה לך המברג", אך יוסיף עקיצה לעגנית בקשר למה שהיה אתמול, יעבור בכך על האיסור "ולא תטר". ואין ניסוח מדויק שדווקא בו עוברים על "ולא תטר", אלא כל סוג של לעג הקשור למה שהיה אתמול – אסור. למשל אין לומר: "ראה שאני איני נוהג כמותך, שאתה לא השאלתני כשבקשתי ואילו אני משאילך".

אלא מה צריך ראובן לעשות? למחות את השנאה מן הלב. כי גם אם ייתן את המברג ללא שום תוספת של לעג, ורק בתוך לבו ייטור לחבירו, גם בזה יעבור על "ולא תטר". מה עוד שכמעט ובלתי אפשרי שנטירת הלב לא תבוא לידי ביטוי, אם במילים או לפחות במבט או טון של מורת רוח, וגם מזה שמעון ודאי ייפגע.

צריך להוסיף, שוודאי הוא שמותר לראובן לשוחח עם שמעון שיחה רצינית כדי לברר בכנות, מה היתה הסיבה שבעטייה סרב שמעון להשאיל את הפטיש, האם היה כאן ביטוי לגישה עקרונית שלילית כלפיו, או שמא רק מקרה הוא ששמעון התכוון להשתמש בפטיש באותו זמן ממש, ומפני כך לא רצה להשאילו. כלומר לדבר באופן רציני בזמן מתאים שבו ניתן לברר דברים בנחת, ודאי שטוב, אבל אסור לנקום או לנטור על ידי ביטוי של לעג.

כמובן שכדי לקיים את הדרכת התורה ולא לנקום ולא לנטור, צריכים הרבה כוחות נפש. אך יחד עם זה, יש לציין שאדם המצליח לא לנקום ולא לנטור, הוא אדם מאושר, ליבו טוב, אהבתו את הבריות איתנה, ואיננה תלויה בשום דבר.

ז – עצירת הריב

באיסור התורה: "לא תקם ולא תטר" (ויקרא יט, יח) קובעת התורה, שאין מקום לשום ריב ומדון בין אדם לחבירו, ואם במקרה התפתחה איזו מריבה, מוכרחים

להפסיקה. וגם אם צד אחד נוהג שלא כשורה, מוטל חיוב על הצד האחר שלא לנקום ואפילו לא לנטור.

אם נצליח לנהוג כפי שמדריכה אותנו התורה, לא ננקום ולא ניטור, תיפסקנה רוב המריבות שבין אנשים הגונים, שהרי בדרך כלל רק כשיש שני צדדים לריב אפשר להמשיך בו, והתורה מדריכה כל אחד מאיתנו שהוא אישית לא ישתף פעולה ולא ישיב לחבירו כגמולו, וכך כדור השלג ייעצר בתחילת דרכו, בעודו קטן.

אלא שעדיין ישנו צורך להבין יותר את איסור התורה לשנוא, לנקום ולנטור. הרי סוף כל סוף זהו רגש שטבוע באדם, שכאשר פוגעים בו באופן עמוק הוא נפגע וכועס, ורוצה להשיב לשונאו כגמולו. וכי רוצה התורה שנאטום את ליבנו לחלוטין, עד שלא נרגיש כלל מתי פוגעים בנו, וכך גם לא נשנא? הרי התורה לא באה לבטל את הרגש אלא לכוונו ולהדריכו?

בתלמוד הירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד) מובאת תשובה יסודית לשאלה זו. הירושלמי אומר, וכי אדם שהלך בדרך, ורגלו נתקלה באבן, ונפל, וידו נפצעה, האם נעלה על דעתנו שהיד, ברוב כעסה, תחפוץ לנקום ברגל, תיקח פטיש כבד ותכה את הרגל בכוח רב, עונש על שגרמה לפציעת היד? וכן אומר הירושלמי, כל ישראל הם כנשמה אחת גדולה המחולקת לאברים שונים, ואם אבר אחד, אדם אחד, פגע בחבירו, לא הגיוני שחבירו ישיב לו. נכון שבאמת חבירו התנהג אליו בצורה מכווערת, אך אם הוא ישיב לו כגמולו, רק יתווסף עוד כאב וצער, גם היד וגם הרגל יפצעו, גם הוא וגם חבירו יעלבו, ומה יצא מזה? ולכן מדריכה אותנו התורה: "לא תקם ולא תטר את בני עמך" (ויקרא יט, יח). ו"לא תשנא את אחיך בלבבך" (ויקרא יט, יז).

ברור שקשה מאוד לקיים מצווה זו, אך יחד עם זאת גם התועלת שתצמח משמירת מצוות אלו ברורה. ולא רק החברה תצא נשכרת מזה, אלא אף אותו אדם שיימנע מנקמה ונטירה בסופו של דבר ירוויח, יהיו לו פחות אויבים, חיו יותר נוחים. הוא ירכוש לעצמו את מידת הענווה, ילמד להביט אל העולם בעין טובה, יהיה שמח ויאריך ימים, וכוחותיו יהיו פנויים לפיתוח כשרונותיו המיוחדים ולהשלמת ייעודו בחיים.

ח – לדבר או לסלוח ולא לשנוא

על פי מה שלמדנו (לעיל ד), בפני אדם שנעלב או נפגע מחבירו עומדות רק שתי דרכים: האחת להידבר עם החבר כדי לתקן את המעוות, וזו כמובן הדרך המועדפת. אולם כאשר נראה שלא ניתן ליישב את ההדורים עם החבר נותרה הדרך השנייה, והיא, למחות לחלוטין את העלבון והשנאה מהלב. וכפי שכתב הרמב"ם (הל' דעות ו, ט): "מי שחטא עליו חבירו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו כלום, מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר, או שהיתה דעתו משובשת, ומחל לו בליבו ולא שטמו ולא הוכיחו, הרי זו מידת חסידות, לא הקפידה התורה אלא על המשטמה". כלומר, כשאין סיכוי לפתרון טוב, בדרך של הידברות בשלום ורעות, מותר לאדם למחות את השנאה מהלב ולשכוח מהעניין.

וצריך לדעת, שכאשר מסביר הרמב"ם את הסיבה למניעת השיחה העניינית "מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר או שהיתה דעתו משובשת", אין הכוונה למשוגע במובן הרגיל, אלא על פי הרמב"ם, גם אדם שבאופן כללי נחשב נורמלי, אם בתחום יחסי האנוש הוא טיפוס כזה שפוגע בחבירו ואינו מוכן להבין את האנשים שנעלבו ממנו, אזי במקרה זה הוא הדיוט ודעתו משובשת.

ט – בצדק תשפוט עמיתך – הוי דן את חברך לכף זכות

מבין מצוות התורה העוסקות ביחסים שבין אדם לחבירו, ישנה מצווה מרכזית: "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ" (ויקרא יט, טו). ופרשו חכמים שהכוונה לדון את החבר לכף זכות (שבועות ל, א). וכפי שאמרו במשנה במסכת אבות (א, ו): "הוי דן את כל האדם לכף זכות". והכוונה שהרואה את חבירו עושה דבר שניתן לפרשו באופן חיובי וניתן לפרשו באופן שלילי, מצווה לפרשו באופן חיובי. וכן השומע על חבירו סיפור שאפשר לפרשו לחיוב או לשלילה – מצווה לפרשו באופן חיובי.

לכל מעשה שאדם עושה אפשר לתת כמה משמעויות, אפשר לפרשו באופן חיובי ולמצוא בו את הצדדים היפים והכוונות הטובות, ואפשר גם למצוא את ההפך. אפילו למעשה של הצדיק ביותר אפשר לתת פירוש שלילי. הרי אפילו את מעשיו של משה רבנו עליו השלום פירש קורח באופן שלילי, וחשב שכל כוונתו היא להשתרר על העם. ניקח לדוגמה אדם המטפל בהוריו הזקנים, אפשר לומר עליו

כמה יפה הוא מכבד את הוריו, ואפשר גם לומר, ודאי שהוא מטפל יפה, הרי הוא מעוניין בירושה...

לגבי כל זה מורה התורה: "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ". אין כאן התעלמות מהצדדים השליליים ומן הכוונות הרעות שקיימות, אלא יש פה הדגשת הטוב והחיוב. בכל מעשה, כמעט, ישנן גם כוונות טובות וגם רעות, השאלה היא מה העיקר, האם הטוב או הרע, והתורה אומרת שהטוב הוא העיקר. כל אדם בנשמתו, בפנימיותו, הוא טוב, ובחיצוניותו הוא פחות טוב, והשאלה מה העיקר, הנשמה, הפנימיות, או החיצוניות. בזה שאדם דן את חברו לכף זכות, הוא קובע שהנשמה הטהורה היא עיקר האדם.

י – פרטי ההלכה אימתי מצווה לדון לכף זכות

כפי שלמדנו, כאשר ניתן לפרש באופן הגיוני את המעשה לצד טוב או לצד רע, מצווה לפרשו באופן חיובי, שנאמר (ויקרא יט, טו): "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" אבל כאשר המעשה נראה רע, ועל פי ההיגיון קשה לפרשו באופן חיובי, אין חובה לדון אותו לכף זכות. וכל זה אמור לגבי אדם שהוא מכיר אותו כבינוני, לא צדיק במיוחד וגם לא רשע.

אבל אם מדובר באדם שהוא ירא שמיים ומדקדק במעשיו, אפילו אם עשה מעשה שנראה על פניו כמעשה רע, כל זמן שניתן לפרשו באופן חיובי, אפילו שצריך להסביר לשם כך הסבר דחוק, כיוון שמדובר באדם טוב וצדיק, מסתבר שהמעשה אינו רע כפי שנראה, ומצווה לדון אותו לכף זכות. ואם דן את הצדיק לכף חובה עליו אמרו חכמים (שבת צז, א): "החושד בכשרים לוקה בגופו".

וכן מובאים בתלמוד (שבת קכז, ב) כמה מעשים שממבט ראשון נראו כרעים מאוד, אבל אותו אדם שראה את המעשים הללו התגבר על יצרו ופרשם באופן חיובי למרות שפירושו היה נראה לכאורה כלא הגיוני, ולבסוף התברר שאכן פירושו החיובי היה נכון. ועליו אמרו חכמים, שבזכות זה שדן את חברו לכף זכות, גם בשמיים ידונו אותו לכף זכות.

וככל שהאדם יותר צדיק, כך צריך יותר להתאמץ לדון אותו לכף זכות. ועל כך נענשה מרים הנביאה ע"ה, שלא דנה את משה רבנו ע"ה לכף זכות (במדבר יב, א-טז).

ולעומת זאת כאשר מדובר באדם רשע, כיוון שעיקר מגמתו להרשיע, גם כאשר אפשר לפרש את מעשיו לטוב, נכון לפרשם לרע, שמן הסתם זוהי כוונתו. ועליו נאמר (משלי כה, כו): "כִּי יִחַנֵּן קוֹלוֹ אֶל תְּאַמֵּן בּוֹ כִּי שֶׁבַע תּוֹעֲבוֹת בְּלִבּוֹ" (רמב"ם ספר המצוות קעז, ובפירוש המשנה אבות א, ו; שערי תשובה ג, ריח, חפץ חיים עשין ג').

אלא שצריך להיזהר מאוד, שלא לקבוע מתוך שנאה שאדם מסוים הוא רשע, וממילא צריך לדון אותו לכף חובה. וכדי שלא להיכשל בזה, צריך להתחזק במצוות "וְאֶהְבֶּתְּ לְרַעַךְ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח) ובמצוות "לֹא תִשְׁנֵא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְּךָ" (ויקרא יט, יז).

כדי שהדברים יובנו, אביא דוגמה מהחיים הפוליטיים שלנו כאן בארץ: אפשר לומר שכל מה שאנשי השמאל רוצים זה לעקור ישובים ולתת חלקים מארץ ישראל לערבים, בקיצור הם בעד הערבים ונגד היהודים. אך אפשר גם לומר, שהם מעונינים בשלום ובביטחון, ומתוך דאגה אמיתית למדינת ישראל הם הגיעו למסקנה שבליט ברירה חייבים לוותר על חלקים מארץ ישראל. או שלפי הבנתם, אין ליהודים לשלוט על בני עם אחר כנגד רצונם. כמובן שאפשר לחלוק על דבריהם, אך כיוון שמדובר באנשים הגונים, אין לדון אותם לכף חובה, ולתת פירוש שלילי לכוונותיהם. אמנם על אלה שמתנהגים ברשעות, נותנים עידוד לארגוני מרצחים, מוציאים שם רע על המתנחלים ומפקירים את דמם, אסור ללמד זכות.

י"א – לשון הרע

האיסור שאולי מבטא יותר מכל את היחסים התקינים שצריכים לשרור בין אדם לחבירו על פי התורה הוא איסור לשון הרע. מרכזיותו של האיסור הזה גדולה כל כך, עד שפעמים רבות המושג שנאת חנם מקביל לאיסור לשון הרע. שכן אמרו חכמינו זכרונם לברכה, שאיסור לשון הרע שקול כנגד שלוש העברות החמורות

ביותר: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים (ערכין טו, ב). ויתר על כן, בית ראשון נחרב בעוון עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, ואילו בית שני, שעד היום עומד בחורבנו, חרב בעוון שנאת חנם ולשון הרע (יומא ט, ב).

איסור לשון הרע מתחלק לשלושה חלקים: רכילות, לשון הרע והוצאת שם רע (רמב"ם הלכות דעות פרק ז). רכיל הוא ההולך כרוכל מאדם לאדם, ואומר: כך אמר עליך פלוני, וכך דיבר עליך אלמוני, אע"פ שדבריו אמת, ואין בכוונתו להזיק לחבירו ולגנותו, מכל מקום דיבורים כאלה עלולים לגרום לסכסוכים ולהחריב את העולם. עוון חמור יותר הוא לשון הרע. וזה המספר דברי אמת בגנותו של חבירו, כלומר אין האיסור בזה שהוא משקר, אלא האיסור בכך שהוא מפרסם את קלונו של חבירו. הוצאת שם רע, זה האומר שקרים בגנותו של חבירו.

וישנו מושג נוסף בהלכה, והוא "בעל לשון הרע". כמעט כל אדם נכשל לפעמים בדיבורים של גנאי על חבירו, אך יש אנשים שזה העסק הקבוע שלהם בעולם הזה, את שמחת החיים שלהם הם יונקים מלשון הרע ורכילות, על כל מי שרק אפשר. להם קראו חכמים "בעלי לשון הרע". ואין זה רק ביטוי בעלמא, אלא פסק הרמב"ם (הלכות דעות ז, ו) שאין לדור בשכנות עם אדם שהוא בעל לשון הרע, וכל שכן שאין לשבת עמו ולשמוע את דבריו.

י"ב – החפץ חיים

מסופר על רבי אלכסנדר, שנכנס לעיר אחת, והכריז שיש לו תרופה, עבור מי שרוצה לזכות באריכות ימים. התאספו סביבו אנשים רבים, ובקשו את תרופת הפלא לאריכות ימים. אמר להם: "מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה" (תהילים לד, יג-יד). הפסוק מבטיח אריכות ימים לכל אדם שינצור את לשונו מלדבר רע על חבריו. אם רצונכם באריכות חיים אל תדברו לשון הרע (ע"ז יט, ב, ע' ויק"ר טז, ב).

כדי להמחיש את העניין נספר מעט על אחד מגדולי הדורות, הרב ישראל מאיר מראדין. רבי ישראל מאיר נולד לפני יותר ממאה וחמישים שנה, וכשהיה בערך בגיל ארבעים נדבו ליבו לקום ולעורר את עם ישראל לשמירת הלשון. לשם כך הוא חיבר ספר ארוך ומקיף על דיני לשון הרע ורכילות. לספר קרא בשם "חפץ

חיים", על שם הפסוק שהזכרנו, המבטיח אריכות ימים למי שנוצר לשונו מלדבר רע. רבי ישראל מאיר לא הסתפק בחיבור הספר בלבד, אלא אף היה נוסע ומפיצו בקהילות ישראל, ובשיחותיו לפני תלמידיו היה מרבה מאוד לדבר על חומרת איסור לשון הרע. לאחר מכן, עוד הספיק רבי ישראל מאיר, להוסיף ולחבר ספרים חשובים מאוד, שהמפורסם שבהם הוא הספר "משנה ברורה", פירוש הלכתי מקיף על חלק 'אורח-חיים' מ'שולחן-ערוך', שכיום נחשב לפירוש החשוב והנלמד ביותר. אולם הספר הראשון שחיבר, והוא אשר פירסם את שמו בעולם, היה "חפץ חיים". והיום אין אדם שקורא לרבי ישראל מאיר בשמו, אלא כשרוצים לומר דבר בשמו, אומרים אותו בשם ה"חפץ חיים", גם בחייו האישיים היווה ה"חפץ חיים" דוגמה חיה של אהבת ישראל ושמירת הלשון.

השאלה הנשאלת היא, כמובן, באיזה גיל נפטר החפץ חיים? האם זכה לאריכות ימים כפי שהבטיח? לא אלאה אתכם בפרטים, רק אציין שבגיל תשעים אסף בעל ה"חפץ חיים" את נכדיו ואת תלמידיו ואמר להם: בדרך כלל אין נוהגים לערוך אצלינו מסיבות יום הולדת, אבל אני אחגוג את יום ההולדת שלי, משום שיש בזה פרסום התקיימות ההבטחה, שכל מי שישמור את פיו ולשונו, יאריך ימים. לאחר מכן המשיך וחי עוד כמה שנים, ונפטר בכ"ד אלול תרצ"ג (בן תשעים ושבע או תשעים ושלוש). וכך נשארה דמותו של ה"חפץ חיים" סמל של איש המופת בתורה ובאהבת ישראל, אשר הגשים את רעיונותיו בחייו ובמותו.

אגב, משום חשיבות שמירת הלשון, התקין הרב צבי יהודה זצ"ל בישיבת "מרכז הרב", שבכל יום, לפני תפילת מנחה, ילמדו בספריו של ה"חפץ חיים" העוסקים בשמירת הלשון.

י"ג – מתי צריך לספר דברים רעים על חבר

הכלל הבסיסי הוא, שכדי להציל חבר מליפול בפת, מותר להזהירו על כך. למשל, כאשר ראובן רוצה לעשות שותפות עם שמעון, ולוי, חברו של ראובן יודע כי יש חשש ששמעון ירמה אותו, מפני ששמעון נוטה לעיתים לרמות. אם ישאל אותו ראובן על שמעון, עליו לומר לו את האמת, ובלבד שייזהר מאוד שלא להגזים בדבריו. ואם מסתבר לו ששמעון עומד לרמות את ראובן, גם אם ראובן לא בא לשאול בעצתו, צריך לוי לבוא אצל ראובן ולהזהירו. וזאת בתנאי שכוונתו תהיה

טהורה, כדי להציל את ראובן מליפול בפת, ויזהר מאוד שלא להגזים בדבריו (עיין על כל זה בחפץ חיים ה' איסורי לשון הרע כלל י).

וכך כתב בספר חפץ חיים כלל י' סעיף ד': "אם האנשים שהוא מספר לפניהם (דברים רעים על חבירו שגזל או עשק) יכולים לעזור לנגזל והנעשק וכו', בוודאי נכון לעשות הדבר כן (שעל ידי כך יציל את חבירו הנגזל או הנעשק). ואפילו אם התועלת הזאת לא תוכל להגיע על ידי סיפורו, רק שהוא מתכוון שיתרחקו בני אדם מדרך רשע כשישמעו שהבריות מגנות פועלי אוון. ואולי הוא בעצמו ישוב על ידי זה מדרכיו הרעים ויתקן מעשיו כשישמע הבריות מגנות אותו עבור זה, גם זה אינו בכלל לשון הרע ולתועלת יחשב" (ויעויין להלן הלכה כג, אימתי מותר לפרסם בעיתון גנותם של אישי ציבור).

י"ד – הלבנת פנים

אסור לאדם לצער את חבירו בדיבור, ואיסור זה נקרא "אונאת דברים", ומקורו בפסוק (ויקרא כה, יז): "וְלֹא תֹנֶנּוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם". למשל, אם יבואו ייסורים על חבירו, לא יאמר לו: "כנראה שאתה חוטא, ועל כן הקב"ה הענישך". אבל מי שיודע בחבירו שמעוניין לשמוע ביקורת, מצווה להעיר לו. וכן אמרו חכמים: "אם רואה אדם שייסורין באין עליו – יפשפש במעשיו" (ע' ברכות ה, א-ב).

ועוון אונאת דברים חמור מעונונו של הגורם לחבירו הפסד ממון, שלגבי אונאת דברים הוסיפה התורה והזהירה: "וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", מה שלא הזהירה לגבי הגורם לחבירו הפסד ממון.

ואם הלבין את פני חבירו ברבים, הרי הוא כאילו שופך דמים, שמרוב בושה תחילה הוא מאדים ולאחר מכן דמו מסתלק מפניו והוא נעשה חיוור, ופניו נראות כפני מת. ואם הוא רגיל לעשות כך, אמרו חכמים שאין לו חלק לעולם הבא, והוא יורד לגיהנם ואינו עולה (ב"מ נח, ב). ומדבר זה צריכים להתירא מאוד אישי התקשורת, שלעיתים עושים את פרנסתם מהלבנת פני אנשים הגונים ברבים (ומותר לפרסם גנותם של רשעים כפי שלמדנו בהלכה הקודמת, ועיין בהמשך הלכה כג, אימתי יש צורך לבקר אישי ציבור ברבים).

ואמר רבי שמעון בן יוחאי (שם): "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים". שכך למדנו מתמר, שהעדיפה להישרף באש ובלבד שלא להעליב את יהודה ברבים (עיין בראשית פרק לח), ולבסוף זכתה ויצאו ממנה מלכים, שכל שושלת מלכי בית דוד מצאצאיה.

אבל מי שהוא רשע, מותר להלבינו כדי למנוע את הרבים מללכת בדרכיו, שנאמר "ולא תונו איש את עמיתו" – "עם שאתך בתורה ובמצוות – אל תונהו" (ב"מ נט, א. ועיין בהלכה ה' איזהו רשע).

ט"ו – מצוות אהבת הגר

מצוות "וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעִי כָמוֹךָ" חלה על כל אדם מישראל ובכללם הגרים, ואע"פ כן הוסיפה התורה מצווה מיוחדת לאהוב את הגר, שנאמר (דברים י, יט): "וְאֶהְבֶּתָם אֶת הַגֵּר".

כמו כן אסרה התורה לצער אדם מישראל, שנאמר (ויקרא כה, יז): "ולא תונו איש את עמיתו", ואע"פ שהגרים בכלל האיסור הוסיפה התורה מצווה מיוחדת להזהר מהונאת הגר, שנאמר (שמות כב, כ): "וְגֵר לֹא תוֹנֶה" (ספר המצוות עשה ר"ז).

נמצא שהאזהב את הגר מקיים שתי מצוות עשה, והמצערו עובר על שתי מצוות לא תעשה.

משני צדדים צריך להבין את מצוות התורה. האחד, שאכן מוצדק לאהוב את הגר יותר, שהרי הוא עשה מעשה גדול, עזב את עמו וארצו, ומתוך בחירה חופשית בא להצטרף לעם ישראל. וצד נוסף הוא, שהגר עלול להיות רגיש ופגיע יותר מאדם רגיל, מפני שחסרה לו תחושת הביטחון שיש לאדם שנמצא בסביבתו הטבעית. ועל כן, יש חשש שאם יבוא אדם לדבר עם הגר כדרך שהוא מדבר עם כל אדם, הוא עלול בלא משים לפגוע בו ולגרום לו צער. כי מפני רגישותו היתרה עלול הגר לפרש את דבריו שלא כהלכה וייפגע, ומפני אותה רגישות אף לא יאזור עוז בנפשו ליישב הדבר עם חברו ולהתפייס. ועל כן הוסיפה התורה וצוותה להיזהר באונאת הגר, כדי שנשקול היטב כל מילה והתבטאות כלפיו.

מצווה על אדם מישראל שרואה את חברו חוטא שימחה בידו. המחאה אינה צריכה לנבוע מתוך שנאה כלפי החבר אלא להפך, מתוך אהבה ואחריות למצבו. שכשם שיהודי צריך לדאוג לחברו שלא יהיה רעב כך עליו לדאוג שלא יחטא ויזיק לנשמתו. ואכן מצינו שהמצוות לאהוב את החבר ולהוכיחו נאמרו בסמיכות, שנאמר (ויקרא יט, יז-יח): "לֹא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא... וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ אֲנִי ה'". הרי שלמדנו שעל ידי התוכחה מבטאים את האהבה האמיתית, ובזכות האהבה האמיתית מוכיחים.

ואם היה לו סיכוי להניא את חברו מלחטוא ולא מחה בידו, הרי הוא נחשב כאילו חטא בעצמו ומענישים אותו על כך. וככל שמדובר על חטא פומבי יותר, כך חובת המחאה גדולה יותר. וכמו שאמרו חכמים (שבת נד, ב): "כל שאפשר לו למחות באנשי ביתו ולא מחה – נתפש על אנשי ביתו. באנשי עירו – נתפש על אנשי עירו, בכל העולם – נתפש על כל העולם" (עיינן בפניני הלכה העם והארץ ז, ג).

וזה הטעם לנגף שפרץ בישראל אחר מחלוקת קורח ועדתו, נגף שבו מתו ארבעה עשר אלף ושבע מאות אנשים (במדבר יז, יד), ואילולי היו משה ואהרן עוצרים את המגפה על ידי הקטורת, מי יודע כמה היו מתים.

קורח ועדתו היו מיעוט מבוטל, רק כמה מאות מישראל השתתפו במחלוקת, אבל שאר העם עמד מנגד ולא מיחה. מן הדין היה שכל ישראל יתייצבו לצידו של משה רבנו, שכל הטובה שבאה לישראל באותו הדור באה על ידו. ועל כן היה ראוי להם לגרש את קורח ועדתו בבושת פנים, ולומר לכל מי שיעלה בדעתו לחלוק על משה, כי הם, העם, לא יתנו לו את ידם. אבל הם עמדו מנגד וראו כיצד קורח ועדתו מביישים את משה ואהרן ושתקו. לא זו בלבד, אלא שאחר שכל עדת קורח נענשה במופת גלוי, עוד העזו להתלונן על מיתתם הקשה. וכיוון שכך נפרע מהם ה' יתברך על שמתחילה לא מיחו. שכל אלו שלא מחו אשמים במיתת קורח ועדתו, שאילו היו מוחים בהם, לא היו מעיזים פנים במשה, ולא היו נאבדים.

אסור להתחנף לרשעים, כפי שלמדו חז"ל מן הפסוק: "וְלֹא תִחְנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ" (במדבר לה, לג, ושם בספרי). משמעות המצווה, שהתורה מדריכה אותנו שלא להסכים עם מציאות הרשע בעולם. כשאפשר, נצטוונו להוכיח את החוטא, שנאמר (ויקרא יט, יז): "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתְךָ", וכשאי אפשר להוכיח, כי רק נזק יצמח מהתוכחה, נצטוונו לכל הפחות שלא לחזק את הרשע בדברי שבח וחנופה. שהרי כל המחניף לרשע מחזקו ומעודדו להמשיך בדרכיו, ונמצא שנעשה שותף בחיזוק הרע בעולם. וזהו שנאמר (משלי יז, טו): "מִצְדִּיק רָשָׁע וּמְרַשֵּׁעַ צְדִיק – תוֹעֵבַת ה' גַּם שְׁנִיָּהִם". וזהו שאמרו חז"ל (סוטה מא, ב), שעונשו של המחניף לרשע שנופל בגיהנם, ואפילו עוברים שבמעיי אמם מקללים אותו, ולבסוף ייפול הוא או זרעו בידו של אותו הרשע שחיזק בחנופתו.

ואפילו אם אינו משבח את המעשים הרעים שעשה, אלא רק מכבדו ומשבח את כלל אישיותו, עובר על איסור חנופה. שכן, גם אם הוא רוצה לשבח דבר טוב שעשה, חובה עליו להזכיר גם את מעשיו הרעים, כדי שלא ילמד הציבור לילך בדרכיו (שערי תשובה ג, קפט). וכן נאמר (משלי כח, ד): "עֲזְבֵי תוֹרָה יִהְיֶה לְךָ רָשָׁע".

ואפילו במקום שאין בידו למחות, כגון שמדובר במלך או שר שלא ישמע לו, לכל הפחות לא יחניף לו למרות אי הנעימות שבדבר. וכן מסופר בתלמוד (סוטה מא) על אגריפס המלך שהיה מזרע גויים ומלך שלא כדין, ופעם כשקרא בתורה בהקהל הגיע לפסוק: "לֹא תוֹכַל לָתֵת עֲלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי", זלגו עיניו דמעות, שהצטער מפני שעל פי התורה אינו ראוי להיות מלך. הקהל הרב שעמד שם התרגש מדמעותיו של אגריפס, ובמקום לשתוק הריעו לו, ואמרו: "אחינו אתה אחינו אתה". "באותה שעה נתחייבו שונאי ישראל (לשון סגי נהור) כלייה, שהחניפו לו לאגריפס".

וצריך אדם להיות מוכן להפסיד ממעמדו או ממונו ובלבד שלא יתחנף לאדם שאינו ראוי לכבוד (ע' שערי תשובה ג, קצב-קצג).

אבל במקום סכנת נפשות מותר להתחנף (תוס' סוטה שם). וזה מה שעשה יעקב אבינו ע"ה, שאמר לעבדיו: "כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֵשָׂו" (בראשית לב, ה). ואח"כ אמר לעשָׂו: "רְאִיתִי פָּנֶיךָ כִּרְאֵת פְּנֵי אֱלֹהִים וַתִּרְצַנֵּי". אפשר להסביר, שכאשר

אדם מתחנף כדי לשמור על נפשו, אין חשש שיחשבו שהוא תומך במעשיו של הרשע, אלא הכל יודעים שבלית ברירה הוא מתחנף.

אלא שגם לחנופה בהיתר יש מחיר, וזהו שאמרו חז"ל (ספרי דברים לג, יב), שכל השבטים שהשתתפו בהשתחויה לעֲשׂוֹ לא זכו שיבנה בית המקדש בחלקם, ורק בנימין שלא השתחוה לעֲשׂוֹ – נבנה בית המקדש בחלקו.

י"ח – איסור מחלוקת

אמרו חכמים (סנהדרין קי, א): כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר (במדבר יז, ה): "וְלֹא יִהְיֶה בְּקִרְחָת וּבְעֵדוּתוֹ".

ברור שכל שנאה בין יהודים אסורה, אלא שאם מדובר במחלוקת הרי שהאיסור חמור יותר, מפני שלא מדובר בריב רגיל שבין אנשים שנמשך זמן קצר, אלא בהתמסרות קבועה של אנשים לשנוא ולהתקוטט עם אחיהם.

ואם המחלוקת מכוונת כנגד תלמיד חכם הגון, חומרתה רבה יותר, מפני שבמחלוקת זו גם כבוד התורה מתבזה, ומחלוקת זו גורמת להתרחקות הציבור מלימוד התורה וקיום המצוות. וקל וחומר כאשר המחלוקת היא של תלמיד כנגד רבו המובהק.

ולכן מחלוקת קורח ועדתו היתה חמורה כל כך, שהיא כוונה כנגד משה רבנו, רבן של כל ישראל שהיה העניו מכל האדם. ועל פי זה אמרו חכמים (סנהדרין קי, א), והובא בשולחן ערוך (יו"ד רמב, ב): "כל החולק על רבו, כחולק על השכינה. וכל העושה מריבה עם רבו, כעושה עם השכינה. וכל המתרעם עליו, כאילו מתרעם על השכינה. וכל המהרהר אחר רבו, כמהרהר אחר השכינה".

אמנם יש מחלוקת חיובית, מחלוקת עניינית בלא שנאה אישית, כמו מחלוקתם של שמאי והלל. מתוך מחלוקת כזו מתבררים ומתלבנים דברים, ולכן יש לה ערך, ועליה אמרו חכמים (אבות ה, יז), שסופה להתקיים, היינו שיהיה קיום לשתי הדעות שנתבררו מתוך המחלוקת. אבל מחלוקת שאינה לשם שמיים, אין סופה להתקיים, וכל המשתתפים במחלוקת נאבדים מהעולם כמו קורח ועדתו.

השלום והאחדות מבטאים באופן ממשי את האמונה בה' אחד. ובמיוחד עם ישראל שנברא כדי לגלות את דבר ה' בעולם צריך להיות באחדות, שכמו שה' אחד כך עם ישראל צריך להיות אחד. ולכן כאשר עם ישראל באחדות, מתגלה גדולתו ואויביו נופלים לפניו, וכאשר אינו באחדות, נופל לפני אויביו (עיין בפניני הלכה "העם והארץ" ב, ה).

אבל כאשר מדובר ברשעים, שהפרידו עצמם מה' ומעמו, ומהמידות הטובות שהן הביטוי לדבקות בה', אין המחלוקת נגדם יוצרת פירוד. שכן הם עצמם החליטו להיפרד מהאחדות העולמית, ולכן צריך לחלוק עליהם, מפני שעל ידי המחלוקת נגדם, מפרידים את היסוד המפורר, ומונעים ממנו להמשיך ולקלקל. וכמו שבאר ב'שערי-תשובה' (ג, נט) שאילו היו בני בנימין יוצאים כנגד בני הגבעה שהתעללו בפילגש, לא היו נופלים אח"כ במלחמה נגד שאר שבטי ישראל.

והנמנע מלמחות ולעמוד כנגד רשעים בתואנה כי אינו מעוניין לעשות מחלוקת, הרי הוא נענש בפשעיהם. שכל שאינו מוחה ומתבדל ממעשי רשע ועוול, נעשה שותף להם, ועובר בלאו (כמבואר לעיל הלכה טז-יז). לעיתים דרושה לכך מסירות נפש, כפי שהיה אחר חטא העגל, שבני לוי נאספו אל משה, והרגו על פי דבר ה' את החוטאים, וכפי שעשה פנחס בן אלעזר הכהן כנגד נשיא שבט שמעון (שערי תשובה ג, נט).

אנשי האמת הם אלו שעומדים בגבורה כנגד הרשעה, ונוהרים שלא לחלוק על אנשים טובים. ואלה שיראת השמיים שלהם מזויפת, מנצלים את איסור המחלוקת כדי להחניף לרשעים בעלי עמדה, אבל מוצאים כל מיני צידוקים כדי לעשות מחלוקת "לשם שמיים" כנגד אנשים טובים וישרים שחלשים מהם.

כ' – כופים על מידת סדום

אמרו חכמים: "כופים על מידת סדום". כלומר, כופים אדם שלא ינהג כמנהג אנשי סדום. ומה היא מידת אנשי סדום, שאינם רוצים לתת לאחרים ליהנות. ואף במקום שהנאת אדם אחר אינה גורמת להם שום נזק, אלא "זה נהנה וזה לא חסר" (ב"ק כ, ב), אע"פ כן מתוך רוע ליבם אינם רוצים להניח לאחרים ליהנות. ועל כך אמרו

חכמים: "כופים על מידת סדום", היינו שמחייבים אדם לתת לאחרים ליהנות מדברים ששייכים לו, כאשר אין לו מזה הפסד.

אנשי סדום לא רצו לתת לאחרים ליהנות מארצם ורכושם. ואע"פ שהיתה להם ארץ טובה, כגן ה', מלאה כל טוב, והיו עשירים גדולים, ואם היו עוברים אורחים ועניים בארצם, לא היו מפסידים כלום, לא רצו שיבואו עניים שיגורו ביניהם, כדי שלא ייהנו מארצם הטובה.

וכך אמרו במשנה אבות (ה, י): "האומר שלי שלי ושליך שלך זו מידה בינונית. ויש אומרים זו מידת סדום". ואין כאן מחלוקת, אלא בארו המפרשים, שאמנם מי שאומר "שלי שלי ושליך שלך" אינו חוטא עדיין במידת סדום, מפני שעדיין אין בזה ביטוי לכך שעינו צרה בכך שחבירו לא ייהנה מרכושו. מכל מקום על ידי עמדה כזו קרובים להגיע למידת סדום. כי בעצם עיקר כוונתו שלא יצטרך לתת דבר לחבירו (ר"ע מברטנורא, ורשב"ץ בפירושו מגן אבות).

דוגמא להלכה: כאשר באים אחים לחלוק שדות שהוריש להם אביהם, ולאחד מהם יש שדה בצד אחד משדותיו של האב, אם כל השדות שווים, יכול האב לבקש לרשת את השדה הסמוך לשדהו, כדי שאחוזתו תהיה רצופה ולא יצטרך לטרוח ללכת בין שדותיו. ואם אחיו בקטנוניות אינם מוכנים לתת לו את השדה הסמוך, לדעת רוב הפוסקים, כופים אותם לתת לו את השדה הסמוך לשדהו, שהואיל ואינם מפסידים מכך, אין מאפשרים להם לנהוג כמידת אנשי סדום (ב"ב יב, ב; שו"ע חו"מ קעד, א).

כ"א – האם "להלשיץ" על מי ששבר חלון

שאלה: חברי שבר חלון יקר באחד המבנים הציבוריים ביישוב. הוא לא תכנן לשבור את החלון אלא קצת התפרע וזרק אבנים, ובלא כוונה אבן אחת פגעה בחלון. ישנה כאילו הסכמה שבשתיקה שכדי להגן על החבר ששבר את החלון, כל הנערים שיודעים על כך ישתקו וגם אם ישאלו אותם לא ילשינו על זה ששבר. בעיני החברים מי שיספר נחשב כבוגד באמון וכמי שחוטא בלשון הרע. האם עלינו לדווח לאחראים ביישוב על מי ששבר את החלון או להימנע מכך?

תשובה : שובר החלון חייב לשלם את דמי נזקו. ואם לא בא מעצמו לשלם, עליכם לנסות להוכיחו ולהסביר לו שכל מי שמזיק לרכוש חבירו וקל וחומר לרכוש הציבור – מחויב לשלם את הנזק. ואם אינו מוכן לקבל על עצמו את האחריות לכך, עליכם להודיע לאחראים על רכוש הציבור כי פלוני שבר את החלון, כדי שהם יוכלו לגבות ממנו את תשלום התיקון.

וזה מצווה מהתורה, וכפי שלמדו חז"ל (ספרא קדושים), שכל היודע עדות שיכולה להציל את ממון חבירו מחויב להעיד על כך ולא לשתוק, שנאמר (ויקרא יט, טז): "לא תעמד על דם רעהך". כלומר לא רק את חיו של החבר חייבים להציל אלא אף את ממונו. וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה רצו), וכך כתב בספר החינוך (מצווה רלז). ויש בזה גם מצווה נוספת של השבת אבדה. וכיוון שזו מצווה להציל ממון החבר, אין כאן איסור לשון הרע (חפץ חיים לשון הרע י, א, ורכילות ט, ג).

בכלל צריך לדעת, שאיסור לשון הרע נועד למנוע צער מאדם סתם, ולא לשמש מגן ומחסה לפושעים ומזיקים. להפך צריך להיאבק כנגד מי שמזיק ואינו משלם, ולעשות הכל כדי שיתקן את מה שעשה. ועל כן אם יש לך כוח לעמוד בגבורה, עליך להודיע שאם זה ששבר את החלון לא יודה בעצמו, אתה תלך לספר כי הוא שבר את החלון. ואם אין לך כוח לעמוד כנגדם ולומר להם מה צריך לעשות, מכל מקום אל תעמוד מנגד ותראה את נכסי הציבור ניזוקים ותשתוק, אלא תפנה אל האחראים ותספר להם מי שבר את החלון, כדי שהם יוכלו לעשות צדק.

בכלל צריך להיזהר שלא להשתמש בתורה ובמצוותיה לפי הצורך והשעה. בכל השנה, יש נערים שנהנים לספר לשון הרע, על חברים ומורים, ופתאום כשיש צורך לספר את האמת, הם מתעטפים בצדקנות ונמנעים לספר מטעמי "לשון הרע". לפעמים נערים מוכנים לצחוק על כל מי שאינו שייך לחבורה שלהם, מתעללים בחלשים, צוחקים על חבורות אחרות, שמחים לאידם, ורק כאשר אחד מהם צריך לעמוד לדין ולשלם על מעשיו, נזכרים פתאום בכל חומרות איסור לשון הרע. 2

כ"ב – האם לברוח עם הכיתה

שאלה : קבוצת בנות מהכיתה שלי, החליטה שזה יהיה מאוד משעשע להעלים פתאום מבית הספר התיכוני לפני השיעור האחרון. המורה תבוא ותמצא את

הכיתה ריקה ולא תבין מה קורה, וזה יהיה מאוד מצחיק. אלא שכדי שהמהלך יצליח, חובה על כל הבנות לשתף פעולה כאיש אחד, כי אז לא יוכלו להעניש את כל בנות הכיתה. אבל אם חלק תברחנה וחלק לא תברחנה, זה לא יצליח ועוד יתכן שיענישו את הבורחות. השאלה האם אני שאינני רוצה להשתתף בתעלול הזה צריכה לברוח עם כולן כדי שלא לפגוע באחדות הכיתה, או שעדיף להישאר למרות שיתכן ויצחקו עלי ואולי אף יתרחקו מחברתי.

תשובה: התעלול הזה אסור מפני שהוא מעליב את המורה, וכידוע אסור להעליב ולצער אדם (יעויין לעיל הלכה יד). וקל וחומר שאסור להעליב מורה שמלמדת אתכם תורה או חכמה. ואין דבר מעליב יותר מאשר כיתה שלמה שנעלמת. זה ממש בכלל הלבנת פנים ברבים. ואמנם לפי התכנון אף לא אחת מהבנות תישאר בכיתה לראותה במבוכתה, מכל מקום איך תישא פניה כלפי צוות המורים, ואיך תבוא למחרת לכיתה, כשכולן יודעות שברחו מהשיעור שלה. תארי לך אילו מחשבות עצובות עלולות להציף אותה, לא רק ילדה אחת אינה מרוצה מהשיעור אלא כולן. אולי היא כישלון, אולי טעתה בבחירת המקצוע. אינך יודעת עם איזה קשיים היא מתמודדת בחייה, ומי יודע מה עלבון נוסף עלול לגרום. אולי פרנסתה דחוקה, ורק אתמול המנהלת הודיעה לה שלא ברור אם תוכל להמשיך ללמד בשנה הבאה, ועכשיו שכל הכיתה נעלמה, בוודאי המנהלת תחשוב שהיא מורה גרועה ותפטר אותה. ואולי בדיוק לפני חודש פיטרו גם את בעלה, ואיך יתקיימו בלא משכורת, כשעליהם לקנות מזון ולשלם משכנתא ושכר לימוד עבור הבן לישיבה התיכונית (1200 ש"ח לחודש), ועבור הבת לאולפנה (עוד 1200 ש"ח לחודש).

אמרו חכמים (אבות ג, יא): "המלבין פני חבריו ברבים... אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא". עוד אמרו חכמים (ילק"ש וישב רמז קמה): "המלבין פני חבריו ברבים כאילו שופך דמו". ואמנם נראה לכאורה שחכמים הפריזו בדבריהם, וכי בשביל פעם אחת שאדם מלבין פני חבריו עליו להפסיד את חלקו לעולם הבא. וכי הלבנת פנים היא כמו שפיכת דמים, והלא אחרי עלבון אדם בדרך כלל מתאושש ואילו מי שנהרג כבר לא יתאושש.

אלא שאם נתבונן בדבריהם נמצא כי הם מכוונים לאמת. כי אכן לפעמים קורה שאדם גורם לחבירו עלבון כזה עד שכל חייו מכאן והלאה יהיו אחרים. אם למשל בעקבות הרצון של הכיתה להתלוצץ על חשבון המורה, תפסיד המורה את עבודתה, והדבר יגרום למשבר בנישואיה, אכן העלבון שגרמו לה יהיה קרוב בחומרתו לשפיכות דמים, והעונש בעולם האמת יהיה חמור מאוד, עד מצב שכמעט לא יהיה למלבינים הללו חלק לעולם הבא. ואמנם פעמים רבות העלבון אינו חמור כל כך, רק צער קל שאינו משאיר צלקת בנפש. אולם חכמים התבטאו כנגד המלביין פני חבירו בחומרה, כדי שידעו עד היכן יכולים הדברים להגיע.

ואם נדייק בלשון חכמים נמצא שלא אמרו שהמלביין הפסיד את כל עולם הבא שלו, אלא שהפסיד חלק, יתכן שהפסיד חלק גדול ויתכן שחלק קטן. וכן המלביין פני חבירו הוא כאילו שופך דמו, יתכן ששפך מקצת מדמו, בזה שהחוויר מבושה, ויתכן ששפך הרבה מדמו. כלומר, כל מקרה נידון לגופו. בדרך כלל, המלביין פני חבירו, עובר באיסור קל יחסית לשופך דמים, אולם לפעמים יתכן שהוא יתקרב לחומרת שופך דמים.

מכל מקום, גם אם מצבה של המורה טוב, אסור לפגוע בה ואסור לפגוע בכבוד הלימוד.

ואין מקום לטענה כי אם תישארי בכיתה תפגעי בגיבוש החברתי. משום שהגיבוש החברתי הוא טוב, כל זמן שהוא מחזק את היסודות החיוביים שבבנות. אבל כשהגיבוש מנוצל לרעה, הרי הוא מגונה. בדרך כלל בגיבוש כזה מספר בנות משתלטות על הכיתה ומחניקות את קולן של השאר. לכן, היי גיבורה ואל תוותר. היי נאמנה לטוב שבך ואל תיכנעי. תאמרי לכולן שאת נשארת בכיתה, ונסי לשכנע כמה שיותר בנות להישאר איתך (יעויין לעיל הלכה טז).

סופו של הסיפור, שאותה בת הצליחה לארגן קבוצה שהודיעה שלא תברח. התעלול התבטל. בהמשך הכיתה התגבשה סביב ערכים חיוביים יותר.

כ"ג – האם מותר לפרסם בעיתון גנותם של אישי ציבור

שאלה: האם מותר לפרסם בעיתון דברים בגנותם של אישי ציבור, האם אין בכך איסור לשון הרע, והלבנת פני אדם ברבים?

תשובה : כאשר ישנו איש ציבור שעושה מעשה רע שגורם נזק לציבור, יש להתריע על כך, כדי למנוע את הנזק שעלול לבוא ממנו לציבור. ועד שבאים לחוס על כבודו יש לחוס על הציבור שעלול להינזק ממעשיו הרעים. וכך נהגו נביאי ישראל, שהיו מוכיחים את המלכים על מעשיהם הרעים. מתחילה יש לנסות להוכיח בצנעה, אולם כשהתוכחה בצנעה אינה מועילה, יש לבקר ולהוקיע את המעשים הרעים בפומבי. ובמיוחד בשלטון דמוקרטי, בו הציבור בוחר את נציגיו, יש תועלת מרובה שהציבור ידע את דעותיהם ומעשיהם של נבחריו, כדי שיוכל להחליט במי לבחור. ומי שיכול לפרסם את מעשיו הרעים של אחד הנבחרים ואינו מפרסם, עובר על איסור "לא תעמד על דם רעך", כפי שנתבאר לעיל (הלכה כא). וכיוון שיש בזה תועלת לציבור, אין בזה איסור לשון הרע כפי שלמדנו (לעיל הלכה יג-כא). אמנם צריך להיזהר מאוד לילך על פי הכללים שלמדנו במצוות "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" (ויקרא יט, טו, לעיל הלכה ט). שאם מדובר באדם צדיק, גם כאשר המעשה שעשה נראה רע, אם אפשר להסביר אותו באיזה שהוא הסבר הגיוני בדרך חיובית, אזי מצווה לדון אותו לכף זכות. ואם אין דרך לדון אותו לכף זכות, וברור שהוא עושה מעשים רעים, והתוכחה בצנעה אינה מועילה, יש לבקר בציבור, הואיל ולמעשיו יש השלכות ציבוריות. אבל צריך לציין, שככלל, אדם זה אינו נחשב רע, אלא שעל מעשים אלו צריך לבקרו.

כאשר מדובר באדם בינוני, אם אפשר לדון את המעשים שעשה לכף זכות ולכף חובה בשווה, מצווה לדון אותו לכף זכות. אבל כאשר לאחר בדיקה מדוקדקת נראה שמעשיו רעים, אין צריך לדון אותו לכף זכות, ויש להוקיע את מעשיו. ואם הוא אדם רשע, גם כאשר מעשיו בינוניים, ואפשר לדון אותם לכף זכות ולכף חובה במידה שווה, יש לדון אותו לכף חובה.

בנוסף לכך, כאשר מדובר באדם רשע, שיש אנשים שעלולים לטעות וללכת בדרכיו, גם כאשר הוא אינו בתפקיד ציבורי, כל זמן שיש לו השפעה ציבורית, ויש אנשים שנגררים אחר דעותיו ומעשיו הרעים, מצווה לספר בגנותו (שערי תשובה ג, ריח). וכן אמרו חז"ל (תנחומא פינחס ב): "כשם שהקדוש ברוך הוא מתעסק בשבחן של צדיקים לפרסמן בעולם, כך מתעסק בגנות הרשעים לפרסמן בעולם. פרסם פנחס לשבח ופרסם זמרי לגנאי, עליהם נאמר (משלי י, ז): זָכַר צְדִיק לְבָרָכָה וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקַב".

בלא שהצדיקים יוקיעו את הרשעים, אין להם יכולת לנצח את הרשעים. על פי ההיגיון, לכאורה כל מאבק בין צדיק לרשע אמור להסתיים בניצחון הרשע. הרי לצדיק יש כל מיני עכבות מוסריות, הוא אינו יכול לשקר, אם קובעים כללים למלחמה הוא אינו יכול להפר אותם. וכך תמיד יהיה לרשע יתרון, הוא יכול להפיץ שקרים על יריבו, הוא יכול להפר את הכללים כאשר הדבר מועיל לו, וכך תמיד ינצח. אולם יתרון אחד יש לצדיק, היתרון המוסרי, הוא יכול להגדיר את הרשע כרשע. וכיוון שיש משקל לערכים, ממילא הקביעה כי פלוני הוא רשע תגרום להחלשתו בין תומכיו, ולחזוק מתנגדיו. וכך גם אם יפעלו הצדיקים לפי כללי המוסר, ינצחו. אבל, אם הצדיקים יוותרו על הזכות העיקרית שלהם, להגדיר את הרשעים כרשעים, ולהוקיעם כנגד השמש, אין להם יותר סיכוי לנצח. יהי רצון שיקומו צדיקים גיבורים, שמתוך אהבה עצומה לעם ישראל ולכל יהודי ויהודי, יעמדו כנגד הרשעים להוקיעם, וישיעו את ישראל באהבה ורחמים. ומתוך כך גם הרשעים יחזרו בתשובה, ויכירו וידעו כולם כי לה' המלוכה, ועל ידי הדבקות בתורתו יבוא התיקון השלם לעולם.

1. סוגיה זו מורכבת. עיין בתוס' פסחים קיג, ב, רמב"ם הל' רוצח יג, יג-יד, שו"ע חו"מ רעב, יא, הגה"מ על הל' דעות ו, ג. חפץ חיים ד, ד, הערה יד. חזו"א יו"ד סו"ס ב'. ועיין בספר "בין אדם לחבירו" א' עמודים 200-272. וספר "לרעך כמוך" מצוות "לא תשנא" פרק ד'. ואף שהפרטים מרובים מאוד, כמדומה שהסיכום למעלה כולל בדרך קצרה את רוב הדעות. וספרי החסידות ובראשם ספרי רבי צדוק הכהן מלובלין מלאים במקורות רבים והסברים עמוקים על סגולתם וקדושתם הפנימית של פושעי ישראל.

2. וכן כתב רבי ישראל איסר, מגדולי הרבנים בוילנא, בספרו פתחי תשובה על אורח חיים (וילנא תרל"ה סימן קנו, מצוטט מתוך שו"ת יחיה דעת ד, ס) שכתב: "הנה המגן אברהם וכן בספרי המוסר האריכו בחומר איסור לשון הרע, וראיתי לנכון להעיר לאידך גיסא, שיש עון גדול יותר מזה, וגם הוא מצוי ביותר, וזהו מי שמונע עצמו מלגלות אוזן חבירו במקום שיש צורך להציל עשוק מיד עושקו, מפני שחושש לאיסור לשון הרע. כגון הרואה מי שאורב לחבירו להרגו בערמה, או שחותר מחתרת באישון לילה ואפלה בביתו או בחנותו של חבירו, ומונע את עצמו מלהודיע לחבירו ולהזהירו בעוד מועד, מפני שחושש שהוא בכלל איסור לשון הרע. ובאמת שהנהוג כן גדול עונו מנשוא, ועובר על לא תעמוד על דם רעך. והוא הדין גם לענין ממון, כי מה לי חותר מחתרת או שרואה את משרתיו של חבירו שגונבים ממנו, או שותפו שגונב מהעסק שלו, או שחבירו מטעהו ומאנה אותו במקח וממכר, או שבתמימותו מלוה מעות לאדם שהוא לוח רשע ולא ישלם. וכבר אמרו חז"ל (בבא קמא קיט, א) כל הגוזל פרוטה מחבירו כאילו נוטל נשמתו ממנו, וכו'. וכן פסק הרמב"ם (גולה ואבדה א, יג). וכן בעניני שידוכין שהבחור איש רע ובליעל ונוכל, או שהוא חולני, ומבקש להתחתן וכו', כל אלו בכלל מצות השבת אבידה, אבידת גופו או אבידת ממנו,

5 . מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1 . אמונה

אנשים המגדירים עצמם כמי שאינם מאמינים בהשגחה עליונה, סבורים שבעימות עם אנשים מאמינים תהיה ידם על העליונה. נימוקם עמם: אנו מקבלים רק דברים רציונליים, שכליים והגיוניים. איננו מסתפקים בהנחות שאי אפשר להוכיחן. לעומת זאת, לפי דעתם, המאמינים מקבלים גם טיעונים בלתי רציונליים ועובדות שאין להן הוכחה חותכת. לדעתם, המאמינים הם אנשים שאינם פתוחים להשקפת העולם הליברלית של ימינו.

הנחה זו מוטעית מיסודה. היא נובעת מחוסר ידע חדשני ומעודכן. עיון מעמיק בבעיות היקום לאור המדע מוכיח כי הרגשת עליונות זו של הבלתי-מאמין מנוגדת למציאות. ניתן לקבוע בבירור: גם אצל הבלתי מאמין – רבה היא האמונה. אמנם אין הוא מאמין בכוח רוחני עליון, אולם הוא מאמין בדברים אחרים. מהו פרושה של אמונה? אמונה היא הנחה שקיימים דברים שאין הוכחה על קיומם. קביעה זו שונה מהידיעה על קיומם של דברים מוחשיים אשר אמיתותם אינה מוטלת בספק. הבה ונווכח בכמה הנחות בלתי מוכחות מאמין האדם המגדיר את עצמו כבלתי מאמין.

כל אדם נבון, בראותו חפץ מסויים, מעוניין לדעת: מי יצר אותו? כיצד יצרו אותו? כיצד הוא פועל? וכדומה. אם כן, מדוע לא ישאל האדם בראותו את העולם על היקפו ועל עומקו – מי ברא את העולם? מי ברא את השמש ואת הירח? כיצד ומדוע הם פועלים כפי שאנו רואים? לדעת המדענים, במערכת הכוכבים שלנו בלבד מצויים לפחות כ- 100,000 מיליון כוכבים. ביקום קיימות לפחות עוד 10,000 מיליוני מערכות כוכבים, שכל אחת מהן מכילה כ- 100,000 מיליון כוכבים. מי ברא את כל אלו? גם אם נסתפק בכל הקשור למערכת הכוכבים שלנו, או רק לכדור הארץ שאנו חיים עליו, גם כאן צפה ועולה השאלה: כיצד הוא נברא? הבה ונראה מהו המענה הניתן לשאלה זו על ידי אנשי מדע שאינם מאמינים, על ידי אלו הממאנים לקבל את הפסוק הראשון בתורה: "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ". (בראשית א, א) האם המענה שלהם הוא מדעי? האם הוכח? או שמא הם מגששים באפלה, ודבריהם נסובים סביב השערות והנחות שטרם הוכחו כל עיקרן, ויותר מכך, הן מצויות מעבר לגבולות המדע, ולכן אין גם אפשרות שיוכיחו אותן אי פעם מבחינה מדעית?

נקודת המוצא הראשונית של העולם – עלומה היא. מצויה היא הרחק מעבר לגבולותיו של המדע. אין פירושם של דברים שביום מן הימים, כאשר יתקדם המדע בצעדים משמעותיים, הוא יוכל להטיל את אדרתו גם על תחום זה. העובדה היא שתחום זה מצוי מבחינה מהותית ועקרונית מעבר למחיצותיו של המדע. הוא אינו נמדד, וממילא אין לו כל כניסה עכשווית או עתידית לתחומי המעבדה. ומה אומרים עליו המדענים? יש להם השערות שונות. הם מאמינים בהשערות אלו מול אמונה זו ניצבת האמונה בבורא שהתגלה לעיני עמו והנחיל להם את התורה הפותחת במילים: "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ".

5.2 . שניים מקרא ואחד תרגום

שניים מקרא ואחד תרגום (שמו"ת) היא תקנה הלכתית לקרוא את פרשת השבוע פעמיים בנוסח המקרא ופעם נוספת עם תרגום.

מקור הדין

מקור דין זה בגמרא, (תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף ח', עמוד א').

שם מובא: "אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי: לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום, ואפילו 'עטרות ודיבון', שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו".

מצות קריאת שניים מקרא ואחד תרגום נרמזת בפסוק – "ואל"ה שמו"ת בני ישראל הבאים מצרימה וגו'" – ראשי תבות – "וחייב אדם לקרוא הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום". יש שדרשו גם שהמילה "בני" היא ר"ת – "בטעמיה ניגוניה יקראה". ויש שדרשו את המלים "כל בני ישראל" לומר שאת הקריאה שנרמזה במלים "ואלה שמות" – יעשו בני ישראל.

הטעמים לקריאה

בגמרא לא נומקה תקנה זו, אך במפרשים הביאו טעמים שונים לה:

א . כדי שיתכונן האדם לקריאת התורה בתפילת שחרית של שבת, ויוכל לקרוא בעצמו (תרומת הדשן).

ב . כנגד הקריאות שעתידים לקרוא בבית-הכנסת: קריאת הבעל-קורא, קריאת העולה לתורה והתרגום (שנקרא כיום רק בקהילות מסוימות, אך בעבר נקרא בכל קהילות ישראל) יש המפרשים את דבריו כי מדובר דווקא בתקנה עבור מי שלא שמע את הקריאה בתורה בציבור (ראב"ן).

ג . כדי שילמד ויבין האדם את תוכנה של פרשת השבוע הקרובה (חזון אי"ש).

ד . זכר לנתינות התורה השונות: בסיני ובאוהל מועד בעברית, ובערבות מואב בתרגום (מטה משה)

ה. על-פי הקבלה הקריאות בלשון הקודש הן כנגד עם ישראל והקריאה בארמית היא כנגד 70 אומות העולם.

עטרות ודיבון

במקור הדין בגמרא נאמר: "לעולם ישלים אדם פרשויותיו... ואפילו עטרות ודיבון". עטרות ודיבון הן המילים הפותחות של פסוק בפרשת מסעי, שכולו שמות מקומות (ספר במדבר, פרק ל"ב, פסוק ג'). ישנם פרשויות שונות לגבי הבנת ההדגשה המצוינת במילים 'עטרות ודיבון'. רש"י מפרש כי במקומות שאין בהם תרגום, כגון בשמות מקומות ואנשים, יש לחזור פעם שלישית, ועל כן במקרים אלו יש לקרוא את המקרא פעם שלישית. פירוש אחר מבאר שכוונת ההדגשה היא שיש לקרוא את התרגום גם במקומות שאין הבדל משמעותי בין המקרא לתרגום, כגון בשמות אנשים ומקומות.

קריאת שמו"ת בשעת קריאת התורה

יכול לקרוא שמו"ת בשעת קריאת התורה, מפני שעוסק באותו עניין (בית יוסף).

אם שמע מהבעל קורא את קריאת התורה נחשב לו כקריאה פעם אחת, אבל לכתחילה יקרא בעצמו (מגן אברהם).

ולדעת השל"ה והגר"א אין לקרוא בזמן שהבעל קורא קורא, אבל דעת המשנה ברורה היא שאין להחמיר בזה ואפשר לקרוא עם הבעל קורא.

מי שבקי בקריאה, טוב שיהדר לקרוא מספר תורה.

אם אין לו תרגום – יקרא שניים מקרא וכשיהיה לו תרגום יקרא את התרגום.

תחליף לתרגום אונקלוס

בתקופת האמוראים הייתה שפת העם ארמית, ועל כן קריאת תרגום אונקלוס הייתה למעשה תרגום של השפה העברית שהייתה ידועה פחות, לארמית הנפוצה.

בתקופות מאוחרות יותר חדלה הארמית לשמש כשפת העם, ועל כן קריאת

תרגום אונקלוס אינה מסייעת להבנת המקרא על ידי מי שאינו דובר ארמית.

בעקבות כך החל פירוש רש"י לתורה להחליף את תרגום אונקלוס בחלק התרגום

של תקנה זו, היות שמטרת חלק התרגום היא לסייע להבנת המקרא [טור וש"ע סימן רפה]. עם זאת יש המקפידים לקרוא דווקא תרגום אונקלוס, גם כאשר שפת העם אינה ארמית. השו"ע כותב כי בפסוקים עליהם אין רש"י יקרא שלוש פעמים את המקרא, "וירא שמיים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י" [שו"ע שם, סעיף ב'].

ישנן דעות שונות בשאלה האם תרגום לשפות לעז יכול להוות תחליף לתרגום אונקלוס לארמית. לדעת רש"י 'תרגום' הוא דווקא תרגום אונקלוס, אך דעת תוספות והרא"ש היא שגם תרגום לשפות לעז יכול להחשב כתרגום. הט"ז כתב כי מי שאינו מבין עברית וארמית יקרא פירוש אותו הוא מבין, כגון צאינה וראינה שנכתב בידיש, או פירוש דומה אחר.

האם זהו חיוב?

הראב"ן כתב שדין זה נאמר ליחיד שאין לו מניין ולא ישמע קריאת התורה בציבור, שעליו לקרוא שמו"ת בזמן שבמקומות אחרים קוראים קריאת התורה (וזהו "עם הציבור").

אולם זוהי דעת יחיד, והראשונים האחרים חלקו עליו.

רבינו יעקב בן רבינו אשר "בעל הטורים" כתב שזוהי סגולה לאריכות שנים "ואלה שמות בני ישראל, ר"ת ו'אדם א'ישר ל'זמד ה'סדר ש'נים מ'קרא ו'אחד ת'רגום ב'קול נ'עים י'שיר י'חיה ש'נים ר'בות א'רוכים ל'עולם" (שמות פרק א פסוק א), והמקור הוא מהגמרא בברכות הנ"ל.

השבולי הלקט כתב שכלל אינו חיוב, ולשונו: "וראוי לכל אדם להסדיר פרשיותיו עם הציבור.

אמנם מרן ז"ל בעל השולחן ערוך פסק שזהו חיוב לכל אדם, וזה לשונו:

אף על פי שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו שבוע שנים מקרא ואחד תרגום אפילו עטרות ודיבן (ו"ע עם הציבור" הכוונה באותו שבוע).

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בעל האגרות משה (או"ח ה, יז) כותב לגבי חיוב של תלמידי חכמים בדין זה: "פשוט וברור כמו שלא נפטר שום אדם מכל מצווה דרבנן, בטענה שעוסק בתורה, כן לא נפטרו אף ממצווה זו".

לעומת זאת הרב דב ליאור שליט"א (בשו"ת באתר ישיבה) כותב שאין זה חיוב גמור ושחייל שאין לו הרבה זמן ללמוד עדיף שילמד הלכה ואמונה ולא יקרא שמו"ת.

נשים פטורות ממצות קריאת שניים מקרא ואחד תרגום.

מה נכלל בגדר "תרגום"

"תרגום" הנאמר בגמרא הוא תרגום אונקלוס.

אבל המטרה היא שיבין את המילים אז יכול לקרוא את פירוש רש"י, כיוון שלכל אחד מהם יש מעלה שאין לשני: תרגום אונקלוס ניתן בהר סיני, ורש"י מפרש ע"פ מדרשי חז"ל יותר מתרגום אונקלוס (משנה ברורה).

והכי טוב שיקרא את שניהם (שולחן ערוך).

מי שלא מבין את פירוש רש"י יכול לקרוא פירוש אחר שמבין (משנה ברורה).

זמן הקריאה

במקור הדין בגמרא נאמר כי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור. על כן ההבנה המקובלת היא כי יש להסמיך תקנה זו לפרשת השבוע. אף כי אין זמן התחלה וסיום שבועי מוגדר לתקנה, ההמלצה הרווחת היא לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום החל מיום ראשון בשבוע ועד לסעודת שבת בבוקר בשבת הבאה, ולכל היותר עד תפילת מנחה שלה, בה כבר קוראים את תחילת הפרשה הבאה בסדר הפרשיות. בסדר הלימוד של חוק לישראל ישנה חלוקה של הפרשה לכמה חלקים לפי ימות השבוע. יש שנהגו להשלים את קריאת הפרשה ביום שישי [מנהג הגר"א], ויש שנהגו לקרוא הכל ביום שישי אחרי שחרית [מנהג השל"ה והאר"י]. מנהג חב"ד לחלק את הקריאה לשלש זמנים: ביום חמישי בערב קטע אחד, ביום שישי אחרי חצות שוב פעם את כל הפרשה מתחילה ועד סוף, וביום שבת שוב חזרו על החלק השביעי של הפרשה. גם לאחר השבת ישנה אפשרות להשלים את הסדרה

הקודמת עד יום רביעי בשבוע שלאחר מכן, או עד שמחת תורה, בה מסיימים את המחזור השנתי של הקריאה בתורה.

שניים מקרא ואחד תרגום של פרשת וזאת הברכה יש לקרוא בערב שמחת תורה.

אופן הקריאה

ישנן שיטות רבות בצורת הקריאה העדיפה; יש שכתבו לקרוא הפסוק הראשון פעמיים, ותרגומו, קריאת הפסוק השני פעמיים ותרגומו וכו' (והמגן אברהם והשער תשובה מצדדים כדעה זו), או קריאת כל פרשה (=פסקה. פתוחה או סתומה) כסידרה (בלי לכפול את הפסוקים) פעמיים ואח"כ את התרגום של אותה פרשה (של"ה, רש"ל) ויש שנהגו לקרוא בכל יום את פסוקי העליה של אותו יום, ביום ראשון עליית ראשון וכן על זה הדרך.

לכתחילה יקרא לפי סדר הפסוקים, ואם לא קרא לפי הסדר – יצא ידי חובה.

קריאת יו"ט והפטרות

בגמרא ובפוסקים לא הוזכרה חובה דומה לגבי קריאת פרשיות יום טוב או ההפטרות, אך יש שנהגו לקרוא גם את ההפטרות. יש המוסיפים גם את תרגום ההפטרה על פי תרגום יונתן בן עוזיאל.

על פי הקבלה, אלו הנוהגים לקרוא תרגום על נביאים כתובים עושים רק מקרא אחד תרגום אחד.

6.1 . שלום לעם/ מבט לחיים - טיל או מטוס

אלו היו ארבע השעות הארוכות ביותר בימי חייו של רס"ן מייקל ריילי, ואותן הוא לא ישכח לעולם.

היה זה באחד מימי פברואר 1991. מלחמת המפרץ היתה בעיצומה. מזה חודש וחצי מפציצים וכוחות שים מטוסי כוחות הקואליציה המערבית את צבאו של סדאם חוסיין שפלש לכווית. צי אדיר של אוניות קרב ומשחתות של ארצות הברית, בריטניה ומדינות נוספות התאסף סביב חופי כווית, וכולם המתינו לתחילת הפלישה היבשתית שתכריע את המלחמה.

רס"ן מייקל ריילי היה איש יחידת הרדאר של הצי המלכותי הבריטי. תפקידו היה אחד האחראיים והמכריעים ביותר: להגן על הספינות מפני פגיעת טילי קרקע-ים העלולים להגיע מכיוון היבשה. זו מטלה מתישה ביותר, שדורשת ריכוז מקסימלי במשך כל המשמרת. רגע אחד של חוסר תשומת לב, עלול לעלות במחיר יקר של חיי אדם וציוד לחימה השווה מיליארדים.

המרחב האווירי היה מלא וגדוש בפעילות, מה שהקשה שבעתיים על משימתו של רס"ן ריילי. מטוסי קרב המריאו מנושאות המטוסים כשהם נושאים פצצות חכמות, ושבּו לאחר ששיגרו את מטענם אל היעד, כדי להתחמש שוב ולהמריא לסבב הפצצות נוסף. צג הרדאר היה מלא נקודות מרצדות שנעו במהירות. כל נקודה פזז, ידע רס"ן ריילי, יכולה לייצג מטוס 'משלנו' או טיל קטלני - שיש לשגר לעברו טילי אוויר-אוויר וליירטו לפני שיגיע למטרתו.

ברגע מסוים הופיעה על צג הרדאר של ריילי נקודה בלתי מזוהה, כשהיא מתקרבת מכיוון עיראק לעבר ריכוז כוחות הצי. רס"ן ריילי הביט בנקודה ואימה גדולה הציפה אותו. הוא לא ידע להסביר לעצמו מדוע, אבל משהו בנקודה הזו עורר בו רגשי פחד בלתי מוכרים.

הוא בחן את הצג. הנקודה התקדמה בדיוק באותה מהירות שבה טסו המטוסים ששבּו מהתקיפה, אבל משום מה היא הדליקה במוחו את כל הנורות האדומות והפעילה את כל פעמוני האזהרה.

באופן אינסטינקטיבי הוא ניסה לבדוק אם זה אחד ממטוסי כוחות הקואליציה, אבל אז נזכר שכלי הטיס ניתקו את מערכות הזיהוי האלקטרוניות כדי למנוע את חשיפתם בידי העירקים, כך שלא היתה אפשרות לדעת מהו העצם הנע לעברם במהירות של 900 קמ"ש.

ריילי החל להזיע וידיו נתקפו רעד. ליבו הלם בקצב מהיר והוא חש חרדה מטפסת בגרונו. במשך שניות אחדות הביט בנקודה כמאובן. הוא חישב את מסלולה והבין שהיא עושה את דרכה לעבר אוניית חיל הים האמריקני 'מיזורי'. חייהם של מאות חיילים ואנשי צוות תלויים עכשיו בהחלטתו, האם זה מטוס תמים או טיל קטלני העומד להטביע את האוניה...

בהחלטה של רגע נתן רס"ן ריילי פקודה לירות לעבר המטרה. שני טילים התרוממו ברעם מסיפון האונייה וטסו לעבר העצם הבלתי מזוהה. הבזק אור אדיר האיר את מימי האוקינוס, ופיצוץ עז נשמע למרחוק.

תוך שניות נזעקו לחדר הפיקוד כל הבכירים. 'מי נתן את ההוראה לשגר את הטיילים?' שאל מפקד האוניה, וריילי נטל על עצמו את האחריות. 'היה לך זיהוי מוחלט? זה טיל? אתה בטוח שזה לא מטוס שלנו?' שאל המפקד. 'לא, לא היה לי זיהוי מוחלט', הודה ריילי.

'אז מדוע פוצצת את זה?' זעם המפקד.

'זה היה טיל קרקע-ים. אני יודע...'. השיב ריילי.

'את זה נבדוק מיד!' אמר המפקד, ועזב בזעף את חדר הפיקוד.

כל עתידו של רס"ן ריילי היה מונח עתה על כף המאזניים. אם יתברר שהוא 'הוריד' מטוס של כוחות הקואליציה זה עלול להשפיע על כל גורל המלחמה, וכמובן על גורלו האישי. שני מסוקים נשלחו לבדוק את השרידים שצפו על פני המים. ארבע שעות מורטות עצבים חלפו עד שהתשובה הגיעה: זה היה טיל קרקע-ים עירקי!

רס"ן ריילי הציל את הספינה 'מיזורי' ואת מאות אנשים!

'אבל איך ידעת?' נשאל ריילי שוב ושוב בשבועות ובחודשים הבאים. הנקודה על הצג לא היתה שונה מהנקודות שייצגו מטוסים. 'איך ידעת שזה טיל?' שאלו אותו, ולריילי לא היתה תשובה אחרת חוץ מאשר: 'פשוט ידעתי. אינני יודע כיצד'.

לאחר המלחמה הוקמה ועדת חקירה שכללה מדענים ופסיכולוגים בעקבות מקרה ריילי ומקרים דומים. החקירה גילתה כי בכל המקרים היו רמזים דקים שרק תת

ההכרה של האדם יכולה היתה לזהות. אצל ריילי, למשל, הנקודה נראתה על הצג אותו דבר, אך אם הגדילו אותה פי כמה וכמה היא היתה שונה במידה מועטה מהנקודות של המטוסים. תת ההכרה שלו, שראתה דברים בצורה חדה הרבה יותר, הבחינה בסכנה ושיגרה למוחו אותות אזהרה שגרמו לו לשגר את הטילים. מעל לסף ההכרה הוא לא הבחין בדבר, ולכן לא יכול היה לתת תשובה לשואלים כיצד ומדוע קיבל את ההחלטה.

למוח האדם יש יכולות עצומות, שרק חלק מהם התגלה עד היום לחוקרים ולמדענים – וגם הם יודעים כי יעברו עוד שנים רבות, אם בכלל, עד שהם יפצחו את סודות המוח ובריאתו.

אנו קוראים השבוע בפרשת בראשית, על בריאת העולם, ועל פסגת הבריאה – האדם. ככל שהמדע מתקדם ואנו יודעים על המורכבות המדהימה ועל התחכום הבלתי נתפש של כל דבר ודבר בבריאה, אין לנו ברירה אלא להכריז: מה רבו מעשיך ה'!

6.2 . סיפור לשבת – שלום לעם / עניין של מבט

גלגלי מרכבתו המהודרת של מוריץ, סוחר העצים העשיר, הלכו והתעקמו מרגע לרגע וטלטלו את כל הנוסעים. כמה דקות לפני כן נתקלה המרכבה באבן גדולה שפגעה בשני הגלגלים הימניים. בתחילה העיקום היה קל, אך במהלך הדרך החלו הגלגלים להשמיע חריקות ואנחות שבישרו שבקרוב מאוד הם יישברו...

לפתע נגלה לעיניו של מוריץ כפר קטן ובו כמה בתים דלים. לשמחתו הרבה היה בין התושבים גם נפח אחד שהסכים לתקן את גלגלי המרכבה.

מוריץ הכיר בעלי מלאכה רבים וראה אותם בעת עבודתם, אך הנפח הזה היה שונה. הוא היה עצוב ושותק ועשה את עבודתו בלי לדבר מילה, כשעל פניו הבעת תוגה.

כשהנפח סיים את עבודתו, שילם לו מוריץ בעין יפה. הנפח הודה לו, אך לא העלה על פניו ולו בדל חיוך. 'האם אפשר לשאול אותך דבר מה?' שאל הסוחר העשיר. 'מדוע אתה כה עצוב? האם יש צרה בביתך? אולי ילד חולה או בת שנסעה למרחקים?'

'ילדי בריאים', השיב הנפח, 'אבל כל העת מטרידה אותי המחשבה על העתיד. מה יהיה כשילדי יגדלו ויעזבו את הבית? מי יפרנס אותי ואת אשתי? ומה יהיה אם יגיע חורף קשה ולא תהיה עבודה? המחשבות על כך אינן נותנות לי מנוח ומפריעות לי בעבודתי. ראשי מלא בדאגות עד שאינני מסוגל להתרכז בכל דבר אחר.'

נכמרו רחמי הסוחר על הנפח. לאחר כמה ימים חזר אליו ובידו מטיל זהב נוצץ. 'קח את מטיל הזהב, אך אל תשתמש בו אלא אם אין לך ברירה. החבא אותו במקום מסתור והסר דאגה מלבך. כך תדע שאם אי פעם תזדקק לכסף, תוכל להתיך את הזהב ולמוכרו.'

הודה הנפח לסוחר העשיר מקרב לב, ובירכו בהתרגשות. כבר באותו יום הוא חזר לנפחייה בשמחה והחל להשלים עבודות שהמתינו לו. שיר עליז היה על שפתיו וחיוך נסוך על פניו. הדאגות מיום המחר לא הטרידוהו והוא יכול היה להתרכז במלאכתו.

עד מהרה יצא שמו של הנפח למרחוק, והכול שיבחו את עבודתו. ידיו מלאו עבודה, ולימים אף שכר לעצמו שוליית נפחים. הפרנסה היתה ברווח והוא אף חסך כסף לימות הזקנה, והשמחה שבה לשרור בביתו.

יום אחד הלך הנפח בעיר, ונעלו נקרעה. הוא חיפש אנה ואנה, ולשמחתו מצא סנדלרייה קטנה הפתוחה עדיין. הוא נכנס והושיט את נעלו לסנדלר והלה החל לתקנה, אך על פניו היתה נסוכה ארשת עצב ויגון. 'מה קרה לך, איש טוב?' שאל הנפח, 'האם יש צרה בביתך?'

'אין צרה בביתי, אבל המחשבות על העתיד אינן נותנות לי מנוח', השיב הסנדלר. 'איני יודע מה אעשה לאחר שילדי יעזבו את הבית. מי יפרנס אז אותי ואת אשתי? המחשבות על כך אינן נותנות לי מנוח.'

שילם הנפח על התיקון ואמר לסנדלר: מחר אחזור אליך ואתן לך דבר מה שיבטיח את עתידך.

למחרת חזר הנפח אל הסנדלר ובידיו מטיל הזהב שהביא לו סוחר העצים לפני שנים רבות. 'קח את מטיל הזהב', אמר לו, 'אך אל תשתמש בו אלא אם לא תהיה לך ברירה. החבא אותו במקום מסתור והסר דאגה מלבך. כך תדע שאם אי פעם תזדקק לכסף, תוכל להתיך את הזהב ולמוכרו.'

שמח הסנדלר והודה במילים נרגשות לנפח, רץ לביתו והראה אותו לאשתו. 'איפה נחביא את הזהב?' שאל, אך אשתו היתה ספקנית. 'מי אמר שזה זהב? אולי הוא רימה אותך? לך אל הצורף כדי שיבדוק את המטיל.'

כשהגיע אל הצורף, נכונה לסנדלר אכזבה מרה. 'זה אינו מטיל זהב', אישר הצורף לאחר בדיקה קצרה. 'זה גוש ברזל זול המצופה בשכבה דקה של זהב.'

רץ הסנדלר לביתו של הנפח בכעס. 'מדוע רימיתני?' צעק, 'מדוע נתת לי ברזל חלוד ואמרת שזה זהב?'

הביט הנפח בתימהון בגוש הברזל ואמר: 'האמן לי, ידידי, המטיל הזה מצוי בביתי כבר שנים רבות ומעולם לא ידעתי שהוא אינו זהב. אבל הוא נתן לי תקווה! הוא נתן לי אמונה! ידעתי שאם המצב יחמיר יהיה לי ממה לחיות, וזה נתן לי מרץ ורצון לעבוד. אתה היית חסר אמונה, הלכת לבדוק האם זה זהב אמיתי, ובכך רק

כוחה של אמונה הוא רב ועצום. כשאנשים מאמינים ברעיון כלשהו הם מסוגלים לעשות מעשים גדולים ועצומים. אמונתו של הנפח כי במקום מחבוא יש לו מטיל זהב, שינתה את כל מהלך חייו.

ואם כוחה של אמונה בדמיונות ובחיקויים כה גדולה – נתאר לעצמנו עד כמה עצום כוחה של אמונה בדברים אמיתיים ונכונים. בפרשתנו אנו קוראים על חווה שאכלה מעץ הדעת ונתנה לאדם הראשון. היא עברה על ציוויו של בורא עולם – והכול בגלל חוסר אמונה!

חטאה של חווה גרם לקלקול העולם שממנו אנו סובלים עד היום. כי כשם שהאמונה מובילה את האדם להישגים נפלאים, כך חוסר האמונה גורם לו להפסיד הכול.

6.3 . פתגם שבועי /משל /סיפור עם ומוסר השכל מצידו

כף של עץ /סיפור עם ומוסר השכל מצידו,מפי יהודי טנג'ר (מרוקו)

פ עם אחת היה זוג צעיר. האישה הרתה ועמדה ללדת, ומתה בלידתה. נשאר האב עם בנו וטיפל בו במסירות רבה. עד כדי כך הגיעו הדברים, שלא רצה לשאת אישה, כדי שזרה לא תטפל בבנו אהובו. את כל נשמתו היה נותן עבורו: דאג לחינוכו, ללימודיו ולכל צרכיו.

והילד גדל עד שהיה לבחור. אז אמר לו אביו: בני, רוצה אני לראות אותך בביתך שלך. שא אישה, כדי שאדע לפני מותי, כי יש לך בית וילדים, ואוכל להיפרד בשקט מן העולם הזה.

שמע הבן ומיהר לשאת אישה. ואביו נשאר לגור עמו בביתו. לימים נולד להם בן, והסב שמח מאוד בנכדו.

והנה גדל הנכד והגיע לגיל שלוש, ובכל פעם שהיו בני המשפחה מסובים אל השולחן, הרגיש הסב, כי כלתו אינה מביטה בו בעין טובה. פעם ראה הנכד, כי סבא שלו משתמש בכף, השונה מן הכפות של אבא ואמא. שאל אותו:

סבא, מדוע אינך אוכל בכך כזאת כמו שלנו? נאנח הסב וענה: – הוריך סבורים, כנראה, שאני צריך לאכול בכך של עץ. לא אמר הנכד דבר, אך למחרת היום נטל כפיס עץ וסכין, התיישב בפינת הבית והתחיל לגלף ולשייף.

לעת הצהריים חזר האב הביתה ושאל: איפה הילד? אינני יודע – ענה הסב – הוא היה שם, בפינה. שאל האב את אשתו: – מה עושה הילד? אינני יודעת. כל הבוקר הוא יושב בפינה ומשחק, ילד... ניגש אליו אביו בכעס וקרא: – מה אתה עושה פה? ענה לו הבן: – אני מכין לך כף של עץ, כמו שיש לסבא. כשתהיה אתה זקן, אתן לך לאכול בכף הזאת...

7. החיים הבריאים

איך מורידים במשקל וחוזרים לעצמנו ? / אורית שרוני – אחות ב"מכבי"

חג הסוכות חלף עבר לו והותיר אותנו עם "צמיגים" מיותרים, רגשות-אשם והחלטה נחושה : אחרי החג פוצחים בדיאטה. איך מורידים במשקל וחוזרים לעצמנו ?

התפריט שיעשה עבורכם את השינוי הינו תפריט טבעי, בריא ומאוזן, מופחת קמח, סוכר, מלח ומוצריהם.

אנו נראים כמו שאנו אוכלים – ג'אנק-פוד גורם לעודף-משקל, לרמת-אנרגיה נמוכה ולמצב-רוח ירוד ובמצבים חמורים אף למחלות שונות. אדם המקפיד על תזונה בריאה, נראה ומרגיש חיוני ונמרץ יותר, הדבר ניכר בעורו, בשיערו, בציפורניו ובשיניו וכולו מקריץ בריאות.

דיאטות "כסאח" גורמות להשמנה – רוב האנושות מנהלת מלחמה יום-יומית בקילוגרמים העודפים וגם בקרב המאושרים שמצליחים להפחית ממשקלם – 97% ישובו למשקלם המקורי ואף למשקל גבוה יותר (אפקט ה"אקורדיון" הידוע). הדבר נובע ממנגנון "התייעלות": הגוף נכנס ל"מצב חסכון" בו הוא מסתפק לקיומו בכמות קלוריות קטנה יותר מאשר לפני הדיאטה. לכן, דיאטות "כסאח" אינן יעילות לטווח הארוך ומשיגות בדיוק את התוצאה ההפוכה. רק כאשר מפסיקים לעשות דיאטה ומאמצים תזונה בריאה כאורח-חיים, מצליחים לרזות באמת ולשמור על התוצאות לאורך-זמן, ללא רעב וסבל. לכל אדם יש "משקל טבעי" – בדיוק כמו שכל אדם צומח לגובה מסוים שהקוד הגנטי והתנאים הסביבתיים מכתיבים, כך יש לכל אחד מאיתנו משקל "טבעי" שגופו שואף להגיע אליו ולשמור עליו.

כאשר אוכלים נכון, הגוף מגיע למשקלו הטבעי ו"מתביית" עליו ללא קושי.

יש אנשים שמכורים לפחמימות – אכילת פחמימות יוצרת בגוף באופן נורמלי את התהליך הבא : לאחר האוכל, הסוכרים נספגים במהירות בזרם הדם ומעלים בו את רמת הגלוקוז (הוא האנרגיה המתקבלת מהפחמימות). כתוצאה מכך, נגרם שחרור

מוגבר של הורמון האינסולין, שתפקידו להכניס את הגלוקוז מהדם לרקמות הגוף השונות (הכבד, השרירים ותאי השומן). כשתאי-הרקמות סופגים את הגלוקוז, רמת האינסולין בדם צונחת. ירידה זו גורמת לשיחרור סרוטונין מהמוח- חומר כימי ממשפחת האנדורפינים, הגורם להרגשת שובע. האינסולין קרוי גם "הורמון הרעב" כי כשרמתו בדם עולה - הוא מדרבץ לאכילה. לאחר כמה שעות, שוב ישתנה בדם היחס בין אינסולין לגלוקוז והגוף יקבל איתות לאכול שוב. אצל אדם המכור לפחמימות, משתחרר לאחר האכילה הרבה יותר אינסולין מהדרוש. גודש זה פוגע בתאים שאמורים לקלוט את הגלוקוז ומפריע לספיגה התקינה (תופעה הקרויה "עמידות לאינסולין"). בדם נשאר עודף אינסולין ולכן לא מופרש סרוטונין ולא מופיעה תחושת-שובע. הגוף נכנס למעגל-קסמים של "נישנוש" מתוקים אינסופי: כאשר אוכלים עוד פחמימות - משתחרר עוד אינסולין והרעב... גובר. ככל שהתקפי הרעב גוברים, הגוף מאחסן את עודפי הגלוקוז (האנרגיה) בקלות רבה יותר - ברקמת השומן (כי שם הוא לא יכול לגרום נזק) ונגרמת השמנה.

יש פחמימות "מזיקות" ופחמימות "מזיקות פחות" - את הפחמימות ניתן לסווג ע"י אינדקס (מדד) גליקמי. האינדקס הגליקמי הוא המהירות שבה מתעכל המזון בגוף והופך לגלוקוז. ככל שקצב הפירוק מהיר יותר (מרכיבים מקמח לבן) - המדד גבוה יותר - הפחמימה "ממכרת" יותר וצריך להימנע מאכילתה ככל האפשר. קמח מלא העשיר בסיבים נחשב לפחמימה המתעכלת באופן איטי יותר לכן הוא מומלץ יותר.

צריכת נתרן גורמת לעלייה במשקל - 1 גרם של מלח נתרני (אותו מלח שולחן שאנו ממליחים בו את האוכל עוד לפני שטעמנו) גורמת לאגירת 1 ליטר נוזלים בגוף (שהם 1 ק"ג במשקל!) למשך 24 שעות. אמנם, העלייה במשקל, מקורה בנוזלים, אך הגוף נמנע בתקופה זו משריפת שומנים ונראה "נפוח". סיבה נוספת להשמנה היא שהמזונות המעובדים מכילים הרבה "משפרי-טעם" ו"נותני-טעם" - תבלינים ורטבים המכילים מלח וגורמים לאוכל להיות טעים "מדי" כך שנצרוך ממנו הרבה מעבר לדרוש. להורדת המלח מהתפריט יש גם ערך מוסף - לאחר מספר ימים בלוטות-הטעם מתעוררות לחיים ואנו חוזרים להרגיש את הטעם האמיתי של המזון. לכן, יש להעדיף מזונות דלים בנתרן (עד 200 מ"ג נתרן לכל 100 גרם מוצר).

יש מזונות ש"פותחים את התיאבון" – עליהם נמנים המזונות המתוקים, ג'אנק-פוד (עתיר-קלוריות אך אינו משביע ובעל איכות תזונתית נמוכה), מזונות מתובלים, משקאות דיאט (המכילים ממתקים מלאכותיים) ומשקאות או מזונות המכילים קפאין (קפה, תה, קוקה-קולה, קקאו, שוקולד). גם ממזונות אלה יש להימנע ככל האפשר.

אכילת חלבונים יוצרת תחושת שובע ארוכת-טווח – לעומת הפחמימות, ארוחה עשירה בחלבונים, יוצרת תחושת-שובע למשך זמן ארוך יותר, ללא נפילות-סוכר וללא התקפי-תשוקה למתוק. בנוסף, כמות הקלוריות הדרושה לעיכול החלבון גבוהה יותר מהכמות הדרושה לעיכול פחמימות (כך בעצם, אכילת חלבונים גורמת לגוף לשרוף יותר קלוריות). כמו-כן, מחקרים אחרונים מצאו קשר בין כמות הסידן הגבוהה שבמוצרי-החלב לבין הרזייה מהירה יותר.

מזון טבעי חי (Raw Food) שלא עבר חימום פחות משמין ממזון מבושל – מזון חי שלא חומם/בושל/נאפה (פירות וירקות טריים – לא מבושלים, אגוזים וגרעינים לא קלויים ולא מומלחים) הינו בעל הערך התזונתי הגבוה ביותר. הוא עובר דרך תאי הגוף ושוטף אותם בנוזלים, באנזימים, בויטמינים ובמינרלים, מוציא עמו פסולת רבה, גורם לנו לאכול בדיוק במידה הדרושה (הוכח, כי אכילה פחותה מאריכה את תוחלת החיים!) בתהליך החימום/בישול/אפייה, כל האנזימים שבמזון נהרסים ואנו מכניסים לגופנו מזון "מת". סוג התזונה משנה את מאזן החומצה-בסיס של הגוף, מצב חומצי גורם להשמנה ולהתפתחות למחלות ומצב בסיסי הוא הבסיס להרזייה ולבריאות טובה.

מזונות מומלצים:

- פחמימות – לחם מקמח מלא, אורז מלא, קינואה, תירס, תפוחי-אדמה, בטטות וקטניות מבושלות: חומס, פול, שעועית, אפונה, עדשים וכן סויה ומוצריה. פירות טריים ופירות יבשים, ירקות טריים וירקות מאודים/מוקפצים קלות.
- אגוזים וגרעינים (לא קלויים ולא מומלחים).

- חלבונים דלי-שומן מן החי : מוצרי-חלב לבנים המכילים עד 5% שומן (בעיקר יוגורט-ביו), ביצים, דגים ובשר רזה (עוף והודו מבושלים ללא העור ופילה-בקר).

- שומנים בלתי-רוויים (סוג השומן ה"טוב" ש"על הדרך" גם מוריד את רמות הכולסטרול ה"רע"=LDL ומעלה את כמות הכולסטרול ה"טוב"=HDL ובכך מסייע במניעת מחלות-לב) שמן-זית, שמן-קנולה, טחינה, אבוקדו, וזרעי-פשתן.

- לתיבול : דבש, קינמון, מיץ-לימון ורסק-עגבניות, מולסה, סילאן-תמרים ללא תוספת סוכר, סטיביה.

כל זמן שרוצים לרזות - יש לשמור באדיקות על העקרונות. חשוב לדעת ולזכור שברגע ש"חוטאים" ומוסיפים לתפריט אפילו מעט מהמזונות האסורים, כל הקלוריות שצרכנו נספרות והופכות לשומן ולנוזלים הנאגרים בגוף. בנוסף, כל חזרה למזונות המזיקים, פוגעת בגמילה ומחזירה אותנו למעגל ההתמכרות ההרסני. פרוסה של עוגת-קצפת שמשקלה 200 ג' עלולה "לעלות" לנו בקפיצה משמעותית (הרבה יותר מ-200 ג') במשקל, בגלל תגובת הגוף שכבר התנקה.

8. אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים

כ"ד תשרי תש"ו 1.10.1945 הוקמה תנועת המרי העברית

שלושת המחתרות האצ"ל, הלח"י וההגנה היו חלוקות כיצד להלחם בבריטים בזמן מלחמת העולם השנייה. כשהלח"י היה הקיצוני ביותר וטען ואף פעל כנגד הבריטים. מיד לאחר שהסתיימה המלחמה היו מפקדי ההגנה וההסתדרות הציונית משוכנעים שהבריטים ייסוגו מגזרות "הספרים הלבנים" ויקיימו את הבטחתם למימוש "הצהרת בלפור" בוודאי לאור השואה שהתרחשה. ואולם הבריטים לא רק שלא הקלו אלא אף החמירו את יחסם ליהודים. לאור זאת התקבלה החלטה על ידי דוד בן גוריון לאמץ את קו האצ"ל והלח"י ולהתחיל ולפגוע בבריטים (ההסתדרות הציונית בראשות ויצמן התנגדה לכך).

המעניין הוא שעד לתאריך זה היתה שנאה אדירה בין המחתרות עד כדי הסגרה בידי אנשי ההגנה לבריטים של אנשי הלח"י ואצ"ל, חילופי מהלומות, חטיפות ועינויים. ("הסזון") ולמרות זאת הוחלט על שיתוף פעולה. הנהגת תנועת המרי היתה בנוייה משני נציגי ההגנה (היות והיו הגוף הגדול), נציג אצ"ל ונציג לח"י שתפקידם היה לאשר את הפעולות.

במשך קיומה של "תנועת המרי העברית" בוצעו 11 פעולות גדולות, שמונה מהן ע"י הפלמ"ח ושלוש ע"י האצ"ל והלח"י, בנוסף לפעולות קטנות רבות. הבולטות בפעולות אלה היו ליל הגשרים, פגיעה במשטרות בריטיות, חבלה במתקני הרכבת ופיצוץ מלון המלך דוד. פעולה זו היתה האחרונה ובעקבותיה פורקה תנועת המרי העברית עקב לחץ של ההסתדרות הציונית על מטה ההגנה לביטול שיתוף הפעולה.

כ"ה תשרי תק"ע 5.10.1809 נפטר רבי לוי יצחק מברדיצ'ב – "סנגורם של ישראל"

רבי לוי יצחק מברדיצ'ב נולד בגלצ'ייה למשפחת רבנים וכבר בגיל צעיר התבלט בידיעותיו ובחריפותו בשנות העשרים לחייו נחשף לתורת החסידות שהחלה לפרוח ברחבי מזרח אירופה ונסע ללמוד אצל המגיד ממזריץ' שהיה תלמידו של הבעל שם טוב, מייסד תנועת החסידות. כאשר נודע להוריו שהיו ממתנגדי החסידות כי בנם הצטרף אל החסידים ישבו עליו שבעה (קשו) לנו להבין היום את עוצמת ההתנגדות של הממסד הרבני בראשות הגאון מוילנא כנגד תופעת החסידות, הסיבה העיקרית היתה הפחד מתופעה חוזרת של תנועת משיחיות השקר של (שבתאי צבי)

ר' לוי יצחק מברדיצ'ב התפרסם בידיעותיו הרבות בתורה, ואף בחוגי המתנגדים הגדירו אותו כ"מלא תורה" תופעה יוצאת דופן בימי המאבק בין המתנגדים לחסידים. הוא לא הקים אחריו שושלת חסידית, אך היה מנהיג עממי ואהוב שהדגיש את יסוד השמחה ואת ההתלהבות בתפילה. הוא נהג לנסוע ברחבי אוקראינה, יחד עם מניין חסידים, כדי להפיץ את תורות החסידות בקהילות היהודים. היסוד המרכזי בתפיסתו היה אהבת ישראל – אהבת כל יהודי באשר הוא, חסיד או מתנגד, שומר מצוות או חוטא.

כפי שנאמר במסכת פרקי אבות (פרק א' משנה ו') "הווה דן כל אדם לכף זכות" וכן "הווי מקבל כל אדם בסבר פנים יפות" (אבות פרק א' משנה ט"ו) ולכן זכה רבי לוי יצחק לכינוי "סנגורם של ישראל" כפי שנאמר עליו "שהלך בדרכו של הבעש"ט כמלמד זכות על כלל ישראל" – לא רק על חסידיו.

ר' לוי יצחק נפטר בחודש תשרי תק"ע – 1810 ונקבר בבית הקברות היהודי בעיר מגוריו, ברדיצ'ב.

להלן שני סיפורים הממחישים את הגדרתו של רבי יצחק כסנגורם של ישראל באחד הימים, לאחר קבלת השבת, עשה את דרכו רבי יצחק מברדיצ'ב לביתו. בעודו פוסע ומזמר זמירות שבת התקרבו לעברו יהודי ובידו סיגריה. אותו היהודי היה ידוע ברבים כאיש המקפיד לחלל כל מצווה קלה כבחמורה. פנה אליו רבי יצחק ואמר לו: "אולי שכחנו שהיום שבת?" הביט היהודי אל רבי יצחק ואמר לו: לא, לא שכחתי את השבת, אני פשוט לא מאמין." הביט רבי יצחק השמימה ואמר: "רבוננו של עולם תראה איזה צדיק יהודי זה, אומר אמת בפיו ואינו משקר."

בערב פסח כנס רבי לוי יצחק מברדיצ'ב שניים מתלמידיו והטיל עליהם משימה. מהראשון הוא ביקש שילך מבית לבית ולספר שיש חולה שחייב לאכול חמץ. התלמיד השני נשלח לאסוף עבור החולה טבק טורקי, שבאותו הימים ייבואו היה אסור ברוסיה שהייתה שרויה במלחמה נגד האימפריה העות'מאנית. אחרי שעה קלה, חזר השליח הראשון והתנצל על כך שהוא לא הצליח לאתר שום חמץ, הכל כבר נשרף לקראת פסח. כמה שעות מאוחרת יותר, חזר השליח השני יחד עם תהלוכה של אנשים נושאים שקי טבק. רבי לוי יצחק הסתכל על שני תלמידיו והרים את מבטו כלפי מעלה: "רבוננו של עולם, כמה בני ישראל אוהבים אותך. הצאר שם בכל פינה שוטר כדי לבדוק שאין טבק מטורקיה, ובכל זאת לכולם יש בלי סוף. לך אין אפילו שוטר אחד לבדוק שאין חמץ, וכל הבתים נקיים ממנו."

כ"ה תשרי ת"ר 3.10.1839 נפטר רבי משה סופר – החת"ם סופר

ר' משה המכונה החת"ם על שמו ועל שם ספריו (חידושי תורת משה), נולד בשנת ה'תקכ"ב. ובגיל צעיר התגלה כעילוי גדול בתורה במקביל ללימודיו התורניים למד מתמטיקה ואסטרונומיה. בשנת ה'תקס"ג התמנה לרב בפרשבורג (הונגריה) ועמד בראש ישיבה גדולה שהקים ומאות תלמידים הגיעו אליה מכל אירופה שמו של החת"ם סופר יצא והוא נחשב לפוסק

אחרון שצריכים לסמוך עליו ולנהוג על פי פסקיו שהתקבלו ללא שום ערעור בקהילות הונגריה. החת"ם סופר פעל ליישוב ארץ ישראל, כמה מתלמידיו עלו לארץ וייסדו את כולל בני הונגריה בירושלים.

החת"ם סופר נודע בהתנגדותו לתנועת ההשכלה ולתנועת הרפורמה שהתפתחה ממנה וראה בכך סכנה אמיתית להמשכיותו של עם ישראל, הוא חשש שהיהודים ההולכים בדרך זו סופם להתבולל ולנתק עצמם מהעם היהודי (מה שהתברר ברובו כנכון) תחת הסיסמא "חדש אסור מהתורה" (משפט המושאל מכך שקיים אכילה מהתבואה החדשה (שנקראת חדש) לפני שמניפים את העומר בבית המקדש) הוביל את ההתנגדות ולכן אף התנגד לשינוי בלבוש שינויים בסידור התפילה ועוד. יחד עם זאת הסכים החת"ם סופר שנכון וראוי ללמוד גם מדעים חיצוניים ואולם רק לאחר לימוד מעמיק בתורה

כ"ח תשרי תרצ"א 20.10.1930 פירסום הספר הלבן השני

לאחר הפרעות של הערבים ביהודים במה שכונה "פרעות תרפ"ט" שלחה ממשלת המנדט הבריטית משלחת בראשות של סר וולטר שאו על מנת לחקור ולהבין את המצב. בעיקבות ביקור המשלחת פרסמה ממשלת המנדט את "הספר הלבן השני" או בשמו האחר הספר הלבן של פאספילד שהיה שר המושבות הבריטי באותה תקופה. השם "ספר לבן" (white paper) הוא כינוי למסמך רישמי של ממשלת בריטניה שבו היא מצהירה לפני הפרלמנט על מדיניותה בנושא מסוים. מסמכים אלה כונו "ספרים לבנים" בשל עטיפתם הלבנה. בתקופת המנדט פירסמו הבריטים שלושה ספרים לבנים שבהם הוגדרה מדיניותה של בריטניה בארץ ישראל. ספרים אלו, שנקראו על שם שר המושבות בתקופת פירסומם. הספר הלבן הראשון על שמו של צ'רצ'יל בשנת 1922, השני להלן, השלישי על שמו של מקדונלד בשנת 1939 שהיו שקראו לו "הספר השחור" עקב נסיגתם הטוטאלית של הבריטים מהצהרת בלפור) מטרתם של התקנות שפורסמו בספר הלבן השני היה למנוע את גידולו של היישוב היהודי על ידי איסור מכירת קרקעות ליהודים, ישנה הגבלה בכמות העולים המאושרים להגיע לארץ כדי לא לפגוע חס וחלילה בתעסוקת הערבים בארץ. הערבים בראשותו של חאג' אמין אל-חסייני שביסס את מנהיגותו לאחר פרעות תרפ"ט קיבלו בברכה את הפירסום. ואילו היהודים יצאו למאבק בספר הלבן. חיים ויצמן הגיש את התפטרותו מראשות ההסתדרות הציונית והנהלה הציונית ארגנה אסיפות והפגנות בארץ ובחו"ל וביצעה פעילות הסברה. גם בבריטניה התעוררה מחאה ציבורית וגורמים שונים בממשלה, בפרלמנט ובתקשורת מחו על הפגיעה בהתחייבויות המשפטיות והמוסריות של בריטניה. בעקבות מגעים בין נציגי ממשלת בריטניה להנהגה הציונית שיגר ראש ממשלת בריטניה רמזי מקדונלד בפברואר 1931 לחיים ויצמן את "איגרת מקדונלד", שבה נמסרה פרשנות מתונה לספר הלבן, אשר למעשה ביטלה את גזרותיו כשבפועל החלו הגבלות על היישוב היהודי

ב"ח תשרי תש"ט 31.10.1948 הסתיים מבצע "חירם" לשחרור איזור הגליל העליון

מטרת מבצע חירם היה לשחרר את שטחי הגליל העליון ולהדוף את כוחות "צבא ההצלה" (אוסף של פורעים ערבים בראשותו של קאוקג'י) לאחר נסיון שלהם לתקוף את היישוב מנרה שבאצבע הגליל. במשך כ-60 שעות שחררו כוחותינו את כל איזור הגליל וגירשו ממנו את "כוחות ההצלה" במהלך המבצע עזבו משפחות הערבים (בהמלצת מנהיגי הערבים) את בתיהם והתכנסו במחנות פליטים בלבנון (הידועים שבהם הינם תושבי הכפרים עיקרית וברעם). במהלך המבצע כבש צה"ל כ-14 כפרים בלבנון והתייצב על גבול נהר הליטני. כפרים אלו הוחזרו במסגרת הסכמי שביתת הנשק. כל מטרות המבצע הושגו. המבצע נקרא על שמו של חירם מלך צור (לבנון) שהיה המלך שעזר רבות לשלמה המלך לבנות את בית המקדש הראשון.

ל' תשרי תשס"ב 17.10.2001 נרצח השר רחבעם זאבי "גנדי" בידי מחבלים

סמוך לשעה 07:00 בבוקר נרצח השר רחבעם זאבי "גנדי" בידי מחבלים מארגון הטרור "החזית העממית לשחרור פלשתיין" אשר ירו בו מטווח קצר בפתח חדרו, שבמלון הייאט שבירושלים. לאחר שנתפסו המחבלים הם הושמו בבית כלא יריחו תחת השגחה בינלאומית ולפני מספר שנים כוחות צה"ל השתלטו על בית הכלא והעבירו את הרוצחים ושולחיהם לבתי כלא בישראל (אחמד סעדאת משלח הרוצחים לא שוחרר במסגרת עסקת גלעד שליט). גנדי היה איש רב פעלים ושנוי במחלוקת אולם כל האנשים אשר הספידו אותו במותו (שחלקם נהגו להשמיץ אותו בעודו בחיים) הסכימו שהיה ללא ספק אחד מהדמויות המחוברות ביותר לארץ ישראל ושתרמו לבטחון ישראל וכן היה דוגמא אישית לסובבים אותו.

גנדי נולד בירושלים בשנת 1926 והיה חניך ופעיל בתנועת הנוער "מחנות העולים" שם (וכן בבית) ספג את אהבתו הגדולה לארץ ישראל ואת האמונה שארץ ישראל שייכת לעם ישראל. בנערותו הצטרף לפלמ"ח והיה קצין המודיעין של חטיבת יפתח. לאחר פירוק הפלמ"ח התגייס לצה"ל עד שבשנת 1968, לאחר מלחמת ששת הימים התמנה לאלוף פיקוד המרכז (בתקופה זו היתה מפורסמת התנגדותו

להשמעת "שיר השלום" אשר לטענתו פגע במורל החיילים). פרש מהצבא לפני מלחמת יום כיפור ואולם בפת יחת המלחמה חזר לשרת כעוזר מיוחד לרמטכ"ל. כשהשתחרר מונה ליועץ ראש הממשלה לטרור ולענייני מודיעין. גנדי היה במשך 10 שנים מנהל מוזיאון ארץ ישראל שברמת אביב שם הטביע את חותמו וקידם את המוזיאון. לאחר מכן הקים את תנועת "מולדת" אשר עיקר מצעה היה רעיון "הטרנספר מרצון" של ערביי יהודה ושומרון והצטרף לממשלת שמיר בשנת 1991 אשר ממנה פרש עקב הסכמת הממשלה לוועידת מדריד.

גנדי היה מהמתנגדים החריפים להסכמי אוסלו. בתקופה שלפני הרצחו היה גנדי שר התיירות אשר קידם פרויקטים תיירותיים בעיקר בירושלים וביהודה ושומרון נאמן להשקפתו ואמונתו. יום לפני הרצחו התפטר גנדי מחברותו בממשלה עקב התנגדותו למהלכי השלום שלה. את הקשר החזק למדינה ולפלמ"ח ביטא גנדי בשמות שנתן לילדיו: יפתח-פלמ"ח, סייר-בנימין, מצדה צאלה וערבה

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רזניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבני, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127
 טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010
 נייד: 050-5333949
 דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

